

VLADA REPUBLIKE HRVATSKE
Ured za udruge

PORUKA U BOCI

Izradu ove
publikacije
financira
Europska unija

**Analiza javne politike koncesija za crpljenje
vode radi flaširanja i prodaje na tržištu**

Zelena akcija i Institut za političku ekologiju

Prosinac 2016.

Izradu ove
publikacije
financira
Europska unija

Analiza javne politike koncesija za crpljenje vode radi flaširanja i prodaje na tržištu

Zelena akcija, Institut za političku ekologiju i partneri
u projektu "INTRA WASP - Povećanje transparentnosti u vodnim i prostornim resursima"

Prosinac 2016.

Izdavači:**Zelena akcija**

Zelena akcija (ZA) je nevladino, nestranačko, neprofitno i dobrovoljno udruženje građana za zaštitu okoliša

Institut za političku ekologiju

Institut za političku ekologiju (IPE) je istraživačka i obrazovna organizacija koja oblikuje alternativne razvojne modele i inovativne institucionalne oblike za demokratsku političku i ekonomsku transformaciju društva.

Godina izdanja: 2016.

Za izdavače:

Željka Leljak Gracin (Zelena akcija)

Vedran Horvat (IPE)

Autor:

Tomislav Tomašević

Grafičko oblikovanje:

Tomislav Turković

Tisak:

ACT Printlab d.o.o.

Naklada:

300 komada

ISBN-13 978-953-6214-44-0

ISBN 978-953-58938-1-3

EAN 9789536214440

SADRŽAJ

PREDGOVOR

SAŽETAK

1. UVOD
2. METODOLOGIJA
3. KOLIČINA I KORIŠTENJE VODNIH RESURSA ZA LJUDSKU POTROŠNJU U HRVATSKOJ
4. POSTOJEĆI PRAVNI OKVIR ZA FLAŠIRANJE VODE I PRODAJU NA TRŽIŠTU
5. AKTERI U JAVNOJ POLITICI KONCESIJA ZA FLAŠIRANJE VODE I PRODAJU NA TRŽIŠTU
6. STRUKTURA TRŽIŠTA FLAŠIRANE VODE U HRVATSKOJ
7. POSTUPAK DODJELE KONCESIJA ZA FLAŠIRANJE VODE RADI PRODAJE NA TRŽIŠTU
8. PODACI O VAŽEĆIM KONCESIJAMA ZA FLAŠIRANJE VODE U 2014. I 2015. GODINI
9. PROFITABILNOST INDUSTRIJE FLAŠIRANJA VODE U HRVATSKOJ
10. MODEL NAPLATE KONCESIJA ZA ZAHVAĆANJE VODE RADI PRODAJE NA TRŽIŠTU
11. VISINA KONCESIJSKE NAKNADE ZA ZAHVAĆANJE VODE RADI PRODAJE NA TRŽIŠTU
12. ZAHVAĆANJE MINERALNIH I IZVORSKIH VODA ZA TEHNOLOŠKE POTREBE
13. FLAŠIRANA VODA NASPRAM VODE IZ JAVNE VODOOPSKRBE
14. ZAKLJUČAK
15. PREPORUKE
16. POPIS KORIŠTENE LITERATURE I DOKUMENATA

PREGOVOR

Ovu analizu izradio je Institut za političku ekologiju za potrebe projekta "INTRA WASP – Povećanje transparentnosti u upravljanju vodnim i prostornim resursima" koji od 1. siječnja 2015. do 31. prosinca 2016. godine provodi Zelena akcija u suradnji s partnerima: Art radionica Lazareti, Multimedijalni institut - MAMA, Pravo na grad, Zelena Istra i Zeleni Osijek. Projekt je financiran sredstvima Europske unije (u sklopu I. komponente programa IPA 2010 – pomoć u tranziciji i jačanje institucija) te sufinanciran sredstvima Ureda za udruge Vlade Republike Hrvatske. Opći cilj projekta je unaprijediti utjecaj organizacija civilnoga društva za borbu protiv korupcije u upravljanju prostorom i prirodnim resursima u Hrvatskoj. Specifični cilj projekta je ojačati kapacitete lokalnih organizacija civilnoga društva (OCD) za analizu javnih politika te umrežavanje OCD-a za nadzor javnih politika i poticanje zagovaračkih inicijativa. Ove inicijative unapređuju sudjelovanje javnosti te osnažuju borbu protiv korupcije u postupcima prostornog planiranja i dodjele koncesija koje se odnose na vodne resurse.

Među aktivnostima u okviru projekta "INTRA WASP" jest i provedba analize javne politike koncesija u upravljanju vodnim resursima. Projektni partneri su kao temu izabrali analizu politike koncesija za crpljenje vode radi flaširanja i prodaje na tržištu jer je ova tema vrlo malo istraživana. U hrvatskom pravnom okviru prisutne su i koncesije za vodnu uslugu pročišćavanja otpadnih voda, no projektni partneri su odlučili da iste ne budu predmet ove analize jer je dosad samo jedan uređaj za pročišćavanje otpadnih voda izgrađen po ovom modelu te se već neko vrijeme razmatra napuštanje mogućnosti koncesioniranja ove vrste vodnih usluga.

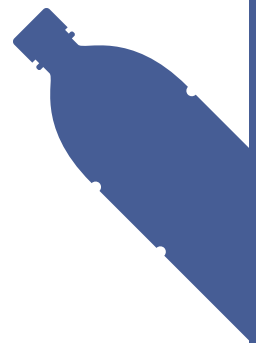
Autor analize želi zahvaliti Mladenu Domazetu i Vedranu Horvatu na savjetima prilikom dizajna i prezentacije istraživanja, Jeleni Miloš i Enesu Čerimagiću na komentarima u uredničkoj fazi teksta, Tomislavu Domesu i Marijani Rimanić na osmišljavanju filma koji prati istraživanje, Dariju Juričanu i Saši Papparelli na pomoći u prikupljanju dokumenata za potrebe istraživanja te Tei Perkov na transkribiranju intervjua za potrebe istraživanja.

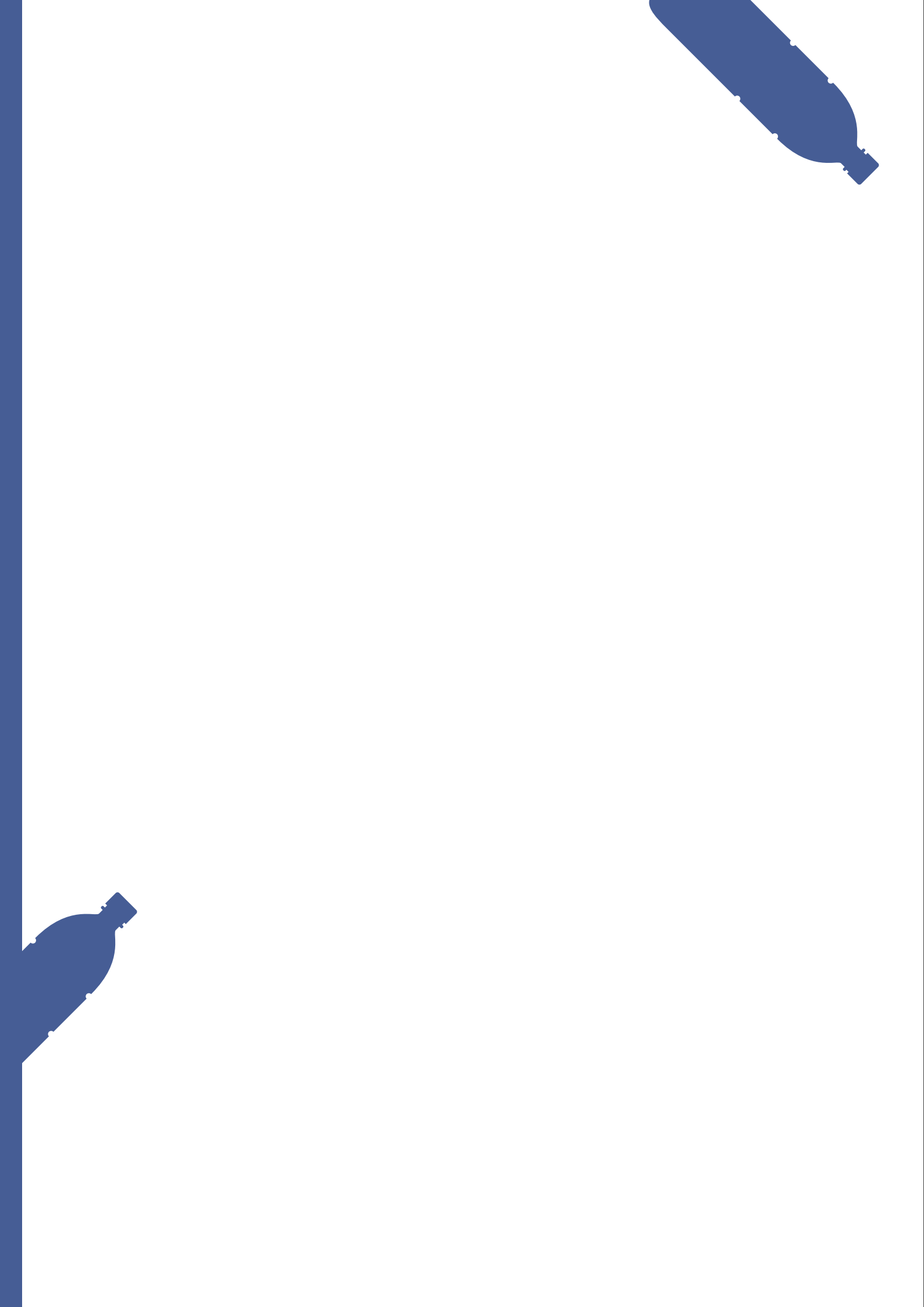
SAŽETAK

Nasuprot uvriježenom mišljenju da Hrvatska raspolaze skoro pa neograničenim vodnim resursima, ukoliko se gledaju samo obnovljive zalihe podzemne vode koje se u pravilu koriste za ljudsku potrošnju, onda se perspektiva mijenja i pokazuje da bi s obzirom na buduće trendove vodno bogatstvo trebalo koristiti racionalnije. U Hrvatskoj vodu za ljudsku potrošnju kroz uslugu javne vodoopskrbe crpe i isporučuju isključivo javna poduzeća, a crpe i pakiraju tj. flaširaju vodu radi prodaje na tržištu isključivo privatna poduzeća. Voda je u Hrvatskoj zakonski određena kao opće dobro pa privatna poduzeća koja vodu namjeravaju koristiti u gospodarske svrhe moraju odlukom Vlade dobiti pravo korištenja u obliku koncesije na osnovu koje su državi dužni plaćati koncesijsku naknadu.

U Hrvatskoj trenutno 13 privatnih poduzeća crpi vodu radi flaširanja na temelju 29 koncesija koje su u većini slučajeva dodijeljene na najduži mogući rok od 30 godina. Godišnju koncesijsku naknadu poduzeća plaćaju prema količini zahvaćene vode u iznosu od 3 lipe po litri zahvaćene vode radi flaširanja. Ovakav model naplate je nakon lobiranja industrije flaširane vode stupio na snagu 2010. godine, a u odnosu na prethodni rezultirao je smanjenjem koncesijskih naknada za flaširanje vode. U usporedbi sa susjednim zemljama Hrvatska ima uglavnom nižu godišnju koncesijsku naknadu za flaširanje vode te je u 2015. godini od istih uprihodila oko 13 milijuna kuna. S druge strane, prihodi domaće industrije flaširane vode procjenjuju se na oko milijardu kuna godišnje. Uvoz flaširane vode u Hrvatsku je zanemariv te dominiraju domaći proizvođači, a među njima Jamnica koja prema količini zahvaćene vode ima udio od oko 70 % proizvodnje flaširane vode u zemlji, od čega oko 75 % proda na domaćem tržištu, a 25 % izvozi. Ostali domaći proizvođači posluju sa skromnom dobiti ili čak gubitkom, no Jamnica je zahvaljujući poslovanju s flaširanom vodom jedno od najprofitabilnijih poduzeća u Hrvatskoj. S obzirom na navedeno, jasno je da ima mjesta za povećanje koncesijske naknade, a to je i opravdano iz ekoloških razloga radi smanjenja potrošnje flaširane vode prema kojoj je Hrvatska na 12. mjestu u svijetu unatoč kvalitetnoj i do 1000 puta jeftinijoj vodi iz javne vodoopskrbe.

Analiza je također pokazala da su potrebna razjašnjenja pravnog okvira za ovo područje. Naime, pravni koji je preuzet iz EU definira tri kategorije flaširane vode, no ne propisuje jasnu distinkciju između mineralne i izvorske vode koje se obje ne smiju dezinficirati, za razliku od stolne vode. Pravni okvir bi u vidu plaćanja koncesijske naknade trebalo razjasniti i za aromatizirane vode koje službeno nisu flaširane vode iako ih pojedini proizvođači reklamiraju da su na bazi prirodne mineralne ili izvorske vode, a neki tako oglašavaju i druga bezalkoholna pića. Naime, ukoliko se mineralna i izvorska voda flašira i stavlja u izvornom obliku na tržište, plaća se oko 187 puta veća koncesijska naknada u odnosu na korištenje iste vode kao sirovine za proizvodnju sokova i drugih bezalkoholnih pića. Analiza je isto tako pokazala da nadležne institucije za nekolicinu proizvođača flaširane vode nemaju usklađene podatke o količini zahvaćene vode prema kojoj se plaća koncesijska naknada pa je preporuka da radi povećanja transparentnosti i smanjenja mogućih zlouporaba te podatke institucije redovno javno objavljuju.

1. UVOD

Voda je prirodni obnovljivi resurs koji je nužan za održavanje života. Opća skupština Ujedinjenih naroda je u srpnju 2010. godine proglasila pravo na vodu jednim od osnovnih ljudskih prava. Vode su u Hrvatskoj zakonski određene kao opće dobro, ne mogu biti predmetom vlasništva i svatko ih može koristiti u određenim količinama za osobne potrebe. Međutim, korištenje voda za gospodarske svrhe moguće je samo uz dozvolu države u obliku koncesije. Ovo istraživanje analizira javnu politiku koncesija za crpljenje vode radi flaširanja i prodaje na tržištu koja pokazuje na koji način je hrvatsko društvo uredilo korištenje ovog općeg dobra od strane privatnih poduzeća koja vodu flaširaju radi ostvarivanja dobiti. Istraživanje kroz pristup političke ekologije analizira i tko unutar društva snosi korist, a tko troškove kada je riječ o takvom tipu korištenju ovog prirodnog resursa. Politička ekologija je interdisciplinarni istraživački pristup koji tumači pojave, prvenstveno sukobe, proizašle iz međudjelovanja ljudi i prirodnog okoliša, a posebnu pažnju posvećuje ulozi moći u sukobima unutar društva oko korištenja prirodnih resursa i zaštite te društvenim nejednakostima koje iz toga proizlaze.

Voda namijenjena za ljudsku potrošnju zakonski je definirana kao voda namijenjena za piće, kuhanje, pripremu hrane i ostale potrebe u kućanstvu te voda koja se koristi u industriji proizvodnje hrane. Crpljenje tj. zahvaćanje vode za ljudsku potrošnju u Hrvatskoj se uglavnom odvija od strane javnih poduzeća koja pružaju javnu uslugu vodoopskrbe te od strane privatnih poduzeća od kojih neka pakiraju tj. najčešće flaširaju vodu da bi je prodali na tržištu. Zahvaćanje vode za ljudsku potrošnju od strane javnih poduzeća za potrebe javne vodoopskrbe omogućava se vodopravnom dozvolom, a zahvaćanje voda za ljudsku potrošnju od strane privatnih poduzeća za gospodarske svrhe omogućava se koncesijom na temelju koje je koncesionar dužan državi plaćati koncesijsku naknadu.

U Hrvatskoj su na temelju pravnog okvira Europske unije zakonski definirane tri kategorije flaširane vode – mineralna, izvorska i stolna. Zahvaća se i flašira uglavnom mineralna i izvorska voda i iako se obje crpe iz zaštićenog podzemnog izvora te se ne smiju dezinficirati, mineralna voda je viša kategorija vode za koju su propisani dodatni uvjeti u odnosu na druge kategorije vode koje spadaju u vodu za ljudsku potrošnju. Flašira se i stolna voda kao najniža kategorija vode jer se za razliku od mineralne i izvorske vode smije tretirati i mijenjati sastav, a za proizvodnju stolne vode može se čak i koristiti voda iz jav-

ne vodoopskrbe. Sve tri zakonske kategorije flaširane vode (mineralna, izvorska i stolna) mogu biti gazirane i negazirane što ovisi o tome sadrže li ugljični dioksid bilo prirodno ili dodan u proizvodnji. U svakodnevnom govoru se u Hrvatskoj ustalilo pogrešno značenje mineralne vode kao gazirane vode zbog višestoljetne povijesti flaširanja upravo mineralne vode koja je bila gazirana. U Hrvatskoj se tek u posljednjih 15 godina počinje u znatnijoj mjeri flaširati i na tržištu prodavati negazirana voda. Pored mineralne, izvorske i stolne vode, govori se i o četvrtoj kategoriji flaširane vode tj. aromatiziranim vodama ili vodama s okusom, no one službeno ne spadaju u kategoriju flaširane vode već u bezalkoholna pića, jednako kao i sokovi, ledeni čajevi i slična pića.

Istraživanje je proveo Institut za političku ekologiju za potrebe projekta “INTRA WASP – povećanje transparentnosti u upravljanju vodnim i prostornim resursima” koji provodi Zelena akcija s ostalim projektnim partnerima. Osnovna svrha istraživanja je stručnoj i široj javnosti približiti sustav koncesija privatnim poduzećima za flaširanje vode i prodaju na tržištu kako bi se povećala transparentnost u upravljanju vodnim resursima. Budući da je ova analiza vjerojatno prvo istraživanje koje je na kritički način obradilo ovu temu, glavni cilj istraživanja je potaknuti javnu raspravu o koncesijama za flaširanje vode kako bi se unaprijedila ova javna politika iz perspektive upravljanja općim i javnim dobrom, stručno utemeljene zaštite ovog važnog resursa, povećanja transparentnosti te smanjenja potencijala za korupciju. Isto tako, ovo istraživanje je ograničeno u svojim nalazima jer se nije moglo osloniti na neke prethodne analize, no posebni cilj analize je da potakne nova istraživanja na temu flaširane vode u budućnosti.

Nakon opisa metodologije istraživanja, na početku je prikazana analiza količine obnovljivih vodnih resursa u Hrvatskoj na godišnjoj razini kako bi se ustanovilo do koje mjere se radi o oskudnom resursu s kojim društvo raspolaže. Slijedi analiza postojećeg pravnog okvira za flaširanje vode radi prodaje na tržištu koja analizira najbitnije direktive EU, hrvatske zakone, uredbe Vlade RH te pravilnike resornih ministarstava koji pravno uređuju ovo područje. Nakon toga su analizirani najvažniji državni i nedržavni akteri u javnoj politici koncesija za crpljenje vode radi flaširanja i prodaje na tržištu te struktura tržišta flaširane vode u Hrvatskoj. Slijedi prikaz i analiza postupka dodjele koncesija za prodaju na tržištu te podataka državnih institucija o koncesijama za zahvaćanje voda radi prodaje na tržištu koje su bile važeće u 2014. i 2015. godini. Nastavno je prikazana analiza profitabilnosti industrije flaširanja vode u Hrvatskoj kao i analiza modela naplate te visine koncesij-

ske naknade za flaširanje vode radi prodaje na tržištu. Obradene su u tom kontekstu i koncesije za zahvaćanje voda za tehnološke potrebe koje koriste najveći proizvođači flaširane vode. Završno poglavlje uspoređuje flaširanu vodu i vodu iz javne vodoopskrbe iz ekoloških, zdravstvenih, ekonomskih i socijalnih perspektiva. Naposljetku su nakon zaključka prikazane preporuke za unaprjeđenje javne politike koncesija za crpljenje vode radi flaširanja i prodaje na tržištu usmjerene državnim i nedržavnim akterima koji djeluju u ovoj javnoj politici.

2. METODOLOGIJA

Ovo istraživanje spada u grupu “policy istraživanja” jer se fokusira na analizu specifične javne politike te predlaže preporuke za unaprjeđenje iste. Istraživanje se fokusiralo na javnu politiku eksploatacije voda putem koncesija radi flaširanja i prodaje na tržištu te je imalo za cilj odgovoriti na istraživačko pitanje: Koja su glavna obilježja javne politike koncesija za flaširanje vode u Hrvatskoj te kako bi se ista mogla unaprijediti? Istraživanje je proveo Institut za političku ekologiju od ožujka do studenog 2016. godine na području Republike Hrvatske. U istraživanju su uz pregled znanstvene i stručne literature te analize dokumenata korišteni i nestrukturirani intervjui s akterima javne politike flaširanja vode te analiza medijskih članaka.

Pregledom znanstvene i stručne literature utvrđene su dosadašnje spoznaje o flaširanju vode u Hrvatskoj i svijetu. Nažalost, u Hrvatskoj se znanstvena i stručna zajednica malo bavila predmetom ovog istraživanja tako da je broj znanstvenih i stručnih članaka na ovu temu vrlo oskudan. Nešto bolja situacija je sa znanstvenim i stručnim člancima o temi flaširane vode na engleskom jeziku koji se uglavnom odnose ili na globalni kontekst ili na područje Sjedinjenih Američkih Država. U analizi su se koristili uglavnom dostupni znanstveni i stručni članci koji se bave količinom i stanjem vodnih resursa u Hrvatskoj te drugim temama koje su neizravno povezane sa sektorom flaširanja vode te sustavom koncesija za crpljenje vode radi flaširanja i prodaje na tržištu.

Analizom pravnih akata ostvaren je uvid u pravni okvir sustava koncesija za flaširanje vode u Hrvatskoj, a analizom strateških dokumenata osnovni podaci te strateške odrednice Hrvatske vezane uz javnu politiku gospodarskog korištenja vodnih resursa za ljudsku potrošnju. Osim pravnih i strateških dokumenata analizirani su i dokumenti vezani za pojedina poduzeća koja flaširaju vodu kao što su financijski izvještaji, studije utjecaja na okoliš, izvješća o održivosti te službeni dokumenti državnih tijela koji su vezani uz pojedina poduzeća koja se bave flaširanjem vode. Putem Zakona o pravu na pristup informacijama (NN 25/13, 85/15) dobiveni su podaci o važnim koncesijama za crpljenje vode, količinama crpljene vode te iznosima koje su koncesionari uplatili kao koncesijsku naknadu u državni proračun i proračune lokalne samouprave. Tako prikupljeni kvantitativni podaci su se povezivali i uspoređivali kako bi se utvrdili trendovi, ali i odstupanja te potencijalne nepravilnosti.

Nestrukturirani intervjui provedeni su s akterima javne politike koncesija za flaširanje vode radi

prodaje na tržištu. Ova metoda odabrana je kako bi kroz niz otvorenih pitanja akteri dali svoje mišljenje o prednostima i nedostacima postojećeg sustava i prakse koncesija za flaširanje vode te kako bi doprinieli dubljem razumijevanju samog predmeta istraživanja. Intervjui su izvorno bili zamišljeni kao anonimni, no vjerojatno zbog javne prepoznatljivosti istraživača, intervjuirani akteri redom su se odricali anonimnosti pa je istraživač od te namjere odustao. Time je moguće smanjena količina i korisnost podataka koji su dobiveni kroz intervjue, no u isto vrijeme se omogućilo otvoreno citiranje stavova i veća pouzdanost podataka. Vođeni su intervjui sa sljedećih 10 osoba: profesor emeritus Građevinskog fakulteta u Splitu dr.sc. Ognjen Bonacci (hrvatski hidrogeolog i ekohidrolog), redovna profesorica dr.sc. Nevenka Ožanić (hidrologinja i prorektorica Sveučilišta u Rijeci), tadašnja pomoćnica ministra zaštite okoliša i prirode doc.dr.sc. Lidija Runko Luttenberger (pomoćnica ministra za procjene studija utjecaja na okoliš i gospodarenje otpadom), načelnica sektora u Ministarstvu poljoprivrede dipl.iur. Višnja Gregić Biondić (načelnica sektora unutar Uprave za vode), voditeljica odjela u Ministarstvu poljoprivrede dipl.oec. Anđela Kuzman (voditeljica odjela unutar Uprave za vode), direktor razvitka u Hrvatskim vodama dr.sc. Danko Biondić (službenik za informiranje ispred Direkcije Hrvatskih voda), voditelj odjela u Hrvatskom zavodu za javno zdravstvo dr.sc. Željko Dadić (voditelj Odjela za kontrolu zdravstvene ispravnosti voda i vodoopskrbu), docent na Pravnom fakultetu u Zagrebu dr.sc. Frane Staničić (docent na Katedri za upravno pravo), voditelj programa u Zelenoj akciji mag.edu.geog. Marko Košak (voditelj Programa za gospodarenje otpadom), istraživač i redatelj mag.comp.litt. Dario Juričan (istraživač vodnog poslovanja poduzeća “Jamnica” za dokumentarni film “Gazda”). Treba naglasiti da su se nakon intervjua s predstavnicima Ministarstva poljoprivrede pitanja još jednom slala pisanim putem te je na njih dobiven pisani odgovor koji je potpisala pomoćnica Ministra poljoprivrede dipl.ing. Elizabeta Kos. Za kraj treba napomenuti da unatoč pisanim i usmenim molbama direktorica Gospodarske interesne udruge proizvođača pića Hrvatske (GIUPPH) dr.sc Jasna Čačić nije pristala na intervju u kojem bi se prezentirali stavovi industrije flaširane vode vezano za sustav koncesija u Hrvatskoj.

Analiza medijskih članaka korištena je u istraživanju kao sekundarni izvor podataka. Članci objavljeni u medijima najviše su korišteni za usmjeravanje prema daljnjim, metodološki strukturiranim izvorima podataka. Međutim, u analizi su se oprezno koristili i podaci te izjave aktera i stručnjaka objavljeni u medijskim člancima no tek nakon provjere da su se isti

podaci i izjave pojavili u drugim izvorima podataka ili barem u nekoliko medijskih članaka. O temi flaširane vode u Hrvatskoj objavljen je iznenađujuće velik broj medijskih članaka koji se bave različitim aspektima flaširane vode. Za potrebe ovog istraživanja nije se radila sustavna medijska analiza koja bi pokazala dominantni diskurs u hrvatskim medijima, no zaključak je istraživača nakon pregledanih stotinjak medijskih članaka da ih je velika većina negativno intonirana prema korištenju flaširane vode zbog različitih ekonomskih, ekoloških i zdravstvenih razloga.

Ograničenja ovog istraživanja uvjetovana su prvenstveno malobrojnom stručnom i znanstvenom literaturom te slabom dostupnošću službenih informacija o količinama vodnih resursa u Hrvatskoj, koncesijama za flaširanje pitke vode radi prodaje na tržištu, te ostvarenih prihoda pojedinih poduzeća od prodaje flaširane vode na tržištu. Ipak, u daljnjoj analizi prikazano je dovoljno informacija za izvođenje okvirno pouzdane količine obnovljivih vodnih resursa na godišnjoj razini u Hrvatskoj te količine vode u boci koja je zahvaćena i plasirana na tržište. Javno dostupni izvori, međunarodne komparativne ocjene te javne politike oblikovane u zakonske akte nisu značajno suprotstavljene stavovima aktera iznesenim u nestrukturiranim intervjuima, te omogućuju izvođenje zaključaka prezentiranih na kraju i prijedlog preporuka. Odbijanje sudjelovanja predstavnika industrije flaširane vode okupljene u GIUPPH u istraživanju svakako predstavlja ograničenje, no to se pokušalo nadoknaditi prikazom stavova GIUPPH iz medijskih članaka. Istraživanje je u završnoj fazi predstavljeno početkom prosinca 2016. godine na konferenciji u organizaciji Zelene akcije glavnim akterima javne politike kako bi se ispravile eventualne greške te dobila povratna reakcija na predložene preporuke za unaprjeđenje javne politike koncesija za crpljenje vode radi flaširanja i prodaje na tržištu.

3. KOLIČINA I KORIŠTENJE VODNIH RESURSA ZA LJUDSKU POTROŠNJU U HRVATSKOJ

Prije analize javne politike koncesija za crpljenje vode radi flaširanja i prodaje na tržištu, ovo poglavlje pokušava odgovoriti na pitanje koliko u Hrvatskoj uopće ima pitke vode te koliki udio tih resursa se koristi. Vodne resurse možemo podijeliti na obnovljive i neobnovljive. Prema definiciji UN-ove organizacije za poljoprivredu i hranu (FAO)¹, obnovljivi vodni resursi računaju se na temelju vodnog ciklusa i predstavljaju prosječnu količinu toka površinskih i podzemnih voda na godišnjoj razini. Prema definiciji iste organizacije neobnovljivi vodni resursi su zalihе podzemne vode u dubokim vodonosnicima koje imaju zanemarivu stopu obnavljanja. Ovo poglavlje bavi se isključivo obnovljivim vodnim resursima zbog dostupnosti i pouzdanosti podataka o istim u međunarodnim i domaćim izvješćima te zbog održivosti resursa pitke vode, pri čemu je nužno da korištenje ostane u granicama stope obnovljivosti.

Opći je dojam koji prevladava u široj javnosti da je Hrvatska iznimno bogata zemlja kad je riječ o vodnim resursima koji su praktički neiscrpnj, no ovo poglavlje pokazuje da je ta slika često iskrivljena zbog ubrajanja površinskih i vanjskih vodnih resursa koji se gotovo uopće ne koriste kao voda za ljudsku potrošnju. U nastavku će biti prikazan pregled međunarodnih podataka o količini obnovljivih vodnih resursa u Hrvatskoj te kako zbog različite metodologije izračuna dolazi do različitih podataka o količini obnovljivih vodnih resursa po stanovniku godišnje. Poglavlje se nastavlja pregledom domaćih podataka o količini obnovljivih vodnih resursa koji su još konzervativniji kad je riječ o procjenama godišnjih obnovljivih resursa podzemne vode koje su u Hrvatskoj ključne za korištenje vode za ljudsku potrošnju. Poglavlje završava podacima o korištenju obnovljivih podzemnih vodnih resursa za potrebe javne vođopskrbe i flaširanja vode radi prodaje na tržištu.

3.1. Međunarodni podaci o obnovljivim godišnjim vodnim resursima Hrvatske

Na Svjetski dan voda, 22. ožujka 2016. godine, na stručnom su skupu organiziranom od strane industrije flaširane vode okupljene u Gospodarsku interesnu udругu proizvođača pića Hrvatske (GIUPPH) istaknuti podaci kako je prema izvješću UNESCO-a

Hrvatska 5. zemlja u Europi prema ukupnim obnovljivim zalihama pitke (slatke) vode po stanovniku s 32.818 m³ godišnje². To doista zvuči impresivno jer je preračunato u litre riječ o 32,8 milijuna litara vode godišnje po stanovniku ili oko 13 punih olimpijskih bazena po stanovniku godišnje. Isti podaci o 32.818 m³ po stanovniku godišnje prema UNESCO-u predstavljani su na Svjetski dan voda, opet u organizaciji GIUPPH-a i 2012. godine, no tada je spomenuto da je po tome Hrvatska 3. zemlja u Europi³. Na istom skupu dodano je čak i da, ukoliko se spomenute zalihe vode računaju prema veličini teritorija, Hrvatska je 1. zemlja u Europi i 3. u svijetu. Međutim, iako se navedeni podatak često koristi, pa i od strane drugih aktera i državnih institucija, u pretrazi nije bilo moguće utvrditi točan izvor UNESCO-a iz kojeg se navedeni podatak citirao.

Najbliže 2007. godini kada se u hrvatskim medijima počinje citirati podatak i navodi izvor UNESCO-a⁴ je Svjetsko izvješće o vodnom razvoju UNESCO-a iz 2006. godine koje za Hrvatsku pokazuje podatke iz 2005. godine i prema kojem Hrvatska ima 23.890 m³ ukupnih obnovljivih zaliha pitke vode po stanovniku godišnje prema čemu je 4. zemlja u Europi iza Islanda, Norveške i Rusije⁵. Ukoliko se pak gleda prethodno UNESCO-vo Svjetsko izvješće o vodnom razvoju iz 2003. godine, Hrvatska ima 22.669 m³ ukupnih obnovljivih vodnih resursa po stanovniku godišnje, čime je ponovno 4. zemlja u Europi te 42. zemlja u svijetu⁶. Niti naredna UNESCO-va Svjetska izvješća o vodnom razvoju od 2009. do 2016. godine ne pomažu jer uopće ne sadrže podatke o raspodjeli vodnog bogatstva prema državama. U svakom slučaju podaci o količini i iz UNESCO izvješća iz 2003. godine i iz 2006. godine barem su za trećinu niži od prije spomenutog podatka o 32.818 m³ obnovljivih vodnih resursa navodno prema UNESCO-u. Podatak za Hrvatsku od 32.818 m³ obnovljivih vodnih resursa po stanovniku godišnje je izračunao prof.dr.sc. Darko Mayer 2004. godine⁷ koristeći metodologiju P.H. Gleicka koji je 1998. godine usporedio podatke za 152 države svijeta u što nije bila uključena Hrvatska. Vjerojatno do razlike u izračunu i podacima o ukupnim obnovljivim resursima za Hrvatsku dolazi s obzirom na to kako se računaju granične rijeke poput Dunava koji dijelom svog toka prolazi granicom između Hrvatske i Srbije. Jedna metoda koju je koristio Mayer računa u potpunosti takve vodne resurse, a druga metoda koju koristi FAO računa samo polovinu tih vodnih resursa jer se druga polovina ubraja državi s kojom Hrvatska dijeli granicu. U svakom slučaju, podatak o ukupnim obnovljivim vodnim resursima po stanovniku godišnje nije koristan za procjenu vodnih resursa za ljudsku potrošnju jer pored vlastitih obnovljivih vodnih resur-

Computation of long-term annual renewable water resources (RWR) by country (in km³/year, average)

Croatia

Internal RWR		
Precipitation (mm/year)	[1]	1 113
Area of the country (1000 ha)	[2]	5 659
Precipitation (km ³ /year)	[3]	62.98 =([1]/1000000)x([2]x10)
Surface water: produced internally	[4]	27.2
Groundwater: produced internally	[5]	11
Overlap between surface water and groundwater	[6]	0.5 (a)
Total internal renewable water resources	[7]	37.7 =([4]+[5]-[6])
External RWR		
	Total	Accounted
Surface water		
Surface water entering the country	33.47 (b)	
Inflow not submitted to treaties		[8] 33.47
Inflow submitted to treaties		0
Inflow secured through treaties		[9] 0
Flow in border rivers	68.66	[10] 34.33 (c)
Accounted inflow		[11] 67.8 =([8]+[9]+[10])
Surface water leaving the country	39.7	
Outflow not submitted to treaties		39.7
Outflow submitted to treaties		0
Outflow secured through treaties		[12] 0
Total external renewable surface water		[13] 67.8 =([11]-[12])
Groundwater		
Groundwater entering the country	0	[14] 0
Groundwater leaving the country		
Total external renewable water resources		[15] 67.8 =([13]+[14])
Total RWR		
Surface water		[16] 95 =([4]+[13])
Groundwater		[17] 11 =([5]+[14])
Overlap between surface water and groundwater		[6] 0.5 (a)
Total renewable water resources		[18] 105.5 =([16]+[17]-[6])
Dependency ratio (%)		[19] 64.27 =100*([11]+[14]) /([11]+[14]+[7])

Metadata:

- (a) Overlap negligible as Croatia is a karstic country; only a small part of the groundwater is drained by the rivers and becomes the low flow of water courses. Most of the groundwater flows out to the sea as Croatia has long coast and islands.
 (b) 13.7 from Bosnia and Herzegovina; 5.3 from Hungary; (8.8+4.5+1.17) from Slovenia
 (c) 50% rule on Danube river with Serbia

Tablica 3.1 Izvadak za Hrvatsku iz FAO Aquastat baza podataka (studeni, 2016. godine)

se uključuje i vanjske obnovljive vodne resurse koji u obliku rijeka dolaze iz uzvodnih zemalja i izlaze iz Hrvatske.

Za razliku od UNESCO-a koji podatke o vodnom bogatstvu prema zemljama navodi samo u jednoj tablici Svjetskog izvješća o vodnom razvoju iz 2003. godine, UN-ova Organizacija za hranu i poljoprivredu (FAO) iste je godine izdala izvještaj koji je u potpunosti posvećen raspodjeli vodnog bogatstva među državama pod nazivom Pregled svjetskih vodnih resursa po zemljama (Review of World Water Resources by Country). Prema podacima iz tog izvješća Hrvatska je imala 22.669 m³ po stanovniku ukupnih obnovljivih vodnih resursa godišnje tj. ukupno 105,5 milijardi m³ godišnje⁸, što odgovara ranije navedenom podatku iz UNESCO Svjetskog izvješća o vodnom razvoju iz 2003. godine. Nadalje, FAO izvješće isto tako navodi podatak da Hrvatska ima nadprosječan indeks ovisnosti (eng. *dependancy index*) od čak 64,3 %, što znači da oko dvije trećine ukupnih obnovljivih vodnih resursa Hrvatske dolazi iz zemalja koje se nalaze uzvodno kao što su Slovenija, Mađarska, Srbija te Bosna i Hercegovina. Izvješće navodi podatak da, kada se gledaju samo interni tj. vlastiti obnovljivi vodni resursi koji se generiraju oborinama na vlastitom teritoriju, Hrvatska ima tek 37,7 milijardi m³ godišnje tj. 8101 m³ po stanovniku godišnje, što je čak četverostruko manje od najcitiranijeg podatka o 32.818 m³ po stanovniku. Koristeći FAO podatke iz 2014. godine, Svjetska banka ima podatke o raspodjeli vodnih resursa po zemljama prema kojima Hrvatska ima 8895 m³ vlastitih obnovljivih vodnih resursa po stanovniku godišnje, što je stavlja tek na 11. mjesto u Europi, a na prvom mjestu je Island koji ima čak 58 puta više tj. 519.265 m³ vlastitih obnovljivih vodnih resursa po stanovniku godišnje⁹. Ipak, treba napomenuti da je prosjek Europske unije 2960 m³ po stanovniku, a prosjek svijeta 5926 m³ po stanovniku pa se može reći da Hrvatska ima natprosječne vlastite obnovljive vodne resurse po stanovniku godišnje. Međutim, ni ovaj podatak ne daje dovoljno korisnu informaciju vezano za korištenje vode za ljudsku potrošnju jer u vlastite obnovljive vodne resurse ubraja i površinske vode iako se za vodu za ljudsku potrošnju u Hrvatskoj gotovo isključivo koriste podzemne vode.

Najdetaljnija međunarodna baza podataka o vodnim resursima po zemljama je *Aquastat* baza podataka koju vodi FAO te su podaci za Hrvatsku prikazani u tablici 3.1.¹⁰

Prema izvratku za Hrvatsku iz *Aquastata*, ukupni obnovljivi vodni resursi su ponovno 105,5 milijardi m³ godišnje. Od toga na vanjske obnovljive vodne resurse koji ovise o uzvodnim zemljama otpada čak 67,8 milijardi m³ godišnje tj. oko dvije trećine, a ostatak od 37,7 milijardi m³ godišnje otpada na vlastite obnovljive vodne resurse. Iz baze podataka vidi se da FAO koristi metodu izračuna vanjskih obnovljivih vodnih resursa na način da uzima polovinu graničnih voda koje čine 68,66 milijardi m³ godišnje. Ukoliko se pogledaju vlastiti (interni) obnovljivi vodni resursi od 37,7 milijardi m³ godišnje, na površinske resurse otpada 27,2 milijardi m³ godišnje, a samo 11 milijardi m³ godišnje na vlastite obnovljive podzemne resurse vode. Upravo potonji FAO podatak najbitniji je za korištenje vode za ljudsku potrošnju u Hrvatskoj i podjelom s brojem stanovnika dobije se tek oko 2500 m³ po stanovniku godišnje tj. samo 1 olimpijski bazen vode po stanovniku godišnje.

3.2. Domaći podaci o obnovljivim godišnjim vodnim resursima Hrvatske

Podaci o vodnim resursima UN organizacija kao što su UNESCO i FAO ovise o nacionalnim izvješćima u kojima podatke o vodnim resursima šalju zemlje članice. Najopsežnije podatke o količini vodnih resursa u Hrvatskoj sadrži Strategija upravljanja vodama koju je Hrvatski sabor usvojio 2008. godine, a kao publikacija je izdana 2009. godine¹¹. Podaci iz Strategije koji se odnose na vodno bogatstvo u nekim se segmentima razlikuju od podataka iz Aquastat baze podataka i mogu se vidjeti u tablici 3.2.

li prof. Ognjen Bonacci i dr.sc. Bojana Horvat na temelju 30-godišnjeg prosjeka od 1961. do 1990. godine¹². Upravo je Bonacci u intervjuu za potrebe ovog istraživanja naveo: “Mi jednostavno živimo u uvjerenju da imamo previše vode, da smo jako bogati, što mi uopće nije jasno otkuda ljudima takva lažna i kriva interpretacija”. Bonacci je i u medijima upozoravao kako je štetan mit da je Hrvatska u samom europskom, a kamoli svjetskom vrhu prema bogatstvu vodom jer većinu tih vodnih resursa čine vanjske tj. tranzitne vode koje Hrvatska ne može samostalno koristiti, a podzemne zalihe vode su svugdje u svijetu slabo istražene pa tako i u Hrvatskoj¹³. Isto tako dr.sc. Danko Biondić iz Hrvatskih voda je u intervjuu na pitanje o vodnom bogatstvu prema kojem je Hr-

Indikator	Mjerna jedinica	Crnomorski sliv	Jadranski sliv	Hrvatska
Površina	km ²	35.132	21.406	56.538
Stanovništvo	broj	3.045.829	1.391.631	4.437.460
Vode – ukupno	109 m ³ /god.	128,38	27,94	156,32
Vodno bogatstvo – ukupno*	109 m ³ /god.	83,72	27,94	111,66
Vodno bogatstvo – po stanovniku	m ³ /god./st.	27.487	20.077	25.163
Vlastite vode – ukupno	109 m ³ /god.	11,86	14,22	26,08
Vlastite vode – po stanovniku	m ³ /god./st.	3.894	10.218	5.877
Podzemne vode – ukupno	109 m ³ /god.	2,66	6,47	9,13
Podzemne vode – po stanovniku	m ³ /god./st.	873	4.649	2.057
Koeficijent neovisnosti**		0,142	0,509	0,234
Koeficijent slobode***		0,00	1,00	0,25

* Uključeno 50% voda Dunava i Save nizvodno od ušća Une

** Koeficijent neovisnosti – udio vlastitih voda u obnovljivim vodnim resursima

*** Koeficijent slobode djelovanja – udio voda koje ne utječu na teritorij drugih država, odnosno koje utječu u Jadransko more.

Tablica 3.2

Osnovne značajke vodnog bogatstva Hrvatske (preuzeto iz Strategije upravljanja vodama, 2009, str. 34)

Tako Strategija iznosi podatak o ukupnim obnovljivim vodnim resursima godišnje od čak 156,32 milijarde m³ godišnje, što je dosta više od 105,5 milijardi m³ godišnje prema Aquastatu. Upravo korištenjem ovog podatka i podjelom s brojem stanovnika od 4.437.460 dobiva se 35.227 m³ po stanovniku godišnje, što je blizu 32.818 m³ po stanovniku godišnje koji se često pojavljuje u medijima. Međutim, Strategija u istoj tablici korigira podatak od 156,32 milijardi m³ godišnje u 111,66 milijardi m³ godišnje zbog računanja polovice graničnih voda Dunava i Save, čime se približava podatku od 105,5 milijardi m³ godišnje iz FAO Aquastata. Stoga u Strategiji i vodno bogatstvo proizlazi na 25.163 m³ po stanovniku godišnje, što otprilike odgovara 24.882 m³ po stanovniku godišnje prema FAO Aquastatu. Strategija za ukupne vlastite vodne resurse u Hrvatskoj ističe podatak od 26,08 milijardi m³ godišnje. Iako Strategija ne navodi izvor za taj podatak, radi se o vodnoj bilanci koju su u znanstvenom članku 2003. godine objavi-

vatska prema UNESCO-u među najbogatijim europskim zemljama po vodnim resursima napomenuo kako je statistika varljiva stvar i da primjerice Dunav teče kroz Luksemburg onda bi ta zemlja bila najbogatija u Europi po vodnim resursima.

Unatoč poteškoćama u procjenama obnovljivih podzemnih vodnih resursa, taj podatak je ključan za procjenu iskorištenosti vodnih resursa kao vode za ljudsku potrošnju. Strategija sadrži procjenu od 9,13 milijardi m³ godišnje što je konzervativnije u odnosu na podatak FAO Aquastata od 11 milijardi m³ godišnje. Ponovno treba napomenuti da postoje i neobnovljive zalihe podzemnih voda za koje se pretpostavlja da su u Hrvatskoj značajne, no istraživanje i procjenjivanje takvih zaliha vrlo je kompleksno i nepouzdan, a za održivo korištenje voda manje bitno pa tako Strategija navodi:

“Zbog složenih hidrogeoloških odnosa, te nedovoljne i neravnomjerne istraženosti vodonosnika određivanje zaliha podzemnih voda temelji se dobrim dijelom na procjenama, a zbog vodnogospodarske važnosti razmatrane su samo obnovljive zalihe podzemnih voda” (Strategija upravljanja vodama, 2009, str. 26.)

giji kad govorimo o javnoj vodoopskrbi “podzemna voda čini oko 90% svih zahvaćenih količina voda, dok preostali dio čini zahvaćanje površinskih voda iz vodotoka i višenamjenskih akumulacija” (Strategija upravljanja vodama, 2009, str.64). Da nije u svim zemljama tako pokazuje i podatak iznesen na stručnom skupu u organizaciji Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo 2015. godine prema kojem u Južnoj Koreji podzemna voda čini samo 1 % svih zahvaćenih koli-

Područje		Aluvijalni vodonosnik	Karbonatni vodonosnik	Ukupno
		10 ⁶ m ³ /god.		
crnomorski sliv	sliv Save	1.198,3	653,8	1.852,1
	slivovi Drave i Dunava	802,6	7,8	810,4
jadranski sliv	primorsko-istarski slivovi	-	2.639,5	2.639,5
	dalmatinski slivovi	-	3.831,3	3.831,3
Hrvatska		2.006,9	7.132,4	9.133,3

Tablica 3.3 Obnovljive zalihe podzemne vode – u milijunima m³
(preuzeto iz Strategije upravljanja vodama, 2009, str.27)

Strategija navodi i podatke o geografskoj raspodjeli obnovljivih zaliha podzemne vode koji su prikazani u tablici 3.3. iz koje se vidi velika razliku između aluvijalnog vodonosnika koji isključivo pripada crnomorskom slivu i sadrži 2,006 milijarde m³ godišnje te karbonatnog vodonosnika koji uglavnom pripada jadranskom slivu i sadrži čak 7,132 milijarde m³ godišnje.

Strategija dakle navodi da Hrvatska ima **obnovljivih zaliha podzemne vode** 9,133 milijardi m³ tj. **samo 2.057 m³ po stanovniku godišnje**. Preračunato u olimpijske bazene to je manje od jednog olimpijskog bazena po stanovniku godišnje što je dosta manje od 13 olimpijskih bazena i 32.818 m³ po stanovniku godišnje što je najčešći podatak korišten u javnosti. Ostaje još pitanje koliko od tih 9 milijardi m³ godišnje se potroši kao voda za ljudsku potrošnju te za druge namjene.

3.3. Korištenje obnovljivih podzemnih vodnih resursa za ljudsku potrošnju u Hrvatskoj

Voda namijenjena za ljudsku potrošnju je prema članku 3. Zakona o vodama sva voda namijenjena za piće, kuhanje, pripremu hrane ili druge potrebe kućanstva neovisno o njenom podrijetlu i potiče li iz sustava javne vodoopskrbe, iz cisterni ili iz boca odnosno posuda za vodu. Isto tako u vodu za ljudsku potrošnju se prema istom članku ubraja i sva voda koja se koristi izravno u industrijama proizvodnje hrane i pića. Procjena godišnjih obnovljivih zaliha podzemne vode je najbitniji podatak za korištenje voda za ljudsku potrošnju jer prema Strate-

čina voda za javnu vodoopskrbu dok se u Hrvatskoj zbog zdravstveno ispravnih i kvalitetnih podzemnih voda one čine 90 % u ukupnoj količini zahvaćenih voda u javnoj vodoopskrbi⁴. Isto tako prema podacima Ministarstva poljoprivrede sve koncesije za crpljenje vode radi flaširanja i prodaje na tržištu odnose se isto tako na crpljenje vode iz podzemnih voda i to sve iz podzemnog vodonosnika jer je tako najmanja mogućnost zagađenja⁵.

Iz navedenog slijedi da je za vodu za ljudsku potrošnju u Hrvatskoj ključno vodno bogatstvo koje se izražava u obnovljivim podzemnim zalihama vode od oko 9 milijardi m³ godišnje jer se upravo iz podzemnih voda crpi gotovo sva voda za javnu vodoopskrbu te sva voda za flaširanje radi prodaje na tržištu. Podaci iz Strategije govore da se 2006. godine za ukupnu javnu vodoopskrbu crpilo samo od 360 do 375 milijuna m³ dok je gospodarstvo iz vlastitih vodozahvata iskoristilo još 90 milijuna m³ vode (Strategija upravljanja vodama, 2009, str.62). Noviji podaci Državnog zavoda za statistiku prikazani u tablici 3.4. pokazuju da su 2015. godine javna vodna poduzeća iz podzemnih voda za potrebe javne vodoopskrbe crpila 419,89 milijuna m³ od ukupno 472,57 milijuna m³ što iznosi 88,85 %.

Ukoliko usporedimo 419,89 milijuna m³ s 9133 milijuna m³ obnovljivih podzemnih vodnih resursa godišnje, dobije se podatak da na javnu vodoopskrbu u Hrvatskoj odlazi 4,6 % od hrvatskih godišnjih obnovljivih zaliha podzemne vode. Na ovo treba dodati i manji postotak podzemnih voda koje izravno zahvaća industrija za tehnološke potrebe i poljoprivreda za navodnjavanje. Iz podzemnih voda se zahvaća i sva voda koja se flašira i prodaje na tržištu,

	2014. godina	2015. godina
Ukupno	501 188	508 541
Zahvaćene količine vode	456 394	472 568
Podzemna voda ukupno:	402 944	419 889
Podzemni izvori	254 516	238 893
Izvori	148 428	180 996
Površinska voda ukupno:	53 450	52 679
Vodotoci	37 627	35 817
Akumulacije vode	5 650	7 794
Jezera	10 623	9 068
Preuzeta voda iz drugih vodovodnih sustava	44 794	35 973

Tablica 3.4. Opskrba vodom iz javnog vodovoda prema vrsti izvora - u tisućama m³
(preuzeto iz priopćenja Državnog zavoda za statistiku, 4. srpanj 2016.)

no prema podacima Ministarstva poljoprivrede koji će biti detaljno prikazani u sljedećim poglavljima u 2015. godini se za tu namjenu crpilo samo 455.052 m³ podzemne vode, što je oko 1000 puta manje od crpljene vode za potrebe javne vodoopskrbe. To je i razumljivo budući da se voda za ljudsku potrošnju iz javne vodoopskrbe ne koristi samo za piće, već i za sve ostale potrebe u kućanstvu poput pranja ljudi, odjeće, posuđa, prostora te ostale sanitarne potrebe. Voditelj Sektora korištenja vodama u Hrvatskim vodama, Ivan Kolovrat, u stručnom članku objavljenom u časopisu "Hrvatska vodoprivreda" povodom Svjetskog dana voda 2016. godine iznosi sličan podatak da se u Hrvatskoj trenutno crpi oko 5 % obnovljivih zaliha podzemnih voda¹⁶.

Iako prema podacima o godišnjoj potrošnji podzemnih voda za ljudsku potrošnju u javnoj vodoopskrbi i industriji flaširane vode ispada da se troši samo mali udio od godišnjih obnovljivih podzemnih vodnih resursa treba imati na umu da je riječ o **prosječnim godišnjim zalihama vode na teritoriju cijele Hrvatske**, a vodni resursi su nejednako raspoređeni u vremenu tokom godine te u prostoru u smislu različitih geografskih dijelova Hrvatske. Strategija tako navodi da "postoji izrazita prostorna i vremenska neravnomjernost u rasporedu vodnoga bogatstva" (Strategija upravljanja vodama, 2009, str.33.). Hidrologinja prof. Nevenka Ožanić u intervjuu napominje kako u nekim dijelovima Hrvatske vode ima u izobilju, a u nekim nedostaje te kako je velika razlika između zimskih i ljetnih mjeseci. Isto tako treba imati na umu da se određeni dio ovih vodnih resursa koristi za ekosustave kao biološki minimum i ne može se koristiti za ljudsku potrošnju, a da se ne naruši ekološka ravnoteža, o čemu uz dodatna ograničenja Strategija navodi:

"Također treba uzeti u obzir i objektivna ograničenja zbog kojih se samo dio voda iz prirode može privesti nekoj društveno-gospodarskoj svrsi. Riječ je o malovodnoj komponenti vodne bilance, tj. o onim vodama koje se ne smiju iskorištavati jer su nužne za održanje prirodnih ekosustava, te o velikovodnoj komponenti vodne bilance, tj. o dijelu velikih voda koje nije moguće ili nije isplativo zadržavati za kasniju uporabu. Postoji i niz drugih tehničkih, ekonomskih, okolišnih i političkih čimbenika koji ograničavaju mogućnost korištenja vodnim resursima"
(Strategija upravljanja vodama, 2009., str.33.)

Povrh svih ovih ograničenja treba s oprezom spomenuti podatak da mjerenja prof. Bonaccija kroz 30-godišnje razdoblje od 1961. do 1990. godine na osnovi kojeg je izrađena vodna bilanca pokazuju da se padaline u Hrvatskoj smanjuju za oko 7 mm godišnje pa je u promatranom razdoblju "došlo do smanjenja godišnjih oborina na teritoriju Hrvatske za čak oko 210 mm" (str.675)¹⁷. Uz sve više govora o posljedicama globalnog zatopljenja mogu se pretpostaviti razni poremećaji u hidrološkom ciklusu što će dodatno ograničiti vodne resurse koji se u Hrvatskoj mogu koristiti za ljudsku potrošnju u budućnosti. S toga stajališta bi načelo opreza (eng. *precautionary principle*) nalagalo odgovornije prikupljanje i predstavljanje podataka o vodnom bogatstvu Hrvatske u javnosti, bolju zaštitu zaliha vode od zagađenja te racionalnije korištenje vodnih resursa u budućnosti.

4. POSTOJEĆI PRAVNI OKVIR ZA FLAŠIRANJE VODE I PRODAJU NA TRŽIŠTU

Osnovni pravni okvir koji u Hrvatskoj uređuje zahvaćanje vode radi pakiranja u ambalažu i prodaju na tržištu možemo podijeliti na četiri razine. Prva razina je razina zakonodavstva Europske unije u obliku direktiva Europskog parlamenta, Vijeća i Europske komisije koje je Republika Hrvatska prenijela u domaći pravni poredak. Druga razina je razina zakona koje je usvojio Hrvatski sabor i koji reguliraju različite aspekte područja crpljenja vode radi pakiranja u ambalažu i prodaju na tržištu. Treća razina je razi-

4.1. Direktive Europske unije koje se odnose na flaširanu vodu

Na razini Europske unije krovni pravni propis za ovo područje jest "Direktiva o kakvoći vode za ljudsku potrošnju 98/83/EC" (*Directive on the quality of water intended for human consumption*)¹⁸ iz 1998. godine koja propisuje kvalitetu vode namijenjene za ljudsku potrošnju, što prema članku 2. uključuje i flaširanu vodu, no sukladno članku 3. ne odnosi se na flaširanu mineralnu vodu koju uređuje posebna direktiva. Ova direktiva propisuje da države članice moraju osigurati čistoću i ispravnost vode za ljudsku potrošnju u smislu odsutnosti mikroorganizama, parazita i tvari koje brojem ili koncentracijom predstavljaju potencijalnu prijetnju za ljudsko zdravlje te ispunjavati minimalne kriterije iz Dodatka I. direktive.

Vrsta pravnih propisa	Pravni propis
Direktive Europske unije	Direktiva o kakvoći vode za ljudsku potrošnju (98/83/EC)
	Direktivom o iskorištavanju i oglašavanju prirodnih mineralnih voda (2009/54/EC)
	Direktiva o uspostavljanju liste, graničnim koncentracijama i uvjetima označavanja sastavnica prirodnih izvorskih voda i uvjetima za korištenje zraka obogaćenog ozonom za tretiranje prirodnih mineralnih i izvorskih voda (2003/40/EC)
Zakoni RH	Zakon o vodama (NN 153/09, 63/11, 130/11, 53/13, 14/14)
	Zakon o koncesijama (NN 143/12)
	Zakon o vodi za ljudsku potrošnju (NN 56/13, 64/15)
	Zakon o financiranju vodnog gospodarstva (NN 153/09, 90/11, 56/13, 154/14, 119/15)
	Zakon o hrani (NN 81/13, 14/14, 30/15)
Uredbe Vlade RH	Uredba o uvjetima davanja koncesija za gospodarsko korištenje voda (NN 89/10, 46/12, 51/13 i 120/14)
	Uredba o visini naknade za korištenje voda (NN 82/10, 83/12, 10/14)
Pravilnici ministarstava	Pravilnik o prirodnim mineralnim, prirodnim izvorskim i stolnim vodama (NN 48/15)
	Pravilnik o sadržaju, obliku i načinu vođenja vodne dokumentacije (NN 120/10)
	Pravilnik o očevidniku zahvaćenih i korištenih količina voda (NN 81/10)
	Pravilnik o obračunu i naplati naknade za korištenje voda (NN 84/10, 146/212)
	Pravilnik o parametrima sukladnosti i analize vode za ljudsku potrošnju (NN 125/13, 141/13, 128/15)

Tablica 4.1. Popis najvažnijih pravnih propisa koji u Hrvatskoj reguliraju crpljenje i pakiranje vode u ambalažu radi prodaje na tržištu (analiza autora, rujan 2016.)

na uredbi koje je usvojila Vlada RH i koje među ostalim određuju visine različitih naknada koje su dužni plaćati koncesionari koji crpe vodu i pakiraju je radi prodaje na tržištu. Četvrta razina je razina pravilnika koje izrađuju i usvajaju resorna ministarstva koji na operativnoj razini reguliraju način vođenja informacija o koncesijama za crpljenje vode radi flaširanja, način obračuna i naplate određenih naknada za korištenje vode, označavanje flaširanih voda i uvjete koje moraju ispunjavati u vidu sastava i korištenih tehnika u proizvodnji te njihovu zdravstvenu ispravnost. Opisani pravni okvir za flaširanje vode i prodaju na tržištu je prikazan u tablici 4.1.

Za flaširanu vodu tako u Dodatku I. postoje dodatni kriteriji vezani uz odsustvo raznih mikroorganizama. U slučaju flaširanja vode se prema članku 6. kvaliteta vode mora provjeriti na mjestu gdje se odvija flaširanje odnosno pakiranje vode.

Na razini Europske unije glavni pravni propis koji je uređivao crpljenje i flaširanje mineralnih voda bila je još iz 1980. godine "Direktiva Vijeća 80/777/EEC", no zamijenjena je 2009. godine "Direktivom o iskorištavanju i oglašavanju prirodnih mineralnih voda 2009/54/EC" (*Directive on the exploitation and marketing of natural mineral waters*)¹⁹ koja je uredila uvjete za status mineralne vode koja se crpi iz podze-

mnih izvora u zemljama članicama Europske unije ili u drugim zemljama, pod uvjetom da je uvezena i prepoznata od zemlje članice Europske unije. Kako bi se na tržištu Europske unije flaširana voda mogla oglašavati kao "prirodna mineralna voda" (eng. *natural mineral water*), ona mora zadovoljiti različite kriterije. Prije svega zabranjena je bilo kakva dezinfekcija vode, a ona može biti izložena samo određenim postupcima filtracije, dekantiranja i ozoniranja kako bi se izdvojilo željezo, mangan i sumporni spojevi te je dozvoljeno dodavati ili uklanjati ugljični dioksid iz vode određenim metodama. Strogo je određen dozvoljeni mikrobiološki sastav vode te je direktivom isto tako propisano oglašavanje mineralne vode u smislu navođenja izvora iz kojeg se crpi, kemijskog sastava i slično na etiketi boce. Direktiva u članku 9. propisuje da je zabranjeno bilo kakvo oglašavanje koje sugerira svojstvo mineralne vode u sprečavanju ili liječenju neke bolesti. U istom članku Direktiva propisuje i uvjete za status "izvorska voda" (eng. *spring water*) koji su po pitanju netretiranja i zdravstvene ispravnosti isti kao i za mineralnu vodu. U Dodatku I. Direktive sadržane su definicije te uvjeti o stalnom i specifičnom mineralnom sastavu i temperaturi mineralnih voda. S druge strane "Direktiva o određivanju popisa, dopuštenih količina i zahtjeva za deklariranje sastojaka prirodnih mineralnih voda i uvjeta za korištenje zraka obogaćenog ozonom u obradi prirodnih mineralnih voda i izvorskih voda 2003/40/EC" (*Directive on establishing the list, concentration limits and labelling requirements for the constituents of natural mineral waters and the conditions for using ozone-enriched air for the treatment of natural mineral waters and spring waters*)²⁰ propisuje popis sastavnica mineralnih voda koje u određenim količinama i koncentracijama mogu biti opasne za ljudsko zdravlje te obavezu označavanja istih.

4.2. Zakoni RH koji se odnose na flaširanu vodu

Krovni zakon u Republici Hrvatskoj za područje upravljanja vodama je **Zakon o vodama** (NN 153/09, 63/11, 130/11, 53/13, 14/14)²¹. Zakon o vodama definira u članku 3. vodu namijenjenu za ljudsku potrošnju kao: 1. svu vodu, bilo u izvornom stanju ili nakon obrade koja je namijenjena za piće, kuhanje, pripremu hrane ili druge potrebe kućanstva, neovisno o njenom podrijetlu te da li potječe iz sustava javne vodoopskrbe, iz cisterni ili iz boca odnosno posuda za vodu, 2. svu vodu koja se rabi u industrijama za proizvodnju hrane u svrhu proizvodnje, obrade, očuvanja ili stavljanja na tržište proizvoda ili stvari

namijenjenih za ljudsku potrošnju. U članku 5. Zakona navodi se da "voda nije komercijalni proizvod kao neki drugi proizvodi, nego je naslijeđe koje treba čuvati, štiti i mudro i racionalno koristiti". U članku 7. Zakona navodi se sljedeće:

"Vode su opće dobro i imaju osobitu zaštitu Republike Hrvatske.

Vode u tijelima površinskih i podzemnih voda ne mogu biti objektom vlasništva i drugih stvarnih prava.

Vode iz stavka 2. ovoga članka koriste se i na njima se stječu prava na način i pod uvjetima utvrđenim ovim Zakonom i drugim propisima"

(Zakon o vodama, članak 7.)

U člancima 75. i 76. Zakona propisano je da svatko može koristiti površinsku i podzemnu vodu za osobne potrebe u određenoj razumnoj količini kao vodu za piće, kuhanje, grijanje, održavanje čistoće i druge potrebe. Članak 79. Zakona propisuje da je **za svako korištenje voda koje prelazi granicu općeg tj. osobnog korištenja vode potreban ugovor o koncesiji ili vodopravna dozvola**. Članak 84. Zakona propisuje da korištenje voda za opskrbu stanovništva vodom za piće i sanitarne potrebe te za potrebe protupožarne zaštite i obrane ima prednost u odnosu na korištenje voda za ostale namjene.

Zakon u člancima od 163. do 170. uređuje područje koncesija za gospodarsko korištenje voda u što spada i flaširanje vode radi prodaje na tržištu. Zakon o vodama u članku 163. navodi iste pod točkom 6. kao **"zahvaćanje voda namijenjenih za ljudsku potrošnju, uključujući mineralne i termomineralne vode, osim voda isporučenih putem isporučitelja vodne usluge javne vodoopskrbe radi stavljanja na tržište u izvornom obliku, osim u slučaju članka 89. stavka 1. ovog Zakona, ili u prerađenom obliku, u bocama ili drugoj ambalaži"**. Spomenuti izuzetak iz članka 89. odnosi se na isključivo pravo Republike Hrvatske da putem vlastitog trgovačkog društva zahvaća vodu namijenjenu ljudskoj potrošnji u izvornom obliku u količini većoj od 3,5 milijuna m³ (oko 8 puta više nego količina vode crpljena od cijele industrije flaširanja vode u 2015. godini prema podacima Ministarstva poljoprivrede) radi prodaje na tržištima drugih zemalja. Članak 164. eksplicitno propisuje da koncesije za korištenje voda nisu potrebne državi, jedinicama lokalne tj. regionalne samouprave kao ni njihovim poduzećima, što znači da javna komunalna poduzeća koja pružaju uslugu vodoopskrbe ne trebaju koncesiju za zahvaćanje vode, već vodopravnu dozvolu koja propisuje uvjete korištenja voda. Zakon o vodama pro-

pisuje i osnovni postupak za dodjelu koncesija za gospodarsko korištenje voda što će biti analizirano u kasnijim poglavljima. Isto tako u ostalim poglavljima će biti prikazani najbitniji dijelovi iz ostalih zakona koji uređuju područje flaširanja vode u Hrvatskoj.

4.3. Uredbe Vlade RH koje se odnose na flaširanu vodu

Pravni okvir koncesija za zahvaćanje vode u Hrvatskoj najdetaljnije je reguliran **Uredbom o uvjetima davanja koncesija za gospodarsko korištenje voda** (NN 89/10, 46/12, 51/13 i 120/14)²². Ta uredba zamijenila je raniju koja se zvala "Uredba o uvjetima i postupku za dodjelu koncesija na vodama i javnom vodnom dobru" (NN, 99/96, 11/98). Uredbu o uvjetima davanja koncesija za gospodarsko korištenje voda je Vlada RH usvojila 2010. godine, no doživjela je promjene 2012., 2013. i 2014. godine. Uredba u članku 2. propisuje da se koncesija za zahvaćanje voda za ljudsku potrošnju, uključujući mineralne i termomineralne vode, osim voda isporučenih putem isporučitelja vodne usluge javne vodoopskrbe, radi stavljanja na tržište u izvornom obliku ili u prerađenom obliku, u bocama ili drugoj ambalaži mogu **izdati za razdoblje najduže do 30 godina**. Uredba u članku 3. propisuje da se odluka o razdoblju za koje se izdaje koncesija donosi na temelju različitih kriterija kao što su:

- opseg gospodarskog korištenja voda
- budući interesi upravljanja vodama u tom prostoru
- namjena za koju se voda koristi
- prostorni opseg i uvjeti zahvata,
- stupanj utjecaja na stanje vodnog režima
- stupanj utjecaja na stanje okoliša i prirode
- visina ulaganja i procijenjen povrat ulaganja

Uvidom u registar koncesija za zahvaćanje vode radi stavljanja na tržište koji vodi FINA za Ministarstvo financija mogu se vidjeti razdoblja za koja su izdane trenutno važeće koncesije. Prema registru je **većina trenutno važećih koncesija**, točnije 18 od 29, izdana za **maksimalno razdoblje od 30 godina**, što se iz medijskih izvjava Uprave vodnog gospodarstva Ministarstva poljoprivrede koja vodi postupak za dodjelu koncesije objašnjava najviše zadnjim navedenim kriterijem velike visine ulaganja koja su potrebna da se izgradi punionica za flaširanu vodu²³.

Uredba u članku 4. definira kako se naknada za koncesiju sastoji od godišnje naknade i jednokratne naknade. Članak 5. Uredbe definira kako se **godišnja naknada** za zahvaćanje voda namijenjenih za ljudsku potrošnju, uključujući mineralne i termomi-

neralne vode osim voda isporučenih putem isporučitelja vodne usluge javne vodoopskrbe, radi stavljanja na tržište u izvornom ili u prerađenom obliku, u bocama ili drugoj ambalaži **obračunava na količinu zahvaćene vode i iznosi 30,00 kn/m³**. U članku 6. Uredba definira kako se iznos jednokratne naknade određuje prema najpovoljnijoj ponudi u postupku davanja koncesije i za ovu kategoriju koncesija jednokratna naknada ne može biti manja od 50% iznosa godišnje naknade, utvrđene prema količini vode za koju se koncesija daje. Jednokratnu naknadu prema članku 7. Uredbe je koncesionar dužan platiti u roku od 60 dana od potpisivanja ugovora o koncesiji. U članku 15. Uredbe propisano je kako koncesionar mora koristiti najmanje 1/3 količina vode koje su dozvoljene ugovorom o koncesiji unutar dvije godine. Postupak za davanje koncesije propisan je Uredbom, ali i odredbama Zakona o koncesiji, što će biti pobliže opisano u sljedećim poglavljima. Isto tako će u kasnijim poglavljima biti prikazana Uredba o visini naknade za korištenje voda koja propisuje visinu naknade koju Hrvatskim vodama moraju plaćati privatna poduzeća koja zahvaćaju vodu radi flaširanja i prodaje na tržištu povrh koncesijske naknade koja ide u proračun.

4.4. Pravilnici ministarstava koji se odnose na flaširanu vodu

Tadašnje Ministarstvo regionalnog razvoja, šumarstva i vodnog gospodarstva je 2010. godine usvojilo **Pravilnik o sadržaju, obliku i načinu vođenja vodne dokumentacije** (NN 120/10)²⁴ koji uređuje što sve mora sadržavati javno dostupan očevidnik koncesija za gospodarsko korištenje voda koji održavaju Hrvatske vode. Tako u članku 10. Pravilnik određuje da očevidnik koncesija za gospodarsko korištenje voda čine:

1. registar odluka i ugovora o koncesiji
2. izvornici odluka o davanju koncesija i ugovora o koncesijama u fizičkom ili elektroničkom obliku
3. registar rješenja o obračunu naknade za koncesiju
4. ostala pripadajuća dokumentacija o koncesijama

Isti Pravilnik u članku 11. pak određuje da se u registru odluka i ugovora o koncesiji moraju voditi sljedeći podaci:

- ID broj ugovora o koncesiji/ID vodozahvata iz Registra koncesija,
- naziv i adresa korisnika koncesije/koncesionara,
- matični broj poslovnog subjekta/OIB korisnika koncesije/koncesionara,
- datum sklapanja ugovora o koncesiji,
- klasifikacijska oznaka i urudžbeni broj ugovora

- o koncesiji,
- klasifikacijska oznaka i urudžbeni broj odluke o dodjeli koncesije/odluke o odabiru najpovoljnijeg ponuditelja,
- dozvoljeni opseg korištenja,
- vrsta i lokacija vodozahvata – naselje, općina/grad, županija, katastarska općina i katastarska čestica
- mjesto koncesije/lokacija korištenja voda ako se razlikuje od mjesta zahvaćanja – naselje, općina/grad, županija, katastarska općina i katastarska čestica,
- trajanje koncesije/rok važenja koncesije,
- iznos jednokratne naknade za koncesiju određen ugovorom o koncesiji,
- iznos godišnje obveze naknade za koncesiju,
- primatelj naknade za koncesiju,
- prijenos prava iz koncesijskog ugovora – datum i novi koncesionar,
- datum prestanka važenja koncesijskog ugovora,
- napomene

Prema članku 13. Hrvatske vode dužne su učiniti dostupnim javnosti ove podatke prema propisima koji uređuju pravo na pristup informacijama. Iste 2010. godine spomenuto je Ministarstvo usvojilo i **Pravilnik o očevidniku zahvaćenih i korištenih količina voda** (NN 81/10)²⁵. Njime se u članku 2. propisuje da su obveznici u koje spadaju i koncesionari koji zahvaćaju vodu za ljudsku potrošnju radi stavljanja na tržište u izvornom obliku ili u prerađenom obliku, u bocama ili drugoj ambalaži, dužni putem vodomjera registrirati količine zahvaćene vode i o tome voditi očevidnik, a ako zahvaćaju više od 10.000 m³ godišnje dužni su ugraditi opremu za telemetrijski nadzor koja će registrirati zahvaćenu količinu vode. Prema članku 3. Pravilnika vodomjer i oprema za telemetrijski nadzor trebaju se od strane koncesionara održavati i redovno baždariti te se Hrvatskim vodama mora na zahtjev predložiti odgovarajuća dokumentacija o ispravnosti i/ili baždarenju vodomjera i opreme za telemetrijski nadzor. Koncesionari očevidnik moraju voditi na dnevnoj razini i u elektroničkom obliku te ga učiniti dostupnim na zahtjev inspekcijskog nadzora ministarstva i vodnog nadzora Hrvatskih voda. Koncesionari podatke iz očevidnika moraju dostavljati Hrvatskim vodama mjesečno za godišnje količine zahvaćene vode od 10.000 m³ ili više, tromjesečno za godišnje količine zahvaćene vode između 1000 i 10.000 m³ te na godišnjoj razini za godišnje količine zahvaćene vode od 1000 m³ ili manje. U prilogima Pravilnika nalaze se obrasci koje su koncesionari dužni ispunjavati te se obrazac 3B odnosi na oblik zahvaćanja izvorske, mineralne i (termo)mineralne vode radi stavljanja na

tržište u izvornom obliku u bocama ili drugoj ambalaži.

Ministarstvo poljoprivrede je 2015. godine usvojilo **Pravilnik o prirodnim mineralnim, prirodnim izvorskim i stolnim vodama** (NN 48/2015)²⁶ koji regulira tržište flaširanih voda te kategorizaciju mineralnih, izvorskih i stolnih voda u skladu s odredbama već spomenutih Direktive 2009/54/EC te Direktive 2003/40/EC. Pravilnik propisuje fizikalna, kemijska, fizikalno-kemijska i senzorska svojstva te sastav, mikrobiološke kriterije, dozvoljene tehnološke postupke obrade, analitičke metode, dodatne zahtjeve označivanja te postupak priznavanja prirodne mineralne i prirodne izvorske vode. Pravilnik za početak definira vodonosnik kao podpovršinski sloj ili slojeve stijena ili drugih geoloških naslaga dovoljne poroznosti i propusnosti da omogućava znatan protok podzemne vode ili zahvaćanje znatnih količina podzemne vode, a izvor kao prirodno pojavljivanje podzemne vode na površini ili zahvat podzemne vode iz jednog ili više bušenih zdenaca. Pravilnik u članku 7. **prirodnu mineralnu vodu** definira kao vodu koja udovoljava mikrobiološkim kriterijima propisanim u istom pravilniku, potječe iz vodonosnika, a zahvaća se i puni iz izvora. Pri tom. Prirodna mineralna voda razlikuje se od vode za ljudsku potrošnju po 1. svojim prirodnim svojstvima koja karakteriziraju sadržaj i količina određenih mineralnih tvari, elemenata u tragovima ili drugih tvari i određenim fiziološkim učincima te 2. po svojoj izvornoj čistoći budući da se ne smije dezinficirati. Sastav, temperatura i druga bitna svojstva prirodne mineralne vode moraju ostati stabilni unutar granica prirodne fluktuacije, a na njih ne smiju utjecati moguće oscilacije izdašnosti izvora, odnosno protoka vode. Isto tako etiketa na prirodnoj mineralnoj vodi za razliku od izvorske vode mora sadržavati analitički sastav karakterističnih aniona i kationa. Pravilnik u članku 29. **prirodnu izvorsku vodu** definira kao vodu koja je namijenjena konzumaciji u svojem prirodnom stanju, potječe iz vodonosnika zaštićenog od svakog onečišćenja, a zahvaća se i puni iz izvora. Mora kao i prirodna mineralna voda zadovoljavati određene standarde prilikom punjenja u ambalaži, može biti izložena samo točno određenim tehnološkim postupcima te se kao i mineralna vode ne smije dezinficirati i mora zadovoljavati iste mikrobiološke kriterije. Pravilnik u članku 39. **stolnu vodu** definira kao vodu koja se proizvodi iz vode za ljudsku potrošnju i/ili prirodne mineralne i/ili prirodne izvorske vode uz moguće smanjivanje i/ili dodavanje jedne ili više dopuštenih tvari. Kao i kod izvorskih voda i stolne vode moraju zadovoljavati određene kemijske i fizikalno-kemijske parametre koji su za vodu za ljudsku potrošnju određeni

Vrsta	Kategorija	Opis
Prirodna mineralna voda	Prirodno gazirana prirodna mineralna voda	sadržaj CO ₂ koji je podrijetlom iz izvora, nakon dekantiranja, ako se isto provodi, i nakon punjenja u ambalažu jednak sadržaju CO ₂ na izvoru
	Prirodna mineralna voda s povećanom količinom ugljikovog dioksida iz izvora	sadržaj CO ₂ koji je podrijetlom iz vodonosnika, nakon dekantiranja, ako se isto provodi, i nakon punjenja u ambalažu veći od sadržaja CO ₂ utvrđenog na izvoru
	Gazirana prirodna mineralna voda	dodan CO ₂ koji nije podrijetlom iz vodonosnika iz kojeg potječe voda
Prirodna izvorska voda	Prirodna izvorska voda ili Izvorska voda	izvorska voda kojoj nije dodan ugljikov dioksid
	Prirodna izvorska voda s ugljikovim dioksidom ili Gazirana prirodna izvorska voda	izvorska voda kojoj je dodan ugljikov dioksid
Stolna voda	Stolna voda	stolna voda kojoj nije dodan ugljikov dioksid
	Stolna voda s ugljikovim dioksidom ili Gazirana stolna voda ili Soda voda	stolna voda kojoj je dodan ugljikov dioksid

Tablica 4.2 Kategorizacija i označavanje voda u ambalaži prema Pravilniku o prirodnim mineralnim, prirodnim izvorskim i stolnim vodama (NN 48/2015)

ni pravilnikom Ministarstva zdravstva. Stolne vode isto tako mogu biti izložene tehnološkim postupcima odvajanja nestabilnih elemenata, kao što su spojevi željeza, mangana, arsena i sumpora, postupcima filtracije ili dekantiranja, uz mogućnost prethodne oksigenacije ili obrade sa zrakom obogaćenim ozonom, no za razliku od mineralnih i izvorskih voda mogu biti izložene i nekim drugim tehnološkim postupcima uklanjanja određenih elemenata te postupcima dezinfekcije. Isto tako za razliku od mineralnih i izvorskih voda moguće je raznim postupcima u stolne vode dodavati natrijev klorid (NaCl), kalcijev klorid (CaCl₂), natrijev karbonat (Na₂CO₃), natrijev hidrogenkarbonat (NaHCO₃), magnezijev karbonat (MgCO₃), natrijev sulfat (Na₂SO₄), magnezijev sulfat (MgSO₄), natrijev fluorid (NaF) i ugljikov dioksid (CO₂). Pored ovih osnovnih definicija tri vrste vode (mineralna, izvorska i stolna) Pravilnik uređuje i njihove kategorije te načine označavanja što je opisano u tablici 4.2.

Pravilnik isto tako definira postupak za priznavanje prirodnih mineralnih i prirodnih izvorskih voda u Hrvatskoj. Subjekt u poslovanju s hranom sa sjedištem u RH pokreće postupak priznavanja mineralne i izvorske vode koja se crpi iz tla Hrvatske ili treće

zemlje podnošenjem zahtjeva i popratne dokumentacije resornom ministarstvu u čemu raspravlja Povjerenstvo za priznavanje i predlaže ministru donošenje rješenja o priznavanju prirodne mineralne ili izvorske vode. Ukoliko se takvo rješenje usvoji, voda ulazi u evidenciju prirodnih mineralnih i izvorskih voda koju vodi Ministarstvo poljoprivrede te periodično objavljuje u Narodnim novinama. Tako je 8. siječnja 2016. godine Ministarstvo objavilo Popis priznatih prirodnih mineralnih voda i prirodnih izvorskih voda koje se crpe iz tla Republike Hrvatske ili države koja nije članica Europske unije (NN 06/16)²⁷. Iz popisa su mineralne vode prikazane u tablici 4.3 iz koje se vidi da su mineralne vode crpljene u Hrvatskoj samo Jamnica, Jana, Kalnička i Studenac, a Hrvatska je kao prirodne mineralne vode još priznala i Sarajevski kiseljak iz Bosne i Hercegovine te Mivela-Mg iz Srbije. Zanimljivo je istaknuti da se čak četiri navedene vode (Jamnica, Jana, Sarajevski kiseljak i Mivela-Mg) nalaze u sastavu Jamnica grupe.

Na istom popisu Ministarstva nalaze se i prirodne izvorske vode koje je priznala Republika Hrvatska i prikazane su u tablici 4.4. Iz popisa se vidi da se 9 prirodnih izvorskih voda crpi u Hrvatskoj: Cetina, Gacka, Goda, Kala, Rina, Santa, Studena, Sveti Rok, i

Trgovački naziv proizvoda	Naziv izvora	Mjesto korištenja izvora	Zemlja podrijetla
JAMNICA	Janino vrelo	Pisarovina	Republika Hrvatska
JANA	Sveta Jana	Gorica Svetojanska	Republika Hrvatska
KALNIČKA	Kalnička	Apatovec	Republika Hrvatska
STUDENAC	Grofova vrela	Lipik	Republika Hrvatska
SARAJEVSKI KISELJAK	Vrelo Park (B4)	Kiseljak	Republika Bosna i Hercegovina
MIVELA-Mg	Mivela-1	Velučće	Republika Srbija

Tablica 4.3 Popis mineralnih voda u Hrvatskoj u 2016. godini bez uvezenih voda iz EU (NN 06/16)

Trgovački naziv proizvoda	Naziv izvora	Mjesto korištenja izvora	Zemlja podrijetla
CETINA	Cetina	Civljane	Republika Hrvatska
GACKA	Bobinac Sinac	Sinac	Republika Hrvatska
GODA	Goda	Ličko Lešće	Republika Hrvatska
KALA	Kala	Apatovec	Republika Hrvatska
RINA	Rina III	Raduč, Lovinac	Republika Hrvatska
SANTA	Krupa	Krupa, Kaštel Žegarski	Republika Hrvatska
STUDENA	Studena	Lipik	Republika Hrvatska
SVETI ROK	Sveti Rok	Sveti Rok	Republika Hrvatska
VIVA	Ljuta	Gruda, Konavle	Republika Hrvatska
KRVAVAC	Lištica	Široki Brijeg	Republika Bosna i Hercegovina
NEVRA	Nevra	Deževica	Republika Bosna i Hercegovina

Tablica 4.4 Popis izvorskih voda u Hrvatskoj u 2016. godini bez uvezenih voda iz EU (NN 06/16)

Viva. Republika Hrvatska je isto tako priznala i dvije prirodne izvorske vode koje se crpe na području Bosne i Hercegovine: Kravac i Nevra.

Prema Pravilniku se prirodna mineralna i prirodna izvorska voda koju su priznale tijela države članice Europske unije može odmah stavljati na tržište Republike Hrvatske bez da se nalazi u službenoj objavljenoj evidenciji prirodnih mineralnih i izvorskih voda RH. Europska unija u svom službenom glasilniku objavljuje Popis mineralnih voda priznatih od zemalja članica (*List of natural mineral waters recognised by member states*)²⁸ i posljednji je objavljen 20. rujna 2016. godine. Na popisu se nalaze prirodne mineralne vode koje su priznale države članice EU od kojih se većina crpi na području država članica, a neke se crpe i na području trećih zemalja. Na popisu se mogu naći i brojne prirodne mineralne vode koje se mogu naći na tržištu Hrvatske poput svjetski poznate vode Evian koja se crpi iz izvora Cachat u mjestu Evian u Francuskoj. Primjerice, za usporedbu u odnosu na 4 prirodne mineralne vode koje se crpe u Hrvatskoj, na popisu mineralnih voda EU nalazi se 89 voda koje se crpe na području Francuske, a čak 829 voda koje se crpe na području Njemačke. Na razini Europske unije ne postoji službeni popis prirodnih izvorskih vode koje su niža kategorija u odnosu na prirodne mineralne vode.

Unatoč različitom statusu mineralne vode u odnosu na izvorsku vodu može se jasno vidjeti da direktive EU i pravilnik koji je Hrvatska na temelju njih donijela ne rade jasnu distinkciju između svojstava koje mora zadovoljavati prirodna mineralna i onih koje mora zadovoljavati prirodna izvorska voda. U intervjuu za potrebe ovog istraživanja dr.sc. Željko Dadić pojašnjava da su u Europi tradicionalno postojala dva pristupa definiciji mineralne vode – njemački i francuski. Njemački pristup je definirao mineralne vode kao vode koje imaju iznad 1000 miligrama isparnog ostatka tj. otopljenih tvari, a vode koje su bile ispod 1000 miligrama su definirane kao

izvorske vode. S druge strane francuski pristup traži samo prisutnost određenih nutritivnih mikroelemenata za definiranje mineralne vode kao kvalitetnije kategorije vode bez određivanja potrebne količine otopljenih tvari. Prilikom reguliranja ovog područja na razini Europske unije prevladao je francuski pristup pa je tako poznata francuska voda Evian označena kao mineralna voda iako ima samo 345 miligrama isparnog ostatka po litri. Dadić zaključuje kako je u Hrvatskoj tek oko 1995. godine uvedena kategorija izvorske vode te kako je prva izvorska voda koja se crpi u Hrvatskoj bila Bistra.

Čini se da je u stručnoj i široj javnosti prisutna određena konfuzija u razlikovanju mineralne i izvorske vode za što se ponekad koristi njemački kriterij od 1000 miligrama isparnog ostatka, a ponekad kriterij o stalnom sastavu iako niti jedan od tih kriterija razlikovanja nije propisan pravnim propisima. Ovakvo nejasno razlikovanje dodatno doprinosi već postojećoj konfuziji jer se unatoč zakonskoj definiciji mineralne vode, koja može biti i gazirana i negazirana, u svakodnevnom govoru uvriježilo značenje mineralne kao gazirane vode. Tomu je uzrok dugogodišnja tradicija, ali i suvremeno stanje jer su Jamnica, Studenac i Kalnička ujedno mineralne i gazirane vode, dok su prema popisu Ministarstva od 25. veljače 2013. godine²⁹ negazirane vode istih proizvođača tj. Jana, Studena i Kala bile kategorizirane kao izvorske vode. Konfuziji pridonosi i kad ista voda promijeni kategoriju. Tako je Jana od početka proizvodnje bila kategorizirana kao izvorska voda, no netom nakon ulaska u Europsku uniju se prema novom popisu Ministarstva od 7. kolovoza 2013. godine³⁰ priznala kao mineralna voda. Budući da u pravnim propisima EU i RH ne postoji kriterij od minimalno 1000 miligrama suhog ostatka, takva kategorizacija je moguća iako Jana prema etiketi ima samo 285 miligrama suhog ostatka po litri na 180 °C. Od ostalih mineralnih voda koje se crpe u Hrvatskoj voda Studenac ima nešto više tj. 528 miligrama po litri, Kalnička

ima čak 1856 miligrama, a Jamnica vrlo visokih 2446 miligrama po litri suhog ostatka. Zbog svega navedenog preporuka je ove analize da struka i nadležne institucije doprinesu jasnijim kriterijima za razlikovanje između mineralne i izvorske vode kroz pravne propise te informiranje šire javnosti kako bi se smanjila konfuzija i kako bi postupak kategorizacije i priznavanja voda bio transparentniji.

5. AKTERI U JAVNOJ POLITICI KONCESIJA ZA FLAŠIRANJE VODE I PRODAJU NA TRŽIŠTU

Djelatnost crpljenja vode radi flaširanja i prodaje na tržištu, budući da uključuje zahvaćanje vode koja je zakonski određena kao opće dobro, sastavni je dio javne politike koja definira uvjete i načine raspolaganja tim dobrom. Najveći segment te javne politike se odnosi na javnu politiku koncesija za korištenje vode radi flaširanja, a manji segment na plasiranje flaširane vode na tržište. U javnoj politici koncesija za flaširanje voda i prodaju na tržištu sudjeluju razni državni i nedržavni akteri od kojih su neki prikazani u tablici 5.1.

5.1. Državni akteri u javnoj politici koncesija za flaširanje vode radi prodaje na tržištu

Svakako **najvažniji akter u kreiranju i kontroli provedbe politike** koncesija za flaširanje vode radi prodaju na tržištu je **Uprava vodnoga gospodarstva** u sastavu Ministarstva poljoprivrede, no trenutno u tranziciji u Ministarstvo zaštite okoliša i energetike. Uprava vodnoga gospodarstva priprema sve pravne propise koji uređuju upravljanje vodama, a koje potom usvaja Hrvatski sabor, poput krovnog Zakona o vodama, ili priprema propise koje usvaja Vlada RH, poput Uredbe o uvjetima davanja koncesija za gospodarsko korištenje voda. Međutim, Uprava priprema i propise koje izravno donosi resorno ministarstvo u čijem sastavu djeluje, poput Pravilnika o mineralnim, prirodnim izvorskim i stolnim vodama. Uprava vodnoga gospodarstva ima skromne kapacitete u smislu zaposlenika koji rade na području

Državni akter	Uloga
Uprava gospodarenja vodama (Ministarstvo poljoprivrede) Hrvatske vode	trenutno unutar Ministarstva poljoprivrede, no u procesu prelaska u sastav Ministarstva zaštite okoliša i energetike; Uprava priprema sve pravne propise vezane uz gospodarsko korištenje voda, što uključuje i zahvaćanje voda radi prodaje na tržištu, te kontrolira provedbu propisa putem inspekcije
Ministarstvo zdravstva	državna institucija koja među ostalim djelatnostima priprema i donosi pravne propise vezane uz zdravstvenu ispravnost hrane u što formalno spada i flaširana voda; Ministarstvo provodi kontrolu učestalosti uzimanja i zdravstvenu ispravnost uzoraka vode
Hrvatski zavod za javno zdravstvo	glavna javnozdravstvena ustanova u zemlji i jedini ovlašten laboratorij za kontrolu zdravstvene ispravnosti i sastava flaširane vode u zemlji; ima veliku ulogu u postavljanju zdravstvenih i drugih standarda na domaćem tržištu flaširane vode
Ministarstvo financija	državna institucija koja među ostalim djelatnostima priprema i donosi pravne propise vezane uz područje koncesija; vodi registar koncesija koji uključuje i koncesije za flaširanje vode te kontrolira naplatu koncesijskih naknada i druge uvjete iz ugovora o koncesiji
Nedržavni akter	Uloga
Stručnjaci i akademska zajednica	uglavnom hidrolozi, hidrogeolozi i hidroekolozi koji djeluju kroz različite znanstveno-istraživačke i obrazovne institucije širom zemlje; okupljeni u stručna udruženje te izlažu na interdisciplinarnoj Hrvatskoj konferenciji o vodama koja se održava svake 4 godine
Proizvođači flaširane vode	privatna poduzeća koja proizvode pakiranu vodu i prodaju je na tržištu; najveći proizvođači su okupljeni u Gospodarsku interesnu udruhu proizvođača pića Hrvatske (GIUPPH) koja od 2012. godine nastavlja rad Gospodarsko interesnog udruženja proizvođača pića
Nevladine udruge građana	različite udruge građana poput Zelene akcije i Prava na grad koje djeluju na ekološkoj zaštiti voda i promoviranju prava na pristup vodi kao zajedničkom dobru; spomenute udruge sudjelovale su u skupljanju potpisa za europsku peticiju oko prava na pristup vodi

Tablica 5.1. Popis državnih i nedržavnih aktera u Hrvatskoj vezanih uz javnu politiku koncesija za crpljenje vode radi flaširanja i prodaje na tržištu (analiza autora, listopad 2016.)

ju vodnog gospodarstva tako da se uglavnom naslanja na mnogo veće tehničke i stručne kapacitete Hrvatskih voda, što je pokazala Analiza upravljanja vodnim uslugama u Hrvatskoj "Naša voda"³¹. Ministarstvo poljoprivrede je davatelj koncesija za flaširanje voda radi prodaje na tržištu te unutar njega djeluju Državna vodopravna inspekcija te Odjel za kontrolu naknada za koncesije, vodnih naknada i ulaganja koji obavlja kontrolu obračuna naknade za koncesiju.

Najvažniji akter u provedbi politike koncesija za flaširanje vode i prodaju na tržištu su **Hrvatske vode**. Unatoč uvjerenju šire javnosti kako je riječ o javnom poduzeću, Hrvatske vode su zapravo specifična pravna osoba koja djeluje kao ustanova. U toj ustanovi je sadržana glavnina svih stručnih ljudskih i financijskih kapaciteta koji postoje u zemlji vezano uz upravljanje vodama što je isto tako pokazala analiza "Naša voda". Hrvatske vode su ključne za propisivanje koncesijskih uvjeta vezanih za maksimalnu količinu vode koja se može crpiti i druge uvjete prije odluke o dodjeli koncesije privatnom poduzeću. Nakon odluke o dodjeli koncesije i potpisivanju ugovora između Ministarstva i koncesionara, Hrvatske vode kontroliraju poštivanje koncesijskih uvjeta iz ugovora vezanih uz zahvaćanje vode te obračunavaju godišnju koncesijsku naknadu koju je koncesionar dužan platiti. Hrvatske vode održavaju i očevidnik koncesija za gospodarsko korištenje voda, u što su uključene i koncesije za zahvaćanje voda radi flaširanja i prodaje na tržištu.

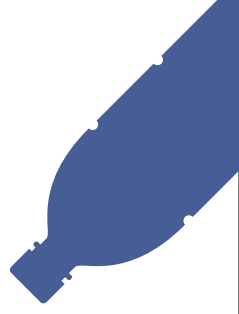
Ministarstvo zdravstva ključan je akter u drugom segmentu javne politike koncesija za flaširanje vode i prodaju na tržištu koji se odnosi na uvjete o zdravstvenoj ispravnosti flaširane vode kako bi se ista mogla naći na tržištu. Ministarstvo priprema sve prijedloge zakona koje usvaja Hrvatski sabor, a vezani su uz zdravstvenu ispravnost vode iz javne vodoopskrbe i flaširane izvorske i stolne vode poput Zakona o vodi za ljudsku potrošnju. Isto tako Ministarstvo zdravstva izravno donosi operativne pravne propise vezane uz ovo područje poput Pravilnika o parametrima sukladnosti i analize vode za ljudsku potrošnju koji definira parametre zdravstvene ispravnosti koji vrijede za izvorsku i stolnu flaširanu vodu, učestalost uzimanja uzoraka u sklopu sustava samokontrole proizvođača te dvije kategorije flaširane vode kao i učestalost uzimanja uzoraka za redovno i revizijsko praćenje. Parametri zdravstvene ispravnosti i službena kontrola mineralne vode su propisani izravno u Pravilniku o prirodnim mineralnim, prirodnim izvorskim i stolnim vodama koji donosi Ministarstvo poljoprivrede. Unutar Ministarstva zdravstva djeluje i sanitarna inspekcija koja kontrolira poštivanje pravnih propisa oko zdravstvene ispravnosti flaširane vode.

Hrvatski zavod za javno zdravstvo je glavni provedbeni akter u drugom segmentu javne politike koncesija za flaširanje vode i prodaju na tržištu koji se odnosi na uvjete o zdravstvenoj ispravnosti flaširane vode kako bi se ista mogla naći na tržištu. Zavod je jedini službeno ovlašten laboratorij za kontrolu zdravstvene ispravnosti i sastava flaširane vode tako da surađuju sa svim proizvođačima flaširane vode u Hrvatskoj. Proizvođači imaju vlastitu kontrolu zdravstvene, posebice mikrobiološke, ispravnosti, a Zavod služi za dodatnu periodičku kontrolu zdravstvene ispravnosti uzoraka flaširane vode te pomaže sanitarnoj inspekciji prilikom službene kontrole. Pored toga Hrvatski zavod za javno zdravstvo isto tako ispituje kemijski sastav flaširanih voda koji mora biti označen na svakoj etiketi flaširane vode te ima veliki utjecaj na kategorizaciju, ali i standardizaciju flaširane vode u smislu pravne regulative.

Ministarstvo financija vrlo je važan akter u javnoj politici koncesija za flaširanje vode i prodaju na tržištu budući da je glavna državna institucija koja je zadužena za javnu politiku svih koncesija. Ministarstvo financija priprema sve pravne propise vezane uz područje koncesija poput Zakona o koncesijama. Prema tom zakonu Ministarstvo podnosi Hrvatskom saboru dvogodišnje izvješće o provedenoj politici koncesija. Ministarstvo financija propisuje postupak dodjele i izvršavanja koncesija te kontrolira sve druge institucije koji su davatelji koncesija, što je u slučaju koncesija za flaširanje vode radi prodaje na tržištu trenutno Ministarstvo poljoprivrede u ime Vlade RH. Ministarstvo financija preko Financijske agencije vodi i javno dostupan registar koncesija koji sadrži podatke o pojedinim koncesijama uključujući koncesije za flaširanje vode radi prodaje na tržištu. U sastavu Ministarstva financija djeluje inspekcija koja provodi nadzor u području financijskih obveza koje proizlaze iz koncesija.

5.2. Nedržavni akteri u javnoj politici koncesija za flaširanje vode radi prodaje na tržištu

Nedržavni akteri u javnoj politici koncesija za flaširanje vode radi prodaje na tržištu su fragmentirani i zastupaju različite interese, no jedan od najbitnijih aktera su **stručnjaci koji djeluju izvan državne uprave**. Za područje gospodarenje vodama svakako su najznačajniji hidrolozi no i hidrogeolozi budući da se za flaširanje crpe isključivo podzemne vode. Od drugih disciplina u ovom području svakako su bitni i ekolozi, geografi, inženjeri građevinarstva, kemičari, meteorolozi, pravnici, ekonomisti, politolozi i drugi. Ovi stručnjaci djeluju uglavnom na fakultetima, institutima i zavodima te stručnim i znanstve-

nim radom te sudjelovanjem u radnim skupinama za izradu propisa, povjerenstvima za dodjelu koncesija te drugim radnim tijelima utječu na državne aktere i javnu politiku koncesija za flaširane vode radi prodaje na tržištu. Svake četiri godine, počevši od 1995. godine održava se interdisciplinarna "Hrvatska konferencija o vodama" na kojoj znanstvenici i stručnjaci izlažu radove o raznim vodnim temama pa i onim koje su povezane s politikom gospodarskog korištenja voda.

Jedan od ključnih nedržavnih aktera u javnoj politici koncesija za flaširanje vode radi prodaje na tržištu svakako su **proizvođači flaširane vode** u Hrvatskoj. Riječ je o vrlo heterogenoj skupini budući da neki od njih proizvode samo nekoliko tisuća litara pakirane vode godišnje, a drugi stotine milijuna litara. Međutim svi veći proizvođači flaširane vode okupljeni su u Gospodarsku interesnu udruhu proizvođača pića Hrvatske (GIUPPH) koja okuplja i proizvođače drugih bezalkoholnih, ali i alkoholnih pića. Udruga je 2012. nastavila rad prethodnog Gospodarskog interesnog udruženja proizvođača pića (GIUPP) koje djeluje od 1995. godine. Udruga zastupa interese hrvatske industrije flaširane vode i utječe na pravni okvir i javnu politiku koncesija za flaširanje vode radi prodaje na tržištu. Najveći hrvatski proizvođači flaširane vode umreženi su s europskom industrijom flaširane vode budući da je GIUPPH član Europske federacije flaširanih voda (*European Federation of Bottled Waters - EFBW*).

Bitan nedržavni akter u ovoj javnoj politici svakako su i različite **nevladine udruge građana** koje se bave vodom kao dobrom u različitim aspektima i iz različitih perspektiva. Svakako treba istaknuti udruge poput Zelene akcije koje sudjeluju u javnim raspravama prilikom donošenja propisa iz područja vodnog gospodarstva i primjerice Franjevački institut za kulturu mira koji je član Nacionalnog vijeća za vode. Udruge poput Prava na grad bave se vodom kao javnim i zajedničkim dobrom pa su zajedno sa Zelenom akcijom 2014. godine pomogle u prikupljanju gotovo dva milijuna potpisa u Europskoj građanskoj inicijativi koja je zahtijevala da EU garantira pravo na pristup vodoopskrbi i odvodnji mimo pravila tržišnog natjecanja kako bi se ostvarilo ljudsko pravo na vodu. Udruge građana koje se bave upravljanjem vodama iz različitih perspektiva utječu kroz različite instrumente na postupak kreiranja i provedbe javne politike raspolaganja vodom kao općim dobrom.

6. STRUKTURA TRŽIŠTA FLAŠIRANE VODE U HRVATSKOJ

Ovo poglavlje daje pregled tržišta flaširane vode u Hrvatskoj u sve tri kategorije tj. mineralnoj, izvornoj i stolnoj vodi. Tržište čine vode koje su crpljene i proizvedene u Hrvatskoj te one koje su crpljene i proizvedene u drugim zemljama te su u Hrvatsku uvezene. Budući da većinu domaćeg tržišta flaširane vode čine vode koje su proizvedene u Hrvatskoj, ovo poglavlje se uglavnom bavi domaćim proizvođačima flaširane vode, posebice onima koji imaju koncesiju za zahvaćanje vode radi flaširanja i prodaje na tržištu

6.1. Trgovački nazivi domaćih proizvođača flaširane vode

Prema popisu objavljenom od resornog Ministarstva poljoprivrede u siječnju 2016. godine i javno dostupnim podacima, na hrvatskom tržištu trenutno je **13 prirodnih mineralnih i izvorskih voda koje proizvodi 9 poduzeća na području Hrvatske** što se može vidjeti iz tablice 6.1.

žištu prisutna voda "Divona" označena kao "prirodna izvorska voda" i "gazirana prirodna izvorska voda" koju proizvodi poduzeće 007 Miletić d.o.o.³².

Uz navedenih 9 proizvođača prirodne mineralne i izvorske vode, u Hrvatskoj su u 2015. godini prema podacima o koncesijama Ministarstva poljoprivrede koji će detaljnije biti predstavljeni u narednim poglavljima, vodu crpili i pakirali još 4 proizvođača. Uz već spomenuti 007 Miletić d.o.o. tu su još SEM 1986 d.d. koji se prema podacima iz medijskih članaka bavio pakiranjem vode za brodove³³, Braniteljska zadruška Domaćin te Bumec d.o.o. koji proizvodi vode pod trgovačkim nazivima "Aqua sana" i "Miral"³⁴. Ukupno je u 2015. godini koncesije za crpljenje vode radi flaširanja i prodaje na tržištu koristilo 13 proizvođača. Međutim, uz ove proizvođače koji na temelju koncesije crpe vodu iz podzemnog izvora te je pakiraju kao mineralnu, izvorsku ili stolnu vodu, u Hrvatskoj djeluju i proizvođači stolne vode koji nemaju koncesiju za zahvaćanje voda radi prodaje na tržištu pa je moguće da istu koriste iz javne vodoopskrbe što je u skladu sa člankom 39. Pravilnika o prirodnim mineralnim, prirodnim izvorskim i stolnim vodama. Takav je proizvođač poduzeće Živa voda d.o.o. koje proizvodi stolnu vodu "Aquaviva"³⁵. Ova tvrtka kao i mnogi drugi proizvođači flaširane vode u Hrvatskoj bavi se pakiranjem vode u posude za vodu koje se nazivaju bidoni ili galoni jer su posude uglavnom veličine od 5 galona (američka mjerna jedinica) što uku-

Trgovački naziv proizvoda	Kategorija vode	Proizvođač	Mjesto korištenja izvora
Cetina	Prirodna izvorska voda + Gazirana prirodna izvorska voda	Naturalis d.o.o.	Civljane
Gacka	Prirodna izvorska voda	GIS Sinac d.o.o.	Sinac
Goda	Prirodna izvorska voda	Kustura d.o.o.	Ličko Lešće
Jamnica	Gazirana prirodna mineralna voda	Jamica d.d.	Pisarovina
Jana	Prirodna mineralna voda	Jamnica d.d.	Gorica Svetojanska
Kala	Prirodna izvorska voda	Cedevita d.o.o.	Apatovec
Kalnička	Gazirana prirodna mineralna voda	Cedevita d.o.o.	Apatovec
Rina	?	?	Raduč, Lovinac
Santa	Prirodna izvorska voda + Gazirana prirodna izvorska voda	Cedar d.o.o.	Krupa, Kaštel Žegarski
Studena	Prirodna izvorska voda	Podravka d.d.	Lipik
Studenac	Gazirana prirodna mineralna voda	Podravka d.d.	Lipik
Sveti Rok	Prirodna izvorska voda	Sveti Rok d.o.o.	Sveti Rok
Viva	Prirodna izvorska voda	Viva d.o.o.	Gruda, Konavle

Tablica 6.1 Popis prirodnih mineralnih voda i izvorskih voda koje se proizvode u Hrvatskoj u 2016. godini (analiza autora prema javno dostupnim podacima)

Nažalost, iz javno dostupnih podataka nije bilo moguće pronaći informaciju o proizvođaču i kategoriji vode "Rina" koja se već duži niz godina nalazi na popisu prirodnih izvorskih voda resornog Ministarstva. Isto tako izgleda da popis nije dovoljno ažuran budući da na njemu nije navedena trenutno na tr-

pno ispada oko 18,9 litara. Takve posude se postavljaju na aparate za vodu koji se nalaze najčešće u uredskim prostorima. Pakiranjem vode u bidone se uz pakiranje vode u plastične boce trenutno bavi Cedevita d.o.o., Podravka d.d., Naturalis d.o.o., Sveti Rok d.o.o., 007 Miletić d.o.o., Viva d.o.o. i Bumec d.o.o.

Godina	Broj koncesija	Nekorišteno koncesija	Crpljeno vode	Uplaćeno u proračun
2013.	30	7	414.848 m ³	12,5 milijuna kn
2014.	28	8	404.943 m ³	11,2 milijuna kn
2015.	29	8	455.052 m ³	13,0 milijuna kn

Tablica 6.2 Pregled korištenja koncesija za zahvaćanje vode radi flaširanja i prodaje na tržištu 2013.-2015. (podaci Ministarstva poljoprivrede, Uprave vodnoga gospodarstva)

6.2. Podaci o zahvaćenoj vodi za proizvodnju flaširane vode u Hrvatskoj

Prema podacima Uprave vodnog gospodarstva Ministarstva poljoprivrede iznesenim u medijima³⁶, u 2013. godini je na snazi bilo 30 koncesija za crpljenje mineralnih i izvorskih voda radi prodaje na tržištu od kojih se 7 nije koristilo. Te godine koncesionari su crpili 414.848 m³ vode, a u proračun su na račun naknada za koncesiju uplatili oko 12,5 milijuna kn. Prema pisanom odgovoru Uprave vodnog gospodarstva Ministarstva poljoprivrede iz rujna 2016. godine Institutu za političku ekologiju, u 2014. godini je na snazi bilo 28 koncesija za crpljenje voda radi prodaje na tržištu od kojih se 8 nije koristilo. Te godine koncesionari su crpili 404.943 m³ vode, a u državni proračun su uplatili oko 11,2 milijuna kuna. Prema istom pisanom odgovoru Uprave vodnog gospodarstva, u 2015. godini je na snazi bilo 29 koncesija za crpljenje voda radi prodaje na tržištu od kojih se 8 nije koristilo. Koncesionari su crpili 455.052 m³ vode, a u državni proračun su uplatili oko 13 milijuna kuna na osnovi obveza naknade za koncesiju. Pregled podataka o broju važećih koncesija za zahvaćanje mineralnih i izvorskih voda radi pakiranja i prodaje na tržištu, broju korištenih koncesija, ukupnim

količinama crpljene vode te ukupnom iznosu koji je na ime koncesijskih naknada uplaćen u proračun u 2013. 2014. i 2015. godini može se vidjeti u tablici 6.2.

Iako je u 2015. godini u Hrvatskoj 21 koncesiju za crpljenje mineralnih i izvorskih voda radi flaširanja i prodaje na tržištu prema podacima Uprave vodnoga gospodarstva Ministarstva poljoprivrede koristilo čak 13 proizvođača flaširane vode, industrija flaširane vode je zapravo visoko koncentrirana. To se najbolje može vidjeti iz tablice 6.3. koja prikazuje 5 najvećih proizvođača flaširane vode prema podacima o zahvaćenim količinama vode radi prodaje na tržištu Uprave vodnog gospodarstva za 2013. godinu iznesenima u medijima³⁷, te za 2014. i 2015. godinu iz pisanog odgovora Uprave vodnoga gospodarstva Institutu za političku ekologiju.

Iz tablice se jasno vidi da je daleko najveći proizvođač flaširane vode u Hrvatskoj u posljednje tri godine Jamnica d.d. koja se nalazi u sastavu Agrokor koncerna i koja je bilježila kontinuirani rast u zahvaćanju i proizvodnji flaširane vode. Zapravo, kada se gleda ukupna količina crpljene vode radi flaširanja prema istim podacima Uprave vodnog gospodarstva Ministarstva poljoprivrede iz pisanog odgovora, čak oko **70 % zahvaćene vode radi flaširanja otpada na Jamnicu d.d.**, pa je tako u 2014. godini njen udio bio 70,58 %, a u 2015. godini 69,11 %. Slje-

Godina	Rang	Proizvođač	Količina crpljene vode (m ³)
2013.	1.	Jamnica d.d. (Agrokor koncern)	272.623
	2.	Podravka d.d.	65.362
	3.	Sveti Rok d.o.o.	16.848
	4.	Cedevita d.o.o. (Atlantic grupa)	13.300
	5.	Coca Cola Hrvatska d.d.	13.000
2014.	1.	Jamnica d.d. (Agrokor koncern)	285.804
	2.	Podravka d.d.	55.666
	3.	Cedevita d.o.o. (Atlantic grupa)	17.684
	4.	Naturalis d.o.o.	15.030
	5.	Sveti Rok d.o.o.	13.224
2015.	1.	Jamnica d.d. (Agrokor koncern)	314.500
	2.	Podravka d.d.	72.447
	3.	Naturalis d.o.o.	18.405
	4.	Sveti Rok d.o.o.	14.814
	5.	Cedevita d.o.o. (Atlantic grupa)	14.729

Tablica 6.3 Popis najvećih proizvođača prema količini crpljenih izvorskih, mineralnih i termomineralnih voda radi stavljanja na tržište (podaci Ministarstva poljoprivrede, Uprave vodnoga gospodarstva)

deći proizvođač po rangju je u posljednje tri godine Podravka d.d. koja crpi čak 4 do 5 puta manje vode od Jamnice. U prvih 5 proizvođača se u posljednje tri godine nalaze i Cedevisa d.o.o. u sastavu Atlantic grupe te Sveti Rok d.o.o. Poduzeće Coca Cola Beverages Hrvatska d.d., koje se povuklo nakon 2013. godine iz proizvodnje flaširane vode u Hrvatskoj, a u prvih 5 proizvođača ga je u protekle tri godine zamijenilo poduzeće Naturalis d.o.o. Upravo su najveći proizvođači flaširane vode u Hrvatskoj okupljeni u Gospodarsku interesnu udruhu proizvođača Hrvatske (GIUPPH). Među članicama GIUPPH se nalazi samo 5 proizvođača flaširane vode u Hrvatskoj, no to su ujedno i najveći proizvođači Jamnica, Podravka, Naturalis, Atlantic grupa i Cedar, koji su prema podacima iz pisanog odgovora Uprave vodnog gospodarstva Ministarstva poljoprivrede u 2015. godini zahvatili 421,164 milijuna litara mineralne i izvorske vode za prodaju na tržištu od ukupno zahvaćenih 455,052 milijuna litara, što čini čak 92,55 % udjela.

6.3. Podaci za Hrvatsku o proizvodnji, prodaji, uvozu i izvozu flaširane vode

Pored navedenih domaćih proizvođača flaširane vode i njihovih trgovačkih naziva, na hrvatskom tržištu mogu se naći i brojne mineralne i izvorske vode proizvedene u drugim zemljama, iako je **uvoz u 2015. godini činio samo 13,5 milijuna litara** u odnosu na čak 374 milijuna litara domaće proizvodnje flaširane vode³⁸. Takve uvezene vode su primjerice već spomenute "Sarajevski kiseljak" iz Bosne i Hercegovine te "Mivela-Mg" iz Srbije koje se nalaze u sastavu Jamnice (Agrokorn koncern), a priznala ih je Hrvatska kao prirodne mineralne vode. Na domaćem tržištu je prisutna i prirodna mineralna voda "Donat Mg" iz Slovenije koju uvozi Atlantic grupa. Svakako najpoznatija uvozna prirodna mineralna voda iz ove regije je "Radenska" čiji je većinski vlasnik postala 2014. godine češka Kofola grupa³⁹. Poseban slučaj je prirodna mineralna voda "Bistra" koju je do 2013. godine Coca Cola Hrvatska d.d. crpila u Gotalovcu, no onda je odlučila prekinuti crpljenje vode u Hrvatskoj pa ju danas puni u Zalaszentgrotu u Mađarskoj na izvoru koji se zove Bistra te i dalje prodaje u Hrvatskoj pod istim trgovačkim nazivom. U Mađarskoj se puni još i prirodna izvorska voda "Akvia" koja se nalazi u sastavu Jamnice. Svaka-

ko svjetski najpoznatija flaširana voda koja se uvozi na hrvatskom tržištu je prirodna mineralna voda "Evian" iz Francuske koja je u 2016. godini proglašena za 6. najbolji "brand" među flaširanim vodama⁴⁰.

Ukoliko se pogleda povijest tržišta flaširane vode u Hrvatskoj, u posljednjih 15 godina podaci pokazuju kontinuirani trend rasta uz određeni pad u 2009. i 2010. godini za vrijeme gospodarske krize, nakon čega se tržište lagano oporavljalo i u 2015. godini postavilo rekordnu proizvodnju i potrošnju flaširane vode. Proizvodnja mineralne vode je u Hrvatskoj nastavila višestoljetnu tradiciju, no proizvodnja izvorske vode je naveliko počela s proizvodnjom vode "Studena" od strane poduzeća Podravka 1999. godine te još više početkom proizvodnje vode "Jana" od strane poduzeća Jamnica 2002. godine. Upravo u razdoblju od 2002. do 2009. godine se u Hrvatskoj bilježi rast u potrošnji izvorske vode od čak 375,8 % tj. sa 29,3 milijuna litara 2002. godine na čak 138,9 milijuna litara 2009. godine, dok je u istom razdoblju pala potrošnja mineralne vode za 24,3 % tj. s 226,7 milijuna litara u 2002. na 171 milijuna litara u 2009. godini⁴¹. Prema istom medijskom članku je Jamnica 2009. godine držala 77,3 % tržišta u prirodnim mineralnim vodama s vodom Jamnica, odnosno 65,6 % tržišta u prirodnim izvorskim vodama s vodom "Jana" koja je tako bila kategorizirana do 2013. godine. Podaci GIUPPH izneseni u medijima⁴² o ukupnoj realizaciji u koju se ubraja prodaja flaširanih voda na domaćem tržištu te prodaja flaširanih voda kroz izvoz od 2007. do 2011. godine pokazuju da je vrhunac prodaje bio u 2008. godini da bi 2009. i 2010. godine za vrijeme gospodarske krize došlo do pada prodaje flaširane vode te se ona počela oporavljati tek 2011. godine što se može vidjeti u tablici 6.4.

Prema najnovijim podacima GIUPPH iznesenim u medijima⁴³, ukupna realizacija flaširane vode je u 2015. godini iznosila 394 milijuna litara, čime je nadmašen rekordni iznos iz 2008. godine te je dostignut vrhunac proizvodnje flaširane vode u posljednjih 10 godina. Prema istim podacima GIUPPH ukupna proizvodnja flaširane vode u Hrvatskoj je u 2015. godini iznosila 374 milijuna litara, što je naspram 2014. godine rast od 8 %, s time da je izvoz u 2015. godini iznosio 87,7 milijuna litara, a uvoz već spomenutih 13,5 milijuna litara flaširane vode.

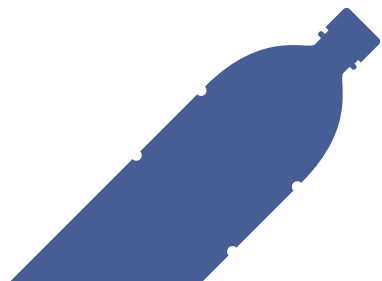
Godina	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.
Ukupna realizacija mineralnih voda	205 916	197 818	182 831	175 680	184 801
Ukupna realizacija izvorskih voda	171 645	190 915	181 721	166 541	164 244
Sveukupno	377 561	388 733	364 552	342 221	349 045

Tablica 6.4 Ukupna prodaja flaširane vode od 2007. do 2011. godine – u tisućama litara (podaci GIUPPH, preuzeto sa www.jatrgovac.hr)

Prema istim podacima GIUPPH iznesenim na stručnom skupu na Svjetski dan voda 2016. godine koje je prenijelo nekoliko domaćih medija, od ukupne količine proizvedene flaširane vode u 2015. godini od 374 milijuna litara, na prirodne mineralne vode otpada 193 milijuna litara, a prirodne izvorske vode 181 milijun litara⁴⁴. Ipak, nije jasno kako je moguć takav omjer između proizvedene mineralne i izvorske vode kad je Jamnica iste godine zahvatila 70 % ukupne količine vode za flaširanje tj. 314 milijuna da bi proizvela vode "Jana" i "Jamnica" koje su obje u kategoriji prirodne mineralne vode. Nadalje, i sami predstavnici Jamnice u medijima iznose podatak⁴⁵ kako su u 2015. godini na domaćem tržištu plasirali oko 207 milijuna litara mineralnih voda Jamnica i Jana, dok je na inozemno tržište plasirano oko 66,5 milijuna litara istih voda, što ukupno čini 273,5 milijuna litara proizvedene prirodne mineralne vode u odnosu na GIUPPH koji kaže da je ukupno u Hrvatskoj iste godine proizvedeno 193 milijuna litara prirodne mineralne vode. Da se ne radi o pogrešci izvještavanja s tog stručnog skupa 2016. godine može se vidjeti ako se pogleda medijske izvještaje sa sličnog skupa u organizaciji GIUPPH iz 2015. godine kada su predstavljani podaci o proizvodnji flaširane vode za 2014. godinu. Prema medijskim člancima s tog skupa GIUPPH tvrdi da je ukupna proizvodnja voda u Hrvatskoj u 2014. godini iznosila 347 milijuna litara vode, od čega 184 milijuna litara prirodnih mineralnih voda i 163 milijuna litara prirodnih izvorskih voda⁴⁶. Ponovno, ukoliko se pogledaju podaci Uprave vodnog gospodarstva samo je Jamnica u 2014. godini zahvatila 70 % ukupnih količina vode za flaširanje tj. 285 milijuna litara vode za proizvodnju Jane i Jamnice koje su obje u kategoriji prirodnih mineralnih voda još od kolovoza 2013. godine kada je Ministarstvo objavilo Popis prirodnih mineralnih voda u Hrvatskoj⁴⁷. Ili su tu činjenicu nekako u GIUPPH previdjeli ili je riječ o konfuziji u razlikovanju između mineralnih i izvorskih te gaziranih i negaziranih voda koja je opisana u poglavlju o pravnom okviru.

Uvjerljivije podatke o proizvodnji flaširane vode u Hrvatskoj u smislu kategorija flaširane vode na svojoj Internet stranici iznosi Europska federacije flaširanih voda (EFBW) čija je GIUPPH članica. Prema podacima EFBW bez navođenja godine na koju se odnose, proizvodnja flaširane vode u Hrvatskoj bila je 318,1 milijuna litara, što je, istina, manje od podataka GIUPPH za 2015. i 2014. godinu, no od toga prema EFBW otpada čak 253,6 milijuna litara na prirodnu mineralnu vodu, a samo 50,8 milijuna litara na prirodnu izvorsku te 13,6 litara na stolnu vodu, dok isti podaci EFBW navode kako se 191 milijuna litara odnosi na gaziranu vodu, a 127,1 milijuna litara na negaziranu vodu.⁴⁸

Iz navedenih podataka je sasvim jasno da **na hrvatskom tržištu flaširane vode u potpunosti dominiraju domaći proizvođači među kojima pak u potpunosti dominira Jamnica** koja drži više od 2/3 udjela na domaćem tržištu. Podaci FINA-e za 2015. godinu u "djelatnosti proizvodnje osvježavajućih napitaka, proizvodnje mineralne vode i drugih flaširanih voda (NKD 11.07)" pokazuju udio Jamnice d.d. od čak 89,3 %⁴⁹, no taj podatak je varljiv jer uključuje i segmente Jamnice d.d. koji nisu proizvodnja voda, a ne uključuje niti Podravku d.d. i Atlantic grupu budući da nisu specijalizirani samo za proizvodnju voda i sokova. Najbolji pokazatelj je stoga već spomenuti podatak Uprave vodnog gospodarstva o količinama zahvaćene vode radi prodaje na tržištu u 2015. godini prema kojima Jamnica d.d. ima udio od 70 % u proizvodnji vode. Razlog takvoj dominaciji poduzeća Jamnica na domaćem tržištu je vjerojatno u ulaganjima u oglašavanje te distributivnoj mreži. Naime, Jamnica d.d. nalazi se unutar Agrokora koncerna u čijem je sastavu Konzum d.d. s najvećom mrežom trgovina u Hrvatskoj, Tisak d.d. kao najveći maloprodajni lanac kioska te Roto dynamic d.o.o. kao jedan od vodećih distributera pića ugostiteljskim objektima⁵⁰. Posljednje poduzeće je u 2015. godini prešlo u 100% izravno vlasništvo Jamnice⁵¹. Vjerojatno je situacija s distributivnom mrežom bila jedan od razloga zbog kojih je 2013. godine proizvodnju flaširane vode u Hrvatskoj obustavila Coca Cola priopćivši javnosti da se na to odlučila zbog "nepovoljnog stanja na tržištu"⁵². Iako Jamnica nema više konkurenciju u Coca Coli, u 2016. godini Podravka je prodala poduzeće Studenac d.o.o. koje se za Podravku bavilo proizvodnjom flaširane vode slovenskom poduzeću Radenska d.o.o.⁵³. Budući da je Radensku još 2014. godine kupila češka Kofola grupa koja se sve više širi na tržišta ove regije, očekuje se da će se u budućnosti zaoštriti konkurencija na domaćem tržištu flaširanih voda.

7. POSTUPAK DODJELE KONCESIJA ZA FLAŠIRANJE VODE RADI PRODAJE NA TRŽIŠTU

Ovo poglavlje daje pregled pravnog okvira i prakse u postupcima dodjele koncesija za crpljenje vode radi flaširanja i prodaje na tržištu u Hrvatskoj. Opći zakon koji uređuje koncesije pa tako i postupak do-

kon o vodama u članku 174. propisuje da na sva pitanja koja se odnose na koncesije, a nisu uređena Zakonom o vodama primjenjuje Zakon o koncesijama. Stoga je Zakon o koncesijama (NN 143/12) tzv. opći zakon (lat. *lex generalis*) koji uređuje postupak dodjele koncesija, a Zakon o vodama je tzv. posebni zakon (lat. *lex specialis*) koji specifično uređuje postupak za dodjelu koncesija za crpljenje vode radi prodaje na tržištu i mjerodavniji je u odnosu na opći zakon.

Zakon o koncesijama (NN 143/12)⁵⁴ u članku 3. određuje osnovne pojmove vezane uz područje koncesija od kojih se neki mogu vidjeti u tablici 7.1.

Zakon o koncesijama propisuje postupak do-

Pojam	Značenje
davatelj koncesija	tijelo, odnosno pravna osoba koja je, u skladu s ovim Zakonom, nadležna za davanje koncesije
koncesionar	gospodarski subjekt s kojim je davatelj koncesije sklopio ugovor o koncesiji
ponuditelj	gospodarski subjekt koji je dostavio ponudu u postupku davanja koncesije
odluka o davanju koncesije	upravni akt koji donosi davatelj koncesije na prijedlog stručnog povjerenstva za koncesiju nakon pregleda i ocjene pristiglih ponuda, odnosno nakon zaprimanja zahtjeva i utvrđenja ispunjenja uvjeta za dobivanjem koncesije
ugovor o koncesiji	ugovor koji su sklopili davatelj koncesije s jedne strane i gospodarski subjekt kao odabrani najpovoljniji ponuditelj, odnosno gospodarski subjekt kojem je koncesija dana na temelju neposrednog zahtjeva s druge strane, a sadrži odredbe o međusobnim pravima i obvezama vezanim uz danu koncesiju
naknada za koncesiju	naknada koju plaća koncesionar na temelju ugovora o koncesiji
registar koncesija	jedinstvena elektronička evidencija ugovora o koncesijama danima na području Republike Hrvatske
poseban zakon	zakon kojim se uređuju pitanja vezana za koncesije koje se daju za djelatnosti i u područjima uređenima tim zakonom

Tablica 7.1 Popis pojmova i njihovih značenja u Zakonu o koncesijama (NN 143/12)

djele koncesija jest Zakon o koncesijama. Posebni zakon koji uređuje koncesije za gospodarsko korištenje voda pa tako i koncesije za flaširanje vode radi prodaje na tržištu je Zakon o vodama. Analiza izmjena tog Zakona u posljednjih 20 godina pokazuje da se stalno izmjenjuje pravni okvir vezano uz obvezu da se koncesije za crpljenje voda radi flaširanja i prodaje na tržištu dodjeljuju isključivo putem javnog natječaja, a analiza odluka o tim koncesijama pokazuje da se one u pravilu dodjeljuju na zahtjev. Prikazan je i pravni okvir te praksa raskidanja ugovora o koncesijama za flaširanje vode radi prodaje na tržištu.

7.1. Pravni okvir za postupak dodjele koncesija za flaširanje vode radi prodaje na tržištu

Koncesije za flaširanje vode radi prodaje na tržištu uređuje primarno Zakon o vodama (NN 153/09, 63/11, 130/11, 53/13, 14/14). Članak 163. stavak 1. Zakona propisuje različite vrste koncesija za gospodarsko korištenje voda te pod točkom 6. određuje koncesije za flaširanje vode radi prodaje na tržištu. Za-

djele koncesija putem javnom nadmetanja, a iznimno u članku 29. propisuje uvjete kad se koncesije mogu dati na zahtjev gospodarskog subjekta tj. bez javnog nadmetanja. Zakon u članku 10. navodi kako je prije postupka dodjele koncesija davatelj koncesija nužan provesti prethodne radnje kao što su imenovanje stručnog povjerenstva za koncesiju, izrada studije opravdanosti davanja koncesije ili analize davanja koncesije, procjena vrijednosti koncesije te izrada dokumentacije za nadmetanje. Procjena vrijednosti koncesije za gospodarsko korištenje općeg dobra poput vode računa se kao procijenjeni prihod koji će koncesionar ostvariti temeljem ugovora o koncesiji za vrijeme trajanja koncesije umanjen za procijenjen iznos koncesijske naknade. Studiju opravdanosti davanja koncesije izrađuje davatelj koncesije uzimajući u obzir javni interes, utjecaj na okoliš, financijske učinke koncesije na državni proračun te druge čimbenike. Stručno povjerenstvo imenuje se prije postupka davanja koncesije i može sadržavati do 7 članova, no broj mora biti neparan. Davatelj koncesije isto tako izrađuje dokumentaciju za nadmetanje koju može preuzeti svaki gospodarski subjekt koji je zainteresiran za nadmetanje. Zakon o

koncesijama propisuje da postupak davanja koncesije započinje danom slanja obavijesti o namjeri davanja koncesije u Elektroničkom oglasniku javne nabave Republike Hrvatske uz rok za dostavu ponude gospodarskim subjektima od najmanje 30 dana, a završava izvršnošću odluke o davanju koncesije ili odluke o poništenju postupka. Prema članku 25. stručno povjerenstvo se prilikom ocjene ponuda treba voditi na temelju dva moguća kriterija: 1. ekonomski najpovoljnija ponuda što uključuje kvalitetu, ekološke kriterije, visinu naknade za koncesiju, ekonomičnost itd. i 2. najviša ponuđena naknada za koncesiju. Prema Zakonu o koncesijama, nakon što odluka o dodjeli koncesije postane izvršna pristupa se potpisivanju ugovora o koncesiji između resornog ministarstva i koncesionara te ugovor sadrži standardne odredbe iz članka 33. te posebne uvjete ovisno o predmetu koncesije.

Zakon o vodama kao posebni zakon propisuje specifične uvjete za postupak dodjele koncesija za gospodarsko korištenje voda. Prema članku 175. Zakona o vodama, davatelj koncesije tj. tijelo koje donosi odluku o koncesiji za zahvaćanje voda radi pakiranja i prodaje na tržištu je Vlada RH. Zanimljivo je da je zakonodavac jedino za ove koncesije u Zakonu o vodama (NN 153/09) iz 2009. godine u članku 175. omogućio da davatelj koncesije mogu biti dva tijela, tj. Vlada RH i resorno ministarstvo, no izmjenama Zakona o vodama (NN 53/13) u 2013. godini propisano je da samo Vlada RH može biti davatelj koncesija za zahvaćanje voda radi flaširanja i prodaje na tržištu. Iako je davatelj koncesija za zahvaćanje vode radi prodaje na tržištu Vlada RH, prethodne radnje i postupak koji je detaljno opisan u Zakonu o koncesijama vodi resorno ministarstvo. Za postupak dodjele koncesija za gospodarsko korištenje voda Zakon o vodama u članku 165. propisuje dodatni sadržaj dokumentacije za nadmetanje u postupku dodjele koncesija poput posebnih koncesijskih uvjeta koje izrađuju Hrvatske vode, a definiraju uvjete korištenja vode, količine vode, ograničenja i zabrane te druge uvjete koje mora ispunjavati budući koncesionar.

Uredba o uvjetima davanja koncesija za gospodarsko korištenje voda (NN 89/10, 46/12, 51/13 i 120/14) **definira još specifičnije** postupak dodjele koncesija za gospodarsko korištenje voda. Prema članku 2. Uredbe koncesija za zahvaćanje vode radi flaširanja i prodaje na tržištu može se izdati na rok najviše od 30 godina. Prema članku 6. Uredbe **jednokratna koncesijska naknada utvrđuje se prema najpovoljnijoj ponudi u postupku davanja koncesije**, a za koncesije za zahvaćanje voda radi prodaje na tržištu jednokratna naknada ne može biti manja od godišnje naknade utvrđene prema količini vode za koju se koncesija daje. Prema članku 7.

Uredbe koncesionar je jednokratnu naknadu dužan platiti u roku od 60 dana nakon potpisivanja ugovora. Uredba od članka 8. do članka 14. detaljno propisuje sve pripremne radnje koje je nužno provesti prije odluke o davanju koncesija za gospodarsko korištenje voda. Tako propisuje izradu studije opravdanosti davanja koncesije nakon koje davatelj koncesije objavljuje javni poziv za iskazivanje interesa koji sadrži oznaku vodnog područja i druge bitne stavke. Uredba u članku 11. detaljno propisuje što treba sadržavati prijava iskaza interesa za stjecanje koncesije u postupku javnog nadmetanja kao i što treba sadržavati prijava u postupku dodjele koncesije na neposredni zahtjev. U kojim slučajevima je moguće bez javnog nadmetanja tj. na neposredan zahtjev dodijeliti koncesije za flaširanje vode radi prodaje na tržištu zahtijeva posebnu analizu pravnog okvira, ali i odluka o davanju koncesija za tu namjenu.

7.2. Obveza javnog nadmetanja u koncesijama za flaširanje vode radi prodaje na tržištu

Prema članku 8. Zakona o koncesiji propisuje, ako je Republika Hrvatska ili davatelj koncesije vlasnik nekretnine na kojoj će se obavljati djelatnost za koju se namjerava dati koncesija, da koncesionar stječe i pravo korištenja te nekretnine dok traje koncesija, a ukoliko se koncesija daje za obavljanje djelatnosti na nekretnini koja nije u vlasništvu RH, odnosno davatelja koncesije, ili ako je za izvršavanje koncesije nužan prolaz ili provoz vozilima preko nekretnine koja nije u vlasništvu Republike Hrvatske, odnosno davatelja koncesije, **davatelj koncesije dužan je razriješiti imovinskopravne odnose s tom osobom prije početka postupka davanja koncesije**. Primjerice, Vlada RH je u srpnju 2003. godine donijela "Odluku o utvrđivanju interesa Republike Hrvatske za izgradnju tvornice kalničke mineralne i izvorske vode u k.o. Apatovac"⁵⁵ kako bi na zemljištu koje je u vlasništvu RH išla u postupku izvlaštenja u korist poduzeću Kalničke vode d.d. koje je kasnije kupila Cedevida (Atlantic grupa). Drugi primjer vidljiv je iz dokumenta "Studija o utjecaju na okoliš nove punionice bezalkoholnih pića i izvorske vode Jamnice d.d. u Svetojanskim Toplicama" iz 2001. godine koji je za potrebe istraživanja dobio Dario Juričan, a u kojem se navodi sljedeće:

"Ugovorom između Grada Jastrebarskog i nositelja zahvata, nositelj zahvata je postao vlasnik crpilišta i pripadajućeg zemljišta ukupne površine 27.977 m² (2,8 ha), a ugovorom između nositelja zahvata i privatnih vlasnika Jamnica d.d. je

postala vlasnik zemljišta na lokaciji buduće punionice površine 46.000 m²” (Studija o utjecaju na okoliš nove punionice bezalkoholnih pića i izvorske vode Jamnice d.d. u Svetojanskim Toplicama, str.45.)

Ovaj dokument nastao je u prosincu 2001. godine, a odluka Vlade RH o dodjeli koncesije Jamnici d.d. je usvojena 11. srpnja 2002. godine⁵⁶. Iz Studije utjecaja na okoliš vidi se da, iako su **vode opće dobro i ne mogu biti predmet vlasništva, moguće je postati vlasnikom zemljišta na kojem se buši zdenac i zahvaća podzemna voda**. Iako je Jamnica d.d. postala vlasnik zemljišta prije odluke Vlade RH o davanju koncesije, prema istoj odluci je u postupku dodjele koncesije provedeno javno nadmetanje. Ostaje nejasno kako je bilo moguće da u javnom nadmetanju Jamnica d.d. ne dobije koncesiju ukoliko je vlasnik crpilišta i pripadajućeg zemljišta za buduću punionicu. Prema Zakonu o koncesijama se kategorija “koncesija za gospodarsko korištenje opće ili drugog dobra”, u koje spadaju i koncesije za gospodarsko korištenje voda, u pravilu dodjeljuju nakon javnog nadmetanja i samo iznimno na neposredni zahtjev. U intervjuu za potrebe ovog istraživanja dr.sc. Frane Staničić s Pravnog fakulteta u Zagrebu ističe da se koncesije u načelu dodjeljuju na temelju javnog natječaja, a izuzetak su konce-

je u pripremi mogao dati određenu prednost onim poduzećima kojima je istekla koncesija da je na neki način produže što nije moguće prema sadašnjem Zakonu o koncesijama.

Prijašnji Zakon o vodama (NN 107/95)⁵⁷ iz 1995. godine je isto tako u članku 144. propisao da se za koncesije zahvaćanja voda za prodaju na tržištu koje su se tada zvale “koncesije za crpljenje mineralnih i termalnih voda” nužan bez iznimke javni natječaj. To objašnjava zašto je spomenuta odluka Vlade RH o dodjeli koncesije Jamnici d.d. iz 2002. godine usvojena nakon provedenog javnog natječaja. Međutim, izmjenama Zakona o vodama iz 2005. godine (NN 150/05)⁵⁸ člankom 83. propisana je iznimka od obveze javnog natječaja, tj. propisuje se da se koncesija može dodijeliti na “temelju neposrednoga zahtjeva, ako je jedini mogući korisnik koncesije – vlasnik ili drugi zakoniti posjednik određene nekretnine”. Zatim, krajem 2009. godine novi Zakon o vodama (NN 153/09)⁵⁹ ponovno uvodi obvezu javnog nadmetanja bez mogućnosti dodjela koncesija za zahtjev. Međutim, novim izmjenama Zakona o vodama (NN 56/13)⁶⁰ iz 2013. godine člankom 82. je ponovno uvedena iznimka za vlasnike nekretnine na mjestu planirane koncesije za koje se smatra da su jedini mogući koncesionari. Prikaz ovih zakonskih izmjena vezano za obvezu javnog natječaja za koncesije za gospodarsko korištenje voda može se vidjeti u tablici

Godina	Zakon o vodama	Javni natječaj	Iznimka
1995.	NN (107/95)	bez iznimke	/
2005.	NN (150/05)	iznimka	ako je jedini mogući korisnik koncesije – vlasnik ili drugi zakoniti posjednik određene nekretnine
2009.	NN (153/09)	bez iznimke	/
2013.	NN (56/13)	iznimka	kada je vlasnik nekretnine na mjestu planirane koncesije jedini mogući koncesionar smatra se da postojeća i/ili planirana gospodarska aktivnost tog vlasnika čini s predmetom koncesije za koju se zahtjev podnosi, neodvojivu tehnološku ili funkcionalnu cjelinu, te da koncesija služi isključivo za obavljanje te gospodarske aktivnosti

Tablica 7.2 Prikaz izmjena Zakona o vodama vezano uz iznimku od javnog natječaja za koncesije za gospodarsko korištenje voda (analiza autora)

sije na zahtjev koje su u pravilu vezane za već postojeće koncesije u drugoj djelatnosti tzv. vezane koncesije. Staničić pojašnjava da bi čak i oni koncesionari kojima je istekla koncesija za crpljenje vode radi prodaje na tržišt morali ponovno ići u javno nadmetanje iako su primjerice izgradili punionicu na zemljištu koje se nalazi iznad podzemne vode koja se zahvaćala. Naime, prilikom odluke o dodjeli koncesije davatelj koncesije uzima u obzir razdoblje na koje se dodjeljuje koncesija kako bi koncesionar za vrijeme tog razdoblja povratio ulaganje i ostvario dobit. Staničić navodi i kako bi novi zakon o koncesijama koji

7.2. Iz prikazane tablice jasno se može vidjeti kako se **pravni okvir vezano za mogućnost iznimke od javnog nadmetanja** za gospodarsko korištenje vode **izmjenjivao 4 puta u posljednjih 20 godina**.

Budući da odluke o davanju koncesija za crpljenje vode radi flaširanja i prodaje na tržištu Vlada RH donosi od 1995. godine i objavljuje u Narodnim novinama, moguće je analizirati odluke s obzirom na to da li su koncesije dane nakon javnog natječaja ili na neposredan zahtjev. Ukoliko se u bazi podataka Narodnih novina pretraže poduzeća koja prema podacima Uprave vodnoga gospodarstva Ministarstva

poljoprivrede imaju važeće koncesije u 2014. i 2015. godini, mogu se pronaći i analizirati odluke Vlade RH o davanju koncesija koje su prikazane u tablici 7.3.

Prije iznošenja zaključaka treba naglasiti da se u tablici ne nalazi čak polovina odluka o davanju kon-

cesija koje su vrijedile u 2014. i 2015. godini jer ih iz nekog razloga nije moguće pronaći u Narodnim novinama pretragom naziva poduzeća koja su dobila koncesiju. Unatoč toj činjenici moguće je dati pouzdane zaključke za razdoblje od 2009. godine do da-

Mjesec i godina	Poduzeće	Naziv odluke o davanju koncesije	Natječaj ili na zahtjev
ožujak 1998.	Jamnica d.d.	Odluka o dodjeli koncesije za crpljenje mineralnih voda "Jamnici" d.d. (NN 33/98)	na zahtjev
ožujak 1998.	Podravka d.d.	Odluka o dodjeli koncesije za crpljenje mineralnih voda "Podravki" d.d. (NN 33/98)	na zahtjev
travanj 2000.	Gotalka d.o.o. (Coca Cola)	Odluka o dodjeli koncesije za crpljenje termalne vode društvu Gotalka d.o.o. (NN 41/00)	natječaj
srpanj 2002.	Jamnica d.d.	Odluka o dodjeli koncesije za crpljenje termalnih voda za tehnološke potrebe i za prodaju na tržištu (NN 83/02)	natječaj
kolovoz 2004.	Podravka d.d.	Odluka o dodjeli koncesije za crpljenje mineralnih voda za proizvodnju konzumne mineralne vode, radi prodaje na tržištu (NN 110/04)	natječaj
veljača 2009.	Kalničke vode Bio Natura d.d.	Odluka o dodjeli koncesije za crpljenje mineralnih voda radi prodaje (prirodne mineralne vode) na tržištu i korištenja u proizvodnom postupku (za tehnološke i slične potrebe) (NN 28/09)	na zahtjev
lipanj 2009.	Naturalis d.o.o.	Odluka o dodjeli koncesije za zahvaćanje pitke vode radi prodaje (prirodne izvorske vode) na tržištu (NN 76/09)	na zahtjev
lipanj 2009.	Kustura d.o.o.	Odluka o dodjeli koncesije za zahvaćanje pitke vode radi prodaje (stolne vode) na tržištu (NN 76/09)	na zahtjev
studeni 2009.	Jamnica d.d.	Odluka o dodjeli koncesije za crpljenje mineralnih voda (NN 139)	na zahtjev
prosinac 2009.	Podravka d.d.	Odluka o dodjeli koncesije za zahvaćanje pitke vode (prirodne izvorske vode) radi prodaje na tržištu (NN 155/09)	na zahtjev
rujan 2010.	Podravka d.d.	Odluka o dodjeli koncesije za crpljenje mineralnih voda (NN 112/10)	na zahtjev
travanj 2014.	oo7 Miletić d.o.o.	Odluka o davanju koncesije za zahvaćanje voda namijenjenih za ljudsku potrošnju radi stavljanja na tržište u izvornom ili prerađenom obliku u bocama ili drugoj ambalaži	na zahtjev
srpanj 2014	Bumes d.o.o.	Odluka o davanju koncesije za zahvaćanje voda namijenjenih za ljudsku potrošnju radi stavljanja na tržište u izvornom ili prerađenom obliku u bocama ili drugoj ambalaži (NN 95/14)	na zahtjev
srpanj 2015.	GIS SINAC d.o.o.	Odluka o davanju koncesije za zahvaćanje voda namijenjenih za ljudsku potrošnju radi stavljanja na tržište u izvornom ili prerađenom obliku u bocama ili drugoj ambalaži (NN 87/15)	na zahtjev

Tablica 7.3 Pregled dostupnih odluka Vlade RH u Narodnim novinama o dodjeli koncesija za crpljenje voda radi prodaje na tržištu važećih u 2014. i 2015. godini (analiza autora)

nas jer je za to razdoblje bilo moguće u Narodnim novinama pretragom naziva poduzeća pronaći sve odluke o davanju koncesija za zahvaćanje voda radi prodaje na tržištu koje su se do danas donijele. Iz tablice se vrlo jasno vidi kako su se do izmjena Zakona o vodama 2005. godine odluke o koncesiji u pravilu donosile na temelju javnog natječaja, što je bilo u skladu sa Zakonom o vodama iz 1995. godine koji je propisivao obvezu javnog natječaja. Prve dvije odluke za Jamnicu i Podravku iz 1998. godine su donijete na zahtjev, no samo zato što su se ta dva poduzeća pozvala na prijelazne odluke Zakona koji je omogućio izuzetak od obveze javnog natječaja za poduzeća koja su prije donošenja Zakona već crpila vodu radi prodaje na tržištu. Nakon izmjena Zakona o vodama 2005. godine sve dostupne odluke Vlade RH pozivaju se na članak 144. stavak 3. Zakona o vodama, što znači da su koncesije dodijeljene na neposredni zahtjev vlasnika ili posjednika nekretnine tj. bez javnog natječaja. Takva situacija traje do novog Zakona o vodama krajem 2009. godine koji je ukinuo mogućnost dodjela koncesija na zahtjev. Nakon tih izmjena donosi se samo jedna odluka do 2013. godine i vezana je uz dodjelu koncesije u rujnu 2010. godine Podravci d.d., no i ta odluka je na neposredni zahtjev jer je postupak za dodjelu koncesije počeo po starom zakonu pa se po njemu i završio. Tek nakon ponovnih izmjena Zakona o vodama 2013. godine kojima se ponovno omogućila dodjela koncesija na zahtjev, donose se tri odluke Vlade RH o dodjeli koncesija i sve tri su na zahtjev koncesionara tj. bez javnog natječaja.

Iz svega navedenog može se zaključiti da koncesionari preferiraju biti vlasnici zemljišta na kojem će crpiti vodu radi flaširanja i prodaje na tržištu pa preferiraju i dobiti koncesiju na zahtjev tj. bez javnog natječaja. Unatoč toj činjenici, Zakon o vodama uglavnom je onemogućavao takav postupak dodjele koncesija u posljednjih 20 godina tj. omogućavao ga je samo u razdoblju od 2005. do 2009. i od 2013. do danas. Iz analize odluka Vlade RH može se jasno vidjeti da su **sve odluke o dodjeli koncesija** za zahvaćanje vode radi prodaje na tržištu **od 2009. godine do danas (9 odluka) bile na zahtjev**. Budući da Zakon o koncesijama, Zakon o vodama i Uredba o uvjetima davanja koncesija za gospodarsko korištenje voda detaljno propisuju primarno postupak javnog nadmetanja za koncesije crpljenja vode radi prodaje na tržištu, a samo iznimno i šturo postupak koncesija na zahtjev, postavlja se pitanje o smislenosti takvog pravnog okvira kad se iznimka koristi u pravilu.

7.3. Postupak raskida ugovora o koncesiji za flaširanje vode radi prodaje na tržištu

Zakon o koncesijama, Zakon o vodama te Uredba o uvjetima davanja koncesija za gospodarsko korištenje voda ne propisuju samo postupak dodjele koncesija za crpljenje vode, već i uvjete kada te koncesije mogu biti raskinute. Zakon o koncesijama kao opći zakon propisuje u članku 44. različite načine kako koncesija prestaje:

- ispunjenjem zakonskih uvjeta
- raskidom ugovora o koncesiji zbog javnog interesa
- sporazumnim raskidom ugovora o koncesiji
- jednostranim raskidom ugovora o koncesiji
- pravomoćnošću sudske odluke kojom se ugovor o koncesiji utvrđuje ništetnim ili se poništava
- u slučajevima određenima ugovorom o koncesiji
- u slučajevima određenima posebnim zakonom

Uglavnom koncesija prestaje ispunjenjem zakonskih uvjeta na način da istekne rok na koji je dana koncesija, no može prestati i sporazumnim te jednostranim raskidom ugovora o koncesiji. Zakon o koncesiji u članku 47. propisuje da koncesionar može jednostrano raskinuti ugovor o koncesiji u skladu s općim odredbama obveznog prava, a davatelj koncesije može jednostrano raskinuti ugovor u različitim slučajevima od kojih su neki sljedeći:

- ako koncesionar nije platio naknadu za koncesiju više od dva puta uzastopno ili općenito neuredno plaća naknadu za koncesiju,
- ako koncesionar ne provodi mjere i radnje nužne radi zaštite općeg, odnosno javnog dobra, te radi zaštite prirode i kulturnih dobara
- ako koncesionar svojom krivnjom ne započne s provedbom ugovora o koncesiji ili njegovog dijela u ugovorenom roku
- ako je koncesionar prenio na treću osobu svoja prava iz ugovora o koncesiji suprotno odredbama ovoga Zakona i ugovora o koncesiji

U posljednjem navedenom slučaju davatelj koncesije mora dati suglasnost za prijenos koncesije na treće osobe pa je tako Vlada RH u srpnju 2016. godine donijela "Odluku o davanju suglasnosti na prijenos ugovora o koncesiji za crpljenje mineralnih voda s društva Podravka d.d., Koprivnica na društvo Studenac d.o.o., Lipik" za svih 6 koncesija koje su glasila na Podravku⁶¹, čime su vjerojatno napravljene posljednje pripreme radnje za prodaju poduzeća Studenac d.o.o. slovenskoj Radenska d.d.

Zakon o vodama kao posebni zakon propisuje u članku 166. kako je dodatni razlog za jednostrani ra-

skid ugovora ukoliko koncesionar ne poštuje koncesijske uvjete koje izdaju Hrvatske vode, a propisuju uvjete korištenja vode, količine vode, rokove, zabrane i druge uvjete. Budući da se koncesije u većini slučajeva sklapaju na maksimalni rok od 30 godina kao što je istaknuto u poglavlju o pravnom okviru, posebice je zanimljivo kako je zakonodavac u članku 167. osigurao državu ukoliko za vrijeme ovih dugotrajnih koncesijskih ugovora dođe do promjena u vodnom režimu zbog klimatskih promjena ili drugih razloga.

“Ako u razdoblju trajanja koncesije iz članka 163. stavka 1. ovoga Zakona nastanu promjene u vodnom režimu, koje se ne mogu pripisati djelovanju Republike Hrvatske ili pravne osobe koja upravlja vodama, a zbog kojih je u javnom interesu potrebno ograničiti opseg koncesije ili tražiti prilagođavanje s novonastalim stanjem, davatelj koncesije i koncesionar potpisat će dodatak ugovora o koncesiji, sastavni dio kojeg su izmijenjeni koncesijski uvjeti, a koncesionar je ovlašten raskinuti ugovor ako izmijenjene koncesijske uvjete smatra nepravičnim. U slučaju iz stavka 1. ovoga članka koncesionar nema pravo na naknadu štete.”

(Zakon o vodama, članak 167.)

Iz ovog se vidi da **u slučaju takvih promjena u vodnom režimu država može ograničiti opseg zahvaćanja vode** radi prodaje na tržištu, **a da koncesionaru nije dužna nadoknaditi štetu.** Uredba o uvjetima davanja koncesija za gospodarsko korištenje voda propisuje od izmjena iz listopada 2014. godine u članku 15.a i dodatni slučaj za potencijalni jednostrani raskid ugovora o koncesiji, a to je minimalna količina vode koju mora zahvaćati koncesionar za gospodarsko korištenje voda. Tako Uredba propisuje da za koncesije za zahvaćanje vode radi flaširanja i prodaje na tržištu koncesionari moraju zahvaćati najmanje 1/3 dostupnih količina vode unutar dvije godine. U narednim poglavljima će detaljno biti prikazani podaci o važećim koncesijama za crpljenje vode radi flaširanja i prodaje na tržištu u 2014. godini i 2015. godini iz kojih se jasno vidi da cijeli niz koncesionara nije ispunjavao taj uvjet u te dvije godine. Budući da je taj uvjet propisan tek u listopadu 2014. godine, tek će u 2017. godini biti moguće vidjeti kako će nadležne institucije postupati vezano za koncesionare koriste višestruko manje količine vode od onih dodijeljenih koncesijom.

Zakon o vodama u članku 169. propisuje da nadzor nad ispunjenjem ugovora o koncesiji obavlja resorno ministarstvo, što je trenutno Ministarstvo poljoprivrede, a stručnu potporu pri nadzoru ispunjenja koncesijskih uvjeta pružaju Hrvatske vode. Hrvatske vode vrše vodni nadzor, a resorno ministarstvo vrši inspekcijski nadzor. Predstavnici Uprave za vode Ministarstva poljoprivrede su u izjavama u medijskom članku iz svibnja 2015. godine⁶² naznačili da je vodopravna inspekcija znala uočiti određene nepravilnosti prilikom nadzora proizvođača flaširane vode, no da **niti jednom proizvođaču flaširane vode koncesija još nije oduzeta.** Većoj transparentnosti i javnoj kontroli uvjeta koje su koncesionari dužni ispunjavati bi svakako doprinijelo i kada bi ugovori o koncesiji bili u većoj mjeri dostupni javnosti. Tako Staničić ističe da trenutno ugovori o koncesijama spadaju u kategoriju građanskopravnih ugovora, a ne upravnih ugovora, što znači da nisu u pravilu dostupni javnosti. U novom prijedlogu Zakona o koncesijama razmatra se da ugovori o koncesiji budu u javnopravnoj domeni, čime bi ih mogle osporavati i treće osobe zbog javnog interesa, a i država bi time imala veće ovlasti naspram koncesionara.

8. PODACI O VAŽEĆIM KONCESIJAMA ZA FLAŠIRANJE VODE U 2014. I 2015. GODINI

Ovo poglavlje daje detaljni prikaz podataka o koncesijama za crpljenje vode radi flaširanja i prodaje na tržištu koje su u Hrvatskoj bile na snazi u 2014. i 2015. godini uz napomenu da do zaključenja ovog poglavlja nije počela niti jedna nova koncesija u 2016. godini. Na početku se daje prikaz i analiza javno dostupnih podataka Ministarstva financija o koncesijama za flaširanje vode. Slijedi prikaz detaljnijih podataka o istim koncesijama za flaširanje vode u 2014. i 2015. godini koji su dobiveni na zahtjev od Ministarstva poljoprivrede te njihova usporedba s podacima Ministarstva financija pri čemu se mogu uočiti male nepodudarnosti. Nakon toga su prikazani podaci Ministarstva poljoprivrede o količini zahvaćene vode i iznosa koncesijskih naknada za sve pojedine koncesionare u 2014. godini te su u usporedbi s istovjetnim podacima Hrvatskih voda koji su dobiveni na zahtjev uočena su velika odstupanja. Naposljetku su prikazani podaci o količini zahvaćene vode i iznosa koncesijske naknade za sve pojedince koncesionare u 2015. godini Ministarstva poljoprivrede i u usporedbi s istovjetnim podacima Hrvatskih voda uočena su mala odstupanja. Nepodudarnosti koje se pojavljuju u usporedbi podataka službenih institucija navode na potrebu da još detaljniji i aktualniji podaci o koncesijama budu u svakom trenutku javno dostupni kako bi se unaprijedila transparentnost.

8.1. Podaci Ministarstva financija o važećim koncesijama za flaširanje vode

Prema članku 57. Zakona o koncesijama, resorno ministarstvo zaduženo za financije dužno je voditi Registar koncesija koji sadrži sljedeće javne podatke:

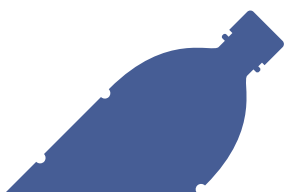
- naziv davatelja koncesije,
- OIB davatelja koncesije,
- naziv koncesionara,
- OIB koncesionara,
- datum potpisivanja, odnosno stupanja na snagu ugovora o koncesiji,
- rok na koji je koncesija dana,
- datum isteka koncesije,
- vrsta koncesije,
- naziv koncesije,

- područje na kojem se koncesija obavlja,
- visina i/ili način obračuna naknade za koncesiju.

Navedeni Registar koncesija za Ministarstvo financija vodi Financijska agencija (FINA) i javno je dostupan na <http://servisi.fina.hr/regkonc/index.do>. Ukoliko se u registru koncesija odabere kategorija "Koncesija za zahvaćanje voda radi prodaje na tržištu", pojavi se 46 koncesija, no zapravo se radi o 44 koncesije jer se koncesije za Zvir d.o.o. i Sveti Rok d.o.o. zbog stečajnog postupka pojavljuju dva puta. Do kraja 2013. godine je vremenski od tih 44 isteklo 14 koncesija pa zbog toga neće biti predmet ove analize. Tako ostaje **30 koncesija za flaširanje vode koje su trajale u 2014. i 2015. godini u Hrvatskoj**, uz napomenu da za vrijeme zaključivanja ovog teksta u 2016. godini nije započela niti jedna nova koncesija. Ovdje isto tako treba napomenuti da je od tih 30 koncesija još 6 isteklo 2015. godine (dvije od Coca Cola Hrvatska, Zvir, 007 Miletić, GIS Sinac i Cetina Pavić), što znači da **trenutno postoje 24 važeće koncesije za flaširanje vode**, no radi usporedbe s podacima iz Ministarstva poljoprivrede ukupno je svih 30 koncesija prikazano i poredano prema početku koncesije u tablici 8.1.

U prikazanoj tablici od javno dostupnih podataka koji se nalaze u registru FINA-e zbog nevažnosti su izostavljeni podaci kao OIB koncesionara, OIB davatelja koncesije te naziv davatelja koncesije koji je za sve navedene koncesije "Ministarstvo poljoprivrede – Uprava gospodarenja vodama". Isto tako u tablicu nisu stavljani podaci o varijabilnom dijelu za izračun koncesijske naknade jer se u registru FINA-e navode zastarjeli podaci o postotku od godišnjeg prihoda od prodaje voda uz napomenu "U tijeku je usklađivanje sa zakonskim promjenama". Budući da se koncesije za zahvaćanje voda radi prodaje na tržištu još od donošenja Uredbe o uvjetima davanja koncesija za gospodarsko korištenje voda 2010. godine ne naplaćuju prema postotku od prihoda već po količini zahvaćene vode, nije jasno zašto **u posljednjih 6 godina nije došlo do ispravljanja podataka o načinu plaćanja koncesijske naknade** tj. do usklađivanja sa zakonskim promjenama. Štoviše, čak je i za posljednju koncesiju koja je dodijeljena u srpnju 2015. godine poduzeću GIS Sinac d.o.o. u registru označeno da je osnovica za plaćanje godišnje koncesijske naknade postotak od prihoda. Nadalje, registar sadrži podatke o poduzeću i općini, no ne i detaljnu lokaciju te maksimalnu količinu crpljenja vode, a preko njega nije moguće pristupiti samim ugovorima ili barem odluci Vlade o dodjeli koncesije. Isto tako u registru se ne vidi koliko godišnje pojedino poduzeće crpi vode, a iznosi jednokratne koncesijske naknade su navedeni samo za nekoliko poduze-

Poduzeće	Razdoblje	Lokacija	Naziv koncesije
Jamnica d.d.	27.04.1998.- 12.11.2029.	Pisarovina	Koncesija za crpljenje mineralnih voda
Jamnica d.d.	27.04.1998.- 12.11.2029.	Lasinja	Koncesija za crpljenje mineralnih voda
GIS Sinac d.o.o.	26.05.1998.- 08.09.2015.	Otočac	Koncesija za zahvaćanje voda radi prodaje na tržištu
Coca Cola Hrvatska d.d.	19.01.2000.- 02.06.2015.	Budinščina	Koncesija za zahvaćanje voda radi prodaje na tržištu
Coca Cola Hrvatska d.d.	26.05.2000.- 02.06.2015.	Budinščina	Koncesija za crpljenje termalnih voda izvora Topličica 2
Studenac d.o.o.	12.06.2002.- 12.06.2032.	Lipik	Koncesija za zahvaćanje voda radi prodaje na tržištu
Sveti Rok d.o.o. u stečaju	03.07.2002.- 03.07.2022.	Lovinac	Koncesija za zahvaćanje voda radi prodaje na tržištu
Jamnica d.d.	19.07.2002.- 19.07.2032.	Jastrebarsko	Koncesija za crpljenje termalne vode radi prodaje na tržištu
Bumes d.o.o.	28.10.2002.- 28.10.2022.	Civljane	Koncesija za zahvaćanje voda Izvora Vukovića vrelo radi prodaje na tržištu
Studenac d.o.o.	15.07.2003.- 15.07.2033.	Lipik	Koncesija za zahvaćanje voda radi prodaje na tržištu
SEM 1986. d.d.	03.10.2003.- 03.10.2033.	Otok	Koncesija za zahvaćanje voda radi prodaje na tržištu
Braniteljska zadruga Domaćin	07.10.2003.- 07.10.2033.	Otok	Koncesija za zahvaćanje voda radi prodaje na tržištu
Trento promet d.o.o. u stečaju	22.12.2003.- 22.12.2023.	Brestovac	Koncesija za zahvaćanje voda radi prodaje na tržištu i za tehnološke i slične potrebe
Cedevita d.o.o.	03.06.2004.- 03.06.2034.	Križevci	Koncesija za zahvaćanje voda radi prodaje na tržištu i za tehnološke i slične potrebe
Viva d.o.o.	21.06.2004.- 21.06.2034.	Konavle	Koncesija za zahvaćanje voda radi prodaje na tržištu
Studenac d.o.o.	26.08.2004.- 26.08.2034.	Lipik	Koncesija za crpljenje mineralnih voda za proizvodnju mineralne vode radi prodaje na tržištu
Studenac d.o.o.	27.07.2005.- 27.07.2035.	Lipik	Koncesija za zahvaćanje voda radi prodaje na tržištu i za tehnološke i slične potrebe
Cetina Pavić d.o.o. u stečaju	28.11.2005.- 28.11.2015.	Trilj	Koncesija za zahvaćanje voda radi prodaje na tržištu
007 Miletić d.o.o.	19.12.2005.- 19.12.2015.	Civljane	Koncesija za zahvaćanje voda radi prodaje na tržištu
Zvir d.o.o. u stečaju	19.12.2005.- 30.01.2015.	Rijeka	Koncesija za zahvaćanje voda radi prodaje na tržištu
Cedar d.o.o.	07.03.2006.- 07.03.2033.	Obrovac	Koncesija za zahvaćanje voda radi prodaje na tržištu
Cedevita d.o.o.	16.03.2006.- 16.03.2036.	Križevci	Koncesija za zahvaćanje voda radi prodaje na tržištu i za tehnološke i slične potrebe
Kalničke vode Bio Natura d.d.	09.06.2009.- 09.06.2039.	Križevci	Koncesija za crpljenje mineralnih voda radi prodaje (prirodne mineralne vode) na tržištu i korištenja u proizvodnom postupku
Kustura d.o.o.	03.07.2009.- 03.07.2039.	Otočac	Koncesija za zahvaćanje voda namijenjenih za ljudsku potrošnju radi stavljanja na tržište u izvornom obliku u bocama ili drugoj ambalaži
Naturalis d.o.o.	21.07.2009.- 21.07.2039.	Civljane	Koncesija za zahvaćanje pitke vode radi prodaje (prirodne izvorske) vode na tržištu

Studenac d.o.o.	31.12.2009.- 31.12.2039.	Lipik	Koncesija za zahvaćanje pitke vode radi prodaje na tržištu
Studenac d.o.o.	23.12.2010.- 16.09.2030.	Lipik	Koncesija za crpljenje mineralnih voda iz jedinstvenog vodonosnika na lokaciji vodocrpilišta Park u Lipiku iz bunara B7 i B8
o07 Miletić d.o.o.	11.06.2014.- 11.06.2044.	Vrlika	Koncesija za zahvaćanje voda namijenjena za ljudsku potrošnju, radi stavljanja na tržište u izvornom ili prerađenom obliku – u bocama ili drugoj ambalaži u Gradu Vrlika
Bumes d.o.o.	29.09.2014.- 29.09.2044.	Vrlika	Koncesija za zahvaćanje voda namijenjena za ljudsku potrošnju, radi stavljanja na tržište u izvornom ili prerađenom obliku u bocama ili drugoj ambalaži u Gradu Vrlika
GIS Sinac d.o.o.	09.09.2015.- 09.09.2045.	Otočac	Koncesija za zahvaćanje voda namijenjenih za ljudsku potrošnju radi stavljanja na tržište u izvornom ili prerađenom obliku u bocama ili drugoj ambalaži

Tablica 8.1 Popis koncesija za zahvaćanje voda radi prodaje na tržištu 2014. i 2015. godine (Registar koncesija FINA-e, 2016. godina)

ća. Iz tablice se jasno vidi kako su nazivi koncesija za zahvaćanje voda radi prodaje na tržištu vrlo različiti iako se nalaze u istoj kategoriji, što dodatno pridonosi nepreglednosti i netransparentnosti koncesija.

8.2. Podaci Ministarstva poljoprivrede o važećim koncesijama za flaširanje vode

Na zahtjev Instituta za političku ekologiju o podacima iz važećih ugovora o koncesijama za zahvaćanje izvorskih, mineralnih i termomineralnih voda radi stavljanja na tržište u izvornom obliku ili prerađenom obliku u bocama ili drugoj ambalaži u 2014. i 2015. godini, Uprava vodnoga gospodarstva Ministarstva poljoprivrede poslala je pisani odgovor 26. kolovoza 2016. godine (Klasa: 325-01/16-01/371, Ur.br.: 525-12/1564-16-2) koji je potpisala pomoćnica ministra Elizabeta Kos. Podaci iz tog pisanog odgovora Ministarstva nalaze se u tablici 8.2 koja uz naziv poduzeća te razdoblje trajanja koncesije, kao i prethodna tablica registra FINA-e, sadrži i podatke o nazivu i detaljnoj lokaciji izvorišta te maksimalnu količinu vode koja se smije crpiti godišnje u kubnim metrima.

Ukoliko se iz tablice **usporede ovi podaci o koncesijama iz pisanog odgovora Uprave vodnog gospodarstva s podacima iz registra FINA-e** koji su prikazani u prethodnoj tablici, **moгу se uočiti male nepodudarnosti**. Prije svega vidi se kako je koncesija Jamnice d.d. u Pisarovini i Lasinji odvojena u dvije koncesije u registru koncesija, a spojena u jednu koncesiju u registru Uprave vodnoga gospodarstva. Isto tako početak te koncesije se ne podudara pa tako u registru FINA-e obje koncesije počinju 27.04.1998., a prema registru Uprave počinju 07.12.2009. Odstupanja postoje i u slučaju koncesije koja u oba registra traje od 16.03.2006. do 16.03.2036. u Križevcima, no u registru FINA-e je koncesionar Cedevida d.o.o., a u registru Uprave

je koncesionar Kalničke vode Bio Natura d.d. Obrnut je pak slučaj što se tiče naziva koncesionara za kasniju koncesiju u Križevcima pa su u registru FINA-e koncesionar Kalničke vode Bio Natura d.d., a u registru Uprave koncesionar je Cedevida d.o.o. Za ovu zadnju koncesiju postoji malo odstupanje u razdoblju trajanja koncesije koja je po registru FINA-e od 09.06.2009. do 09.06.2039. dok je u registru Uprave od 01.06.2009. do 01.06.2039. Isto tako, u slučaju poduzeća Kustura d.o.o. je prema registru Uprave završetak koncesije 03.07.2029. no u registru FINA-e je završetak 03.07.2039., što je u skladu s odlukom Vlade RH (NN 50/14) iz travnja 2014. godine da se poduzeću produži koncesija za dodatnih 10 godina. Isto tako završetak obje koncesije poduzeća Coca Cola Hrvatska d.d. prema registru Uprave vodnog gospodarstva je 19.01.2020. iako je prema registru FINA-e završetak 02.06.2015. što odražava raskid ugovora o koncesiji jer je to poduzeće obustavilo proizvodnju flaširane vode u Hrvatskoj. Nadalje, u registru FINA-e je prema odluci Vlade RH (NN 70/16) iz srpnja 2016. godine svih 6 koncesija prebačeno na Studenac d.o.o., a u registru Uprave još uvijek glase na Podravku d.d. Nije jasno zašto je došlo do tih malih nepodudarnosti između registra koncesija koji vodi FINA i podataka Uprave vodnog gospodarstva budući da Uprava kao davatelj koncesije šalje sve relevantne podatke Ministarstvu financija kako bi se uvrstili u registar FINA-e.

8.3. Podaci Ministarstva poljoprivrede i Hrvatskih voda o količini crpljene vode u 2014.

U prethodnoj tablici koja prikazuje podatke Ministarstva poljoprivrede o koncesijama za flaširanje vode, moguće je vidjeti kako iznosi maksimalne količine vode koju proizvođači flaširane vode mogu crpiti na pojedinoj lokaciji dosta variraju od oko tisuću kubnih metara do nekoliko stotina tisuća kub-

Poduzeće	Razdoblje	Naziv i detaljna lokacija izvorišta	Maksimalna količina godišnje
Jamnica d.d.	07.12.2009.- 12.11.2029.	Bunari G2, G9, G10, G11, G4, G8, , B6, JZ-1, i JZ-2 na lokacija Pisarovina-Jamnička Kiselica na lijevoj obali rijeke Kupe i lokaciji Lasinja-Matešići-Maderi-Bratići-Brezje-Donja Lasinja na desnoj obali rijeke Kupe	325.000 m ³
GIS Sinac d.o.o.	26.05.1998.- 08.09.2015.	Izvor Bobinac i vodotok Gacke neposredno iz Majerovog vrela u Sincu, kč.br. 2486/1, k.o. Sinac	1.170 m ³
Coca Cola Hrvatska d.d.	19.01.2000.- 19.01.2020.	Izvor Topličica 1, k.č. br. 943/1, k.o. Gotalovec	150.000 m ³
Coca Cola Hrvatska d.d.	26.05.2000.- 19.01.2020.	Izvor Topličica 2 (zdenac G-3) u Gotalovcu, k.č. br. 799, k.o. Gotalovec	25.000 m ³
Podravka d.d.	12.06.2002.- 12.06.2032.	Bunar službene oznake ZL-2, k.č. br. 1285, k.o. Kukunjevac	30.000 m ³
Sveti Rok d.o.o. u stečaju	03.07.2002.- 03.07.2022.	Bušotina K3, 120m uzvodno od izvora Kozjan, kč.br. 1931, k.o. Sveti Rok	30.000 m ³
Jamnica d.d.	19.07.2002.- 19.07.2032.	Bušotina Sveta Jana 1, k.č. br. 3063/2, k.o. Sveta Jana u Svetojanskim Toplicama	200.000 m ³
Bumes d.o.o.	28.10.2002.- 28.10.2022.	Izvor Vukovića Vrelo, k.č. br. 1710, k.o. Cetina	60.000 m ³
Podravka d.d.	15.07.2003.- 15.07.2033.	Zdenac oznake ZK-3, k.č. br. 198, k.o. Kukunjevac	30.000 m ³
SEM 1986. d.d.	03.10.2003.- 03.10.2033.	Izvor Ruda Velika, k.č.2303/1, k.o. Ruda	14.400 m ³
Braniteljska zadruga Domaćin	07.10.2003.- 07.10.2033.	220m nizvodno od izvora Ruda Velika, koordinate Y=6 403 195 X=4 835 735	9.000 m ³
Trento promet d.o.o. u stečaju	22.12.2003.- 22.12.2023.	Novi zdenac, k.č.br 962/2, k.o. Ivandol	1.300 m ³
Cedevita d.o.o.	03.06.2004.- 03.06.2034.	Bunar ZB-1, k.č. br. 4470, k.o. Apatovec	14.600 m ³
Viva d.o.o.	21.06.2004.- 21.06.2034.	Izvor Ljute u Konavlima, kč. br. 300/1, k.o. Ljuta	2.000 m ³
Podravka d.d.	26.08.2004.- 26.08.2034.	Zdenac ZK-5, k.č. br. 1220/9, k.o. Kukunjevac	40.000 m ³
Podravka d.d.	27.07.2005.- 27.07.2035.	Iz zdenaca: BJ-1, k.č. br. 406/3, k.o. Jagma, BJ-2, k.č. br. 371/2, k.o. Jagma i ZK-7, k.č. br. 198, k.o. Kukunjevac	70.000 m ³
Cetina Pavić d.o.o. u stečaju	28.11.2005.- 28.11.2015.	Izvor Grab k.č. br. 1990/2, k.o. Grab	1.900 m ³
o07 Miletić d.o.o.	19.12.2005.- 19.12.2015.	Izvor Veliko Vrilo, kč. br. 1873, k.o. Cetina	1.800 m ³
Zvir d.o.o. u stečaju	19.12.2005.- 30.01.2015.	Izvor Zvir 1, kč. br. 16, k.o. Rijeka	1.700 m ³
Cedar d.o.o.	07.03.2006.- 07.03.2033.	Bušeni zdenac KZ-1, u neposrednom zaleđu izvora Krupe, kč.br.809/3, k.o. Krupa	150.000 m ³
Kalničke vode Bio Natura d.d.	16.03.2006.- 16.03.2036.	Bunar ZG-1, k.č. br. 4470, k.o. Apatovec	14.600 m ³
Cedevita d.o.o.	01.06.2009.- 01.06.2039.	Bunar ZG-2, k.č. br. 1115/3, k.o. Apatovec	14.600 m ³
Kustura d.o.o.	03.07.2009.- 03.07.2029.	Izvor Goda (bušotina GODA-1, zamjenski naziv bunara B-1), k.č. br. 1783/1, k.o. Ličko Lešće	15.000 m ³
Naturalis d.o.o.	21.07.2009.- 21.07.2039.	Bušeni bunar Cetina 1 (BC-1), kč.br.782/2 k.o. Civiljane	30.000 m ³
Podravka d.d.	31.12.2009.- 31.12.2039.	Bunar ZK-8, k.č. br. 1220/93 k.o. Kukunjevac	100.000 m ³

Podravka d.d.	23.12.2010.- 16.09.2030.	Vodocrpilište "Park" u Lipiku iz bunara B-7 i B-8 na k.č. br. 7/6, k.o. Lipik	60.000 m ³
007 Miletić d.o.o.	11.06.2014.- 11.06.2044.	Bušotina KOS-2, na području poslovne zone "Kosore" Vrlika, k.č. br. 194/20, k.o. Kosore	1.800 m ³
Bumes d.o.o.	29.09.2014.- 29.09.2044.	Bušotina BU-1, na području poslovne zone "Kosore" Vrlika, k.č. br. 724/7, k.o. Kosore	2.500 m ³
GIS Sinac d.o.o.	09.09.2015.- 09.09.2045.	Izvor Bobinac, k.č. br. 2485/6, k.o. Sinac i vodotok Sinačka Pučina – krak rijeke Gacke iz Majerovog Vrila, k.č. br. 2486/1, k.o. Sinac	10.000 m ³

Tablica 8.2 Popis koncesija za zahvaćanje izvorskih, mineralnih i termomineralnih voda radi prodaje na tržištu 2014. i 2015. godine (podaci Uprave vodnoga gospodarstva Ministarstva poljoprivrede)

nih metara. Ukoliko se zbroje ti iznosi, dobiva se podatak da je u 2014. godini proizvođačima flaširane vode u Hrvatskoj bilo na raspolaganju 1.396.370 m³ ili oko milijardu i 400 milijuna litara izvorske, mineralne i termomineralne vode radi flaširanja i stavljanja na tržište. Svako ljeto se obrade podaci o količinama crpljene vode za proteklu godinu pa se iz već spomenutog pisanog odgovora 26. kolovoza 2016. godine mogu vidjeti podaci Uprave vodnog gospodarstva Ministarstva poljoprivrede o količini crpljene vode u 2014. godini po pojedinim koncesionarijama i nalaze se u tablici 8.3.

Iz tablice se vidi da je 17 poduzeća imalo važeću koncesiju za zahvaćanje izvorskih, mineralnih i ter-

prodaje na tržištu, od čega čak oko 70 % otpada na Jamnicu d.d. koja je na temelju dvije koncesije crpila 285.804 m³. U tablici se vide i obveze koncesijskih naknada za pojedine koncesionare u 2014. godini. Kao što je već navedeno, godišnja koncesijska naknada se prema Uredbi o uvjetima davanja koncesija za gospodarsko korištenje voda plaća 30,00 kn po kubnom metru tako da iznosi koncesijskih naknada odgovaraju iznosu koji se dobije ako se navedena količina crpljene vode po koncesionaru pomnoži s 30,, no postoje 4 iznimke. Iznimke su poduzeća Naturalis d.o.o. i Viva d.o.o. čiji su ugovori o koncesijama sklopljeni prije donošenja Uredbe o uvjetima davanja koncesija za gospodarsko korištenje voda

Rang	Koncesionar	Crpljeno vode (m ³)	Naknada (kn)
1.	Jamnica d.d.	285.804,00	8.574.120,00
2.	Podravka d.d.	55.666,00	1.669.980,00
3.	Cedevita d.o.o. (Kalničke vode Bio Natura)	17.684,00	530.520,00
4.	Naturalis d.o.o.	15.030,00	376.854,66
5.	Sveti Rok d.o.o. u stečaju	13.224,00	396.720,00
6.	Kustura d.o.o.	11.944,00	358.320,00
7.	Viva d.o.o.	2.693,00	16.298,13
8.	Bumes d.o.o.,	1.016,00	70.472,80
9.	Cedar d.o.o.	909,00	27.270,00
10.	007 Miletić d.o.o.	647,00	46.410,00
11.	Zvir d.o.o. u stečaju	210,00	6.300,00
12.	GIS SINAC d.o.o.	64,00	1.920,00
13.	SEM 1986 d.d.	32,00	960,00
14.	Braniteljska zadruga Domaćin	20,00	600,00
15.	Trento promet d.o.o.	0,00	0,00
16.	Cetina-Pavić d.o.o. u stečaju	0,00	0,00
17.	Coca-Cola Beverages Hrvatska d.d.	0,00	0,00
	UKUPNO:	404.943,00	12.076.745,59

Tablica 8.3 Rang lista koncesionara prema zahvaćenim izvorskim, mineralnim i termomineralnim vodama radi stavljanja na tržište u 2014. godini s pripadajućim koncesijskim naknadama (podaci Uprave vodnoga gospodarstva, Ministarstvo poljoprivrede)

mineralnih voda radi stavljanja na tržište u izvornom obliku ili prerađenom obliku, u bocama ili drugoj ambalaži u 2014. godini, no 3 poduzeća svoju koncesiju uopće nisu koristila. Isto tako vidi se da je u 2014. godini prema podacima Ministarstva poljoprivrede ukupno crpljeno 404.943 m³ vode radi

2010. godine, a iskoristili su pravnu mogućnost da plaćaju po starom modelu tj. po postotku od godišnjih prihoda od prodaje flaširane vode, a ne po količini zahvaćene vode. Iznimke su i poduzeća Bumes d.o.o. i 007 Miletić d.o.o. koja su u 2014. godini dobila nove koncesije pa su iznosima godišnje naknade

prema zahvaćenju vodi na temelju starih koncesija dodane i jednokratne naknade u iznosu od 40.000 kn i 27.000 kn za početak novih koncesija za flaširanje vode.

Hrvatske vode prema članku 168. Zakona o vodama obračunavaju i naplaćuju koncesijsku naknadu za koncesije za gospodarsko korištenje voda u koje su uključene koncesije za zahvaćanje voda radi prodaje na tržištu. Na pisani upit Instituta za političku ekologiju o tome koliko su pojedinačna poduzeća crpila vode u 2014. i 2015. godini te koliki su pripadajući iznosi za koncesijske naknade, Hrvatske vode su preko službenika za informiranje pisano odgovorile 20. srpnja 2016. godine. Podaci Hrvatskih voda o količinama zahvaćene izvorske, mineralne i termomineralne vode radi stavljanja na tržište u izvornom obliku u bocama ili drugoj ambalaži u 2014. godini te pripadajućim koncesijskim naknadama nalaze se u tablici 8.4.

Usporedba podataka Hrvatskih voda s podacima Ministarstva poljoprivrede pokazuje, neko-

se koncesionar Coca Cola Beverages Hrvatska d.d., za razliku od podataka Ministarstva poljoprivrede, i opet su podaci Ministarstva ispravni jer je koncesija spomenutog poduzeća prema registru FINA-e istekla tek 2015. godine. Manja odstupanja su i podaci Hrvatskih voda za koncesijske naknade koje su izračunate automatski množenjem količine zahvaćene vode s 30,00 kn pa nisu uzete u obzir već spomenute iznimke za poduzeća Naturalis d.o.o. i Viva d.o.o. zbog drugačijeg sustava naplate godišnje koncesije te poduzeća Bumex d.o.o. i 007 Miletić d.o.o. zbog jednokratnih koncesijskih naknada u 2014. godini za nove koncesije. Međutim, **vrlo velika odstupanja** između podataka Hrvatskih voda i podataka Ministarstva poljoprivrede su **u količinama zahvaćene vode u 2014. godini za poduzeća Jamnica d.d., Cedevita d.o.o. (Kalničke vode Bio Natura), Cedar d.o.o. i Trento promet d.o.o.** Analiza odstupanja između podataka Ministarstva poljoprivrede i Hrvatskih voda o količini zahvaćene vode u 2014. godini te kako se ta razlika odražava u iznosu konce-

Rang	Koncesionar	Crpljeno vode (m ³)	Naknada (kn)
1.	Jamnica d.d.	465.425,00	13.962.750,00
2.	Podravka d.d.	55.666,00	1.669.980,00
3.	Cedevita d.o.o. (Kalničke vode Bio Natura)	36.537,00	1.096.110,00
4.	Naturalis d.o.o.	15.030,00	450.900,00
5.	Sveti Rok d.o.o. u stečaju	13.224,00	396.720,00
6.	Kustura d.o.o.	11.944,00	358.320,00
7.	Viva d.o.o.	2.693,00	80.790,00
8.	Cedar d.o.o.	2.571,00	77.130,00
9.	Bumex d.o.o.,	1.015,76	30.472,80
10.	007 Miletić d.o.o.	647,00	46.410,00
11.	Trento promet d.o.o.	344,00	10.320,00
12.	Zvir d.o.o. u stečaju	210,00	6.300,00
13.	GIS SINAC d.o.o.	64,00	1.920,00
14.	SEM 1986 d.d.	32,00	960,00
15.	Braniteljska zadruga Domaćin	20,00	600,00
16.	Cetina-Pavić d.o.o. u stečaju	0,00	0,00
17.	Dinarid d.o.o.	0,00	0,00
	UKUPNO:	605.422,76	18.162.682,80

Tablica 8.4 Rang lista koncesionara prema zahvaćenim izvorskim, mineralnim i termomineralnim vodama radi stavljanja na tržište u 2014. godini s pripadajućim koncesijskim naknadama (podaci Hrvatskih voda)

liko malih, ali i **vrlo velika odstupanja za 2014. godinu**. Za početak, manje odstupanje odnosi se na to da se u podacima Hrvatskih voda spominje koncesionar Dinarid d.o.o. u 2014. godini, no ne i u podacima Ministarstva poljoprivrede, s time da potonje ima ispravnije podatke jer je koncesija za spomenuto poduzeće istekla prema registru koncesija FINA-e u 2013. godini. S druge strane, u podacima Hrvatskih voda za 2014. godinu ne pojavljuje

sijske naknade prikazana je u tablici 8.5.

Iz navedene tablice vidi se da je prema podacima Hrvatskih voda u 2014. godini zahvaćeno ukupno 200.480 m³ više u odnosu na podatke Ministarstva poljoprivrede, što preračunato u iznos koncesijske naknade čini oko 6 milijuna kuna. Riječ je o vrlo velikom odstupanju jer se prema podacima Hrvatskih voda ukupno u Hrvatskoj 2014. godine zahvatilo oko 50 % više vode za flaširanje u odnosu

Koncesionar	Količina vode u m ³ – Hrvatske vode	Količina vode u m ³ – Uprava	Razlika u količini (m ³)	Izračun razlike u naknadi (kn)
Jamnica d.d.	465.425,00	285.804,00	179.621,00	5.388.630,00
Cedevita d.o.o.	36.537,00	17.684,00	18.853,00	565.590,00
Cedar d.o.o.	2.571,00	909,00	1.662,00	49.860,00
Trento promet d.o.o.	344,00	0	344,00	10.320,00
UKUPNO:	504.877,00	304.397,00	200.480,00	6.014.400,00

Tablica 8.5 Analiza odstupanja u količinama zahvaćenih izvorskih, mineralnih i termomineralnih voda radi stavljanja na tržište u 2014. godini prema podacima Hrvatskih voda i Uprave vodnoga gospodarstva Ministarstva poljoprivrede

na podatke Ministarstva poljoprivrede, što se odražava i u oko 50 % većem ukupnom iznosu koncesijske naknade. Razlika je najveća u količini zahvaćene vode za poduzeće Jamnica d.d. i iznosi 179.621 m³, što odgovara iznosu koliko je prema podacima Ministarstva poljoprivrede Jamnica d.d. crpila u 2014. godini na lokaciji Pisarovina / Lasinja. Do razlike za poduzeće Jamnica d.d. vjerojatno je stoga došlo pogreškom Hrvatskih voda na način da je dva puta zbrajana količina vode za koncesiju u Pisarovini / Lasinji. Tome u prilog idu i već spomenuti podaci GIUPPH o ukupnoj količini od 347 milijuna litara proizvedene flaširane vode u Hrvatskoj te godine. Međutim, do znatne razlike tj. dvostruko veće količine zahvaćene vode prema podacima Hrvatskih voda u odnosu na Ministarstvo dolazi i za poduzeće Cedevita d.o.o. (Kalničke vode Bio Natura), što se ne može objasniti pogreškom u računanju. Gotovo trostruko je veći iznos količine crpljene vode prema podacima Hrvatskih voda i za Cedar d.o.o., a Trento promet d.o.o. prema podacima Ministarstva nije niti crpio vodu u 2014. godini. Zašto su količine zahvaćene vode za ova poduzeća znatno veće u podacima Hrvatskih voda nije poznato, no upravo su Hrvatske vode akter koji obračunava godišnju koncesijsku naknadu i izdaje o tome rješenja koncesionarima na osnovu kojih plaćaju naknadu.

8.4. Podaci Ministarstva poljoprivrede i Hrvatskih voda o količini crpljene vode u 2015.

Podaci Uprave vodnoga gospodarstva Ministarstva poljoprivrede iz već spomenutog pisanog odgovora 26. kolovoza 2016. godine pokazuju tek obrađene podatke o količini crpljene izvorske, mineralne i termomineralne vode radi stavljanja na tržište u 2015. godini i prikazani su u tablici 8.6.

Iz tablice se može vidjeti kako su se ukupne količine crpljene izvorske, mineralne i termomineralne vode u 2015. godini povećale za oko 50.000 m³ u odnosu na 2014. godinu. Taj rast količine crpljene vode najviše otpada na najveće proizvođače Jamni-

cu d.d. i Podravku d.d. koji su u 2015. godini povećali proizvodnju flaširane vode. Isto tako i Naturalis d.o.o. je povećao količinu crpljene vode pa se nalazi na trećem mjestu, a Cedevita d.o.o. je smanjila proizvodnju i izjednačila se s poduzećima Sveti Rok d.o.o. i Kustura d.o.o. Što se tiče koncesijskih naknada, prema podacima Ministarstva poljoprivrede ne navodi se iznos u 2015. godini za poduzeća Naturalis d.o.o. i Viva d.o.o., već na tom mjestu piše "žalba", što znači da se na temelju njihove žalbe godišnja koncesijska naknada obračunava po starom modelu naplate tj. prema postotku od prihoda, a ne po količini zahvaćene vode. Iznimka što se tiče iznosa koncesijske naknade u 2015. godini je i 007 Miletić d.o.o. kome je pridodana i jednokratna koncesijska naknada za početak nove koncesije.

Podaci Hrvatskih voda iz već spomenutog pisanog odgovora 20. srpnja 2016. godine pokazuju količine crpljene izvorske, mineralne i termomineralne vode radi stavljanja na tržište u izvornom obliku ili prerađenom obliku, u bocama ili drugoj ambalaži u 2015. godini zajedno s pripadajućim iznosima koncesijske naknade i prikazani su u tablici 8.7 u kojoj su poduzeća rangirana prema količini crpljene vode.

Usporedba podataka Hrvatskih voda s podacima Ministarstva poljoprivrede pokazuje mala odstupanja za 2015. godinu. Odstupanje se odnosi na to da se u podacima Hrvatskih voda u 2015. godini ne pojavljuju koncesionari Trento promet d.o.o., Zvir d.o.o. u stečaju i Coca-Cola Beverages Hrvatska d.d., iako su prema registru koncesija FINA-e imali u 2015. godini važeće koncesije. Ponovno su manja odstupanja podaci Hrvatskih voda za koncesijske naknade koje su izračunate automatski množenjem količine zahvaćene vode s 30,00 kn pa nisu uzete u obzir već spomenute iznimke za poduzeća Naturalis d.o.o. i Viva d.o.o. zbog drugačijeg sustava naplate godišnje koncesijske naknade te poduzeća GIS SINAC d.o.o. kome je u 2015. godini pribrojana jednokratna koncesijskih naknada zbog početka nove koncesije. **Ponovno se javljaju odstupanja vezana uz količine crpljene vode za 4 poduzeća**, no ona nisu velika. Prema podacima Hrvatskih voda, u 2014.

Rang	Koncesionar	Crpljeno vode (m ³)	Naknada (kn)
1.	Jamnica d.d.	314.500,00	9.435.000,00
2.	Podravka d.d.	72.447,00	2.173.419,00
3.	Naturalis d.o.o.	18.405,00	žalba
4.	Sveti Rok d.o.o. u stečaju	14.814,00	444.420,00
5.	Cedevita d.o.o. (Kalničke vode Bio Natura)	14.729,00	441.870,00
6.	Kustura d.o.o.	14.546,00	436.380,00
7.	Viva d.o.o.	2.468,00	žalba
8.	Bumes d.o.o.,	1.163,00	34.890,00
9.	Cedar d.o.o.	1.083,00	32.490,00
10.	007 Miletić d.o.o.	775,00	23.250,00
11.	GIS SINAC d.o.o.	68,00	152.041,00
12.	SEM 1986 d.d.	32,00	960,00
13.	Braniteljska zadruga Domaćin	22,00	660,00
14.	Zvir d.o.o. u stečaju	0,00	0,00
15.	Trento promet d.o.o.	0,00	0,00
16.	Cetina-Pavić d.o.o. u stečaju	0,00	0,00
17.	Coca-Cola Beverages Hrvatska d.d.	0,00	0,00
	UKUPNO:	455.052,00	13.175.380,00

Tablica 8.6. Rang lista koncesionara prema zahvaćenim izvorskim, mineralnim i termomineralnim vodama radi stavljanja na tržište u 2015. godini s pripadajućim koncesijskim naknadama (podaci Uprave vodnoga gospodarstva, Ministarstvo poljoprivrede)

godini Podravka d.d. crpila je 73.395 m³, a prema podacima Ministarstva 72.447 m³. Prema podacima Hrvatskih voda, Cedevita d.o.o. crpila je 15.294 m³, a prema podacima Ministarstva 14.729 m³. Prema podacima Hrvatskih voda je Cedar d.o.o. crpio 2.523 m³, a prema podacima Ministarstva samo 1.083 m³. Zanimljivo je da jedino u slučaju 007 Miletić d.o.o., u 2015. godini podaci Hrvatskih voda pokazuju manju količinu crpljene vode (425 m³) u odnosu na podatke Ministarstva (775 m³) jer su u svim drugim odstupanjima podaci Hrvatskih voda o količini zahvaćene vode bili veći od podataka Uprave vodnoga gospodarstva Ministarstva poljoprivrede.

Iz svega navedenog može se vidjeti da, iako Uprava vodnoga gospodarstva i Hrvatske vode imaju sjedište u istoj zgradi na adresi Vukovarska 220 u Zagrebu, **ove dvije najvažnije državne institucije za upravljanje vodnim resursima raspolažu različitim podacima o zahvaćenoj vodi radi prodaje na tržištu za nekoliko poduzeća i u 2014. i 2015. godini.** Budući da se prema količini zahvaćene vode plaća i koncesijska naknada koja odlazi u proračun države i jedinica lokalne samouprave, postavlja se pitanje transparentnosti i kontrole javnog interesa u sustavu koncesija za flaširanje vode radi prodaje na tržištu. U intervjuu za potrebe istraživanja je dr.sc. Lidija Runko Luttenberger iz Ministarstva zaštite okoliša i prirode isto tako istaknula da treba unaprijediti transparentnost podataka o količinama crpljene vode. Ovakva odstupanja podataka Uprave vodnoga gospodarstva Ministarstva poljoprivrede i Hrvatskih voda pokazuju da bi cijeli očevidnik kon-

cesija za gospodarsko korištenje voda koji po Pravilniku o sadržaju, obliku i načinu vođenja vodne dokumentacije (NN 120/10)⁶³ održavaju Hrvatske vode trebao biti cijelo vrijeme dostupan na Internet stranici, a ne samo na temelju zahtjeva prema pravu na pristup informacijama. U intervjuu za potrebe istraživanja je dr.sc. Danko Biondić iz Hrvatskih voda najavio da planiraju na Internetu objaviti takve podatke, no da do sada za to nisu imali tehničkih uvjeta. U svrhu daljnjeg unapređenja transparentnosti bi tako objavljeni očevidnik trebao sadržavati ne samo javno dostupne podatke iz članka 11. Pravilnika, već i ugovore o koncesiji te godišnja rješenja Hrvatskih voda o obračunu naknade za koncesiju proizvođačima flaširane vode. Budući da prema članku 2. Pravilnika o očevidniku zahvaćenih i korištenih količina voda (NN 81/10)⁶⁴ svi koncesionari koji zahvaćaju iznad 10.000 m³ vode godišnje trebaju imati ugrađenu opremu za telemetrijski nadzor, bilo bi poželjno da se podaci o količini crpljene vode mogu na Internet stranici pratiti u stvarnom vremenu, što bi podiglo transparentnost i točnost podataka o količini crpljene vode na najvišu razinu.

Rang	Koncesionar	Crpljeno vode (m ³)	Naknada (kn)
1.	Jamnica d.d.	314.500,00	9.435.000,00
2.	Podravka d.d.	73.395,30	2.201.859,00
3.	Naturalis d.o.o.	18.405,00	552.150,00
4.	Cedevita d.o.o. (Kalničke vode Bio Natura)	15.294,00	458.820,00
5.	Sveti Rok d.o.o. u stečaju	14.814,00	444.420,00
6.	Kustura d.o.o.	14.546,00	436.380,00
7.	Cedar d.o.o.	2.523,00	75.690,00
8.	Viva d.o.o.	2.468,00	74.040,00
9.	Bumes d.o.o.,	1.163,00	1.163,00
10.	oo7 Miletić d.o.o.	425,00	12.750,00
11.	GIS SINAC d.o.o.	68,00	2.040,00
12.	SEM 1986 d.d.	32,00	960,00
13.	Braniteljska zadruga Domaćin	22,00	660,00
14.	Cetina-Pavić d.o.o. u stečaju	0,00	0,00
	UKUPNO:	457.655,36	13.729.660,80

Tablica 8.7 Rang lista koncesionara prema zahvaćenim izvorskim, mineralnim i termomineralnim vodama radi stavljanja na tržište u 2015. godini s pripadajućim koncesijskim naknadama (podaci Hrvatskih voda)

9. PROFITABILNOST INDUSTRIJE FLAŠIRANJA VODE U HRVATSKOJ

U poglavlju se analizira profitabilnost poslovanja proizvođača flaširane vode u Hrvatskoj. Ovakva analiza je ograničena dostupnošću podataka o poslovanju industrije flaširane vode jer iako su podaci o ukupnim prihodima, rashodima i dobiti poznati za većinu proizvođača, slabo su dostupni podaci koji se isključivo odnose na poslovni segment flaširanja vode. Naime, veći proizvođači flaširane vode imaju i druge poslovne segmente poput proizvodnje bezalkoholnih pića, a i kod onih poduzeća koja ne proizvode sokove je teško sa sigurnošću reći da se ukupni prihodi, rashodi i dobit isključivo odnose na poslovanje s flaširanom vodom. Unatoč tome, poduzeće Jamnica u svojim financijskim izvještajima prikazuje posebno financijske podatke za poslovanje s flaširanom vodom pa se veći dio analize bavi poslovanjem ovog najvećeg proizvođača flaširane vode u Hrvatskoj. U nastavku analize dan je i kratak pregled poslovanja ostalih proizvođača flaširane vode koji ne ostvaruju tako veliku dobit kao Jamnica, a neki posluju i s gubitkom.

9.1. Analiza profitabilnosti poslovanja s flaširanom vodom poduzeća Jamnica

Jamnica d.d. ima udio više od dvije trećine proizvodnje flaširane vode u Hrvatskoj pa je u analizi profitabilnosti industrije flaširane vode najrelevantnija analiza profitabilnosti upravo tog poduzeća u poslovnom segmentu flaširane vode. Podaci o prihodima, troškovima i operativnoj dobiti poduzeća Jamnica d.d. za 2015. godinu javno su dostupni u nekonsolidiranom revidiranom financijskom izvještaju⁶⁵ i prikazani u tablici 9.1.

Iz tablice se vidi da je u 2015. godini Jamnica d.d. u prihodima od prodaje flaširane vode ostvarila 764,2 milijuna kuna, što čini oko polovinu od ukupnih prihoda od prodaje tog poduzeća koji su te godine bili 1511,3 milijuna kuna. Međutim, **operativna dobit od prodaje flaširane vode** bila je 103,9 milijuna kuna, što čini **čak tri četvrtine ukupne dobiti** koja je te godine za Jamnicu d.d. bila 137,4 milijuna kuna. Naime, podaci pokazuju da je poslovni **segment flaširane vode barem 3 puta profitabilniji od ostalih sektora pića** u toj godini. Može se izračunati da je operativna profitna marža kao omjer operativne dobiti i prihoda od prodaje za segment voda bila 13,60 %, a za sokove samo 2,08 %, dok je za vino i trgovačku robu bila 4,12 %. Da se ne radi o izoliranom slučaju pokazuje i nekonsolidirani revidirani financijski izvještaj za Jamnicu d.d. u 2014. godini⁶⁶ koji pokazuje podatke o prihodima, troškovima i operativnoj dobiti prikazane u tablici 9.2.

Iz tablice 9.2 se vidi da je u 2014. godini Jamnica d.d. u segmentu prihoda od prodaje flaširane vode ostvarila polovinu od ukupnih prihoda od prodaje. Unatoč tome, Jamnica d.d. je iste godine u poslovnom segmentu flaširane vode ostvarila oko dvije trećine od ukupne dobiti u toj godini. Poslovni segment flaširane vode bio je gotovo 6 puta profitabilniji od ostalih segmenata pića pa je tako operativna profitna marža u segmentu flaširane vode bila 12,68 %, a u segmentu sokova samo 2,22 % te u segmentu vina i trgovačke robe samo 2,31 %. Ukoliko se u istom financijskom izvještaju Jamnice d.d. za 2015. godinu pogleda geografska raspodjela ukupnih prihoda od prodaje svih pića, vidi se da su, suprotno raširenoj percepciji o velikom izvozu flaširane vode, prihodi od prodaje pića izvan Hrvatske vrlo skromni. Naime **prihodi od prodaje svih pića poduzeća Jamnica d.d. u Hrvatskoj u 2015. godine čine čak 86,72 % ukupnih prihoda od prodaje** dok je u 2014. godini taj udio 85,52 % što se vidi iz tablice 9.3.

2015. godina	Prihodi od prodaje tisuće kuna	Ostali prihodi tisuće kuna	Ukupno troškovi tisuće kuna	Operativna dobit tisuće kuna
Voda	764.200	45	(660.343)	103.902
Sokovi	367.202	62	(359.640)	7.624
Vino i trgovačka roba	341.462	131	(327.529)	14.064
Ostalo	38.432	858	(27.470)	11.820
Ukupno	1.511.296	1.096	(1.374.982)	137.410

Tablica 9.1 Prikaz prihoda od prodaje, troškova i operativne dobiti Jamnice d.d. po poslovnim segmentima u 2015. godini – u tisućama kuna (Nekonsolidirani revidirani financijski izvještaj za Jamnica d.d. u 2015. godini)

2014. godina	Prihodi od prodaje tisuće kuna	Ostali prihodi tisuće kuna	Ukupno troškovi tisuće kuna	Operativna dobit tisuće kuna
Voda	651.494	5.090	(573.969)	82.615
Sokovi	374.189	42	(365.920)	8.311
Vino i trgovačka roba	277.504	162	(271.262)	6.404
Ostalo	67.925	(916)	(35.088)	31.921
Ukupno	1.371.112	4.378	(1.246.239)	129.251

Tablica 9.2 Prikaz prihoda od prodaje, troškova i operativne dobiti Jamnice d.d. po poslovnim segmentima u 2014. godini – u tisućama kuna (Nekonsolidirani revidirani financijski izvještaj za Jamnica d.d. u 2014. godini)

	2015. godina tisuće kuna	2014. godina tisuće kuna
Hrvatska	1.310.694	1.193.463
Ostatak svijeta	200.602	201.987
Ukupno	1.511.296	1.395.450

Tablica 9.3 Prikaz geografske raspodjele prihoda od prodaje svih pića Jamnice d.d. u 2015. godini – u tisućama kuna (Nekonsolidirani revidirani financijski izvještaj za Jamnica d.d. u 2015. godini)

	2012. godina tisuće kuna	2011. godina tisuće kuna
Prihodi od prodaje – Jamnica gazirana	331.694	326.315
Prihodi od prodaje – Jamnica aromatizirana	47.128	31.781
Ukupno Jamnica	378.822	358.096
Prihodi od prodaje – Jana izvorska	205.196	194.122
Prihodi od prodaje – Jana aromatizirana	46.311	48.295
Ukupno Jana	251.507	242.417
Prihodi od prodaje – Sokovi	315.165	311.425
Ukupno prodaja – Vlastiti proizvodi	945.494	911.938
Prihod od prodaje robe – Kiseljak	70.934	61.170
Prihod od prodaje robe – Fonyodi	551	511
Prihod od prodaje robe – Goda voda	9.360	6.980
Prihod od prodaje robe – Mivela	924	807
Prihod od prodaje robe – Juicy vita	10.675	7.809
Prihod od prodaje robe – Vina	152.669	142.086
Ukupno prodaja – Trgovačka roba	245.113	219.363
Ostali operativni prihodi	59.976	54.238
UKUPNO	1.250.583	1.185.539

Tablica 9.4 Struktura prihoda od prodaje po segmentima Jamnice d.d. u 2011. i 2012. godini – u tisućama kuna (Nekonsolidirani revidirani financijski izvještaj za Jamnica d.d. u 2012. godini)

U tablici 9.3 je prikazana geografska raspodjela ukupnih prihoda od prodaje svih proizvoda Jamnice d.d. pa se iz iste ne vidi precizno koliki je bio prihod Jamnice d.d. od prodaje flaširane vode u Hrvatskoj, a koliki u inozemstvu. Unatoč tome, u prethodnim poglavljima spomenut je podatak predstavnika Jamnice d.d. da su u 2015. godini na inozemno tržište izvezli 66,5 milijuna litara prirodne mineralne vode u odnosu na 207 milijuna litara prirodne mineralne vode prodane na domaćem tržištu, iz čega proizlazi da je tri četvrtine proizvedene flaširane vode Jamnica d.d. plasirala na domaće tržište.

Iako se iz financijskih izvještaja Jamnice d.d. u 2015., 2014. i 2013. godini ne može vidjeti detaljnija

raspodjela prihoda od prodaje flaširane vode, to je moguće vidjeti u revidiranom nekonsolidiranom financijskom izvještaju Jamnice d.d. za 2012. godinu⁶⁷ i prikazano je u tablici 9.4.

Iz tablice se vidi da su svi prihodi od prodaje osim aromatizirane vode "Jana" rasli u 2012. godini u odnosu na 2011. godinu. Ukupno na mineralne i izvorske vode te aromatizirane vode "Jamnica" i "Jana" u 2012. godini otpada 630,33 milijuna kuna tj. polovina ukupnih prihoda od prodaje, a čak dvije trećine prihoda od prodaje vlastitih proizvoda poduzeća Jamnica d.d. Iz tablice se vidi i da od tog iznosa 378,82 milijuna kuna otpada na mineralne i aromatizirane vode s trgovačkim nazivom "Jamnica", a 251,51 mi-

lijuna kuna na izvorske i aromatizirane vode s trgovačkim nazivom "Jana".

Prema dostupnim podacima iz financijskih izvještaja Jamnice d.d. za 2012., 2013.⁶⁸, 2014. i 2015. godinu moguće je vidjeti zaokružene iznose koji su od 2011. do 2015. godine plaćeni za koncesijsku naknadu za zahvaćanje vode radi prodaje na tržištu te imajući u vidu da se od 2010. godine ta koncesijska naknada plaćala 30,00 kn po m³ izračunati količinu zahvaćene vode u m³. Nadalje, ukoliko s tako izračunatim zaokruženim količinama zahvaćene vode podijelimo prihode od prodaje vode isto tako zaokružene u tisućama kuna, možemo izračunati prosječni prihod Jamnice d.d. po litri zahvaćene vode u posljednjih 5 godina što je prikazano u tablici 9.5.

izvodnje dolazi do određenog gubitka vode pa su time proizvedene količine flaširane vode nešto manje od količina zahvaćene vode, što znači da je prosječna cijena proizvedene litre vode koju naplati Jamnica d.d. nešto veća od prikazanih podataka u tablici. Primjerice, u 2015. godini je prema podacima koji su navedeni u poglavlju o tržištu flaširane vode Jamnica d.d. prodala 273,5 milijuna litara mineralne vode pa je po tome prosječni prihod koji je u 2015. godini Jamnica d.d. ostvarila po litri prodane vode 2,79 kuna, a ne 2,43 kune.

Iako ne nudi podatke samo o flaširanoj vodi koja je proizvedena u Hrvatskoj, zanimljivo je pogledati i konsolidirani revidirani financijski izvještaj za 2015. godinu za cijelu Jamnica grupu⁶⁹ koji sadrži i poslo-

Godina	Koncesija (kn) u tisućama	Crpljeno vode (L) u tisućama	Prihod od voda (kn) u tisućama	Prosječni prihod po litri zahvaćene vode (kn)
2011.	8.730	291.000	600.513	2,06
2012.	8.677	289.233	630.329	2,18
2013.	8.179	272.633	618.235	2,27
2014.	8.574	285.800	651.494	2,28
2015.	9.435	314.500	764.200	2,43

Tablica 9.5 Izračun prihoda od prodaje Jamnice d.d. po litri zahvaćene vode prema podacima iz financijskih izvještaja Jamnica d.d. za 2012., 2013., 2014. i 2015. godinu (izračun autora)

2015. godina	Prihodi od prodaje tisuće kuna	Ostali prihodi tisuće kuna	Ukupno troškovi tisuće kuna	Operativna dobit tisuće kuna
Voda	1.166.777	520	(1.006.267)	161.030
Sokovi	681.312	988	(648.620)	33.680
Vino i trgovačka roba	492.058	1.056	(467.382)	25.732
Pivo i žestoka pića	576.916	3.496	(562.002)	18.410
Ostalo	184.624	9.218	(166.613)	27.229
Ukupno	3.101.687	15.278	(2.850.884)	266.081
Eliminacije	(336.778)	(1.562)	338.340	-
Konsolidirano	2.764.909	13.716	(2.512.544)	266.081

Tablica 9.6 Prikaz prihoda od prodaje, troškova i operativne dobiti Jamnica grupe po poslovnim segmentima u 2015. godini – u tisućama kuna (Konsolidirani revidirani financijski izvještaj za Jamnica grupu u 2015. godini)

Iz tablice 9.5. se prvo vidi da je količina zahvaćene vode lagano padala od 2011. godine do 2013. godine nakon čega je počela rasti i u 2015. godini nadmašila količinu iz 2011. godine. Unatoč tome može se vidjeti da su **prihodi od prodaje voda kontinuirano rasli u posljednjih 5 godina** uz mali pad 2013. godini te nagli rast u 2015. godini. Iz tablice se isto tako vidi kako **prosječni prihod po litri zahvaćene vode poduzeća Jamnica d.d. kontinuirano raste od 2011. do 2015. godine.** Iako je prethodna analiza korisna za utvrđivanje trenda, ovdje treba napomenuti da prosječni prihod po litri zahvaćene vode ne znači i prosječnu cijenu litre flaširane vode koju Jamnica d.d. naplati od distributera. Naime, pretpostavka je da u tehnološkom postupku punjenja i pro-

vanje ostalih poduzeća u regiji (Bosna i Hercegovina, Mađarska, Srbija itd.) koja su u vlasništvu Jamnice d.d., a bave se proizvodnjom i distribucijom flaširane vode i drugih pića. U tablici 9.6 koja pokazuje prihode od prodaje i operativnu dobit po poslovnim segmentima Jamnica grupe vidi se da je više od jedne trećine prihoda u poslovnom segmentu prodaje flaširane vode, no taj je sektor gotovo **tri puta profitabilniji od ostalih sektora poslovanja jer je Jamnica grupa prošle godine u poslovanju s vodom imala operativnu profitnu maržu od 13,8 % u odnosu na sokove (4,94 %), vino i trgovačku robu (5,22 %) te pivo i žestoka pića (3,19 %).**

Najbolji pokazatelj da je flaširanje vode za najvećeg proizvođača u Hrvatskoj iznimno profitabilna

UKUPNI PRIHOD U 2015. GODINI	(u 000 kn)	DOBIT U 2015. GODINI	(u 000 kn)
1. INA d.d.	19.869.147	1. ADRIS GRUPA d.d.	1.843.333
2. KONZUM d.d.	14.940.741	2. HEP d.d.	1.624.339
3. HEP d.d.	9.516.865	3. HT d.d.	893.484
4. HEP-OPERATOR DISTRIBUCIJSKOG SUSTAVA d.o.o.	7.018.391	4. HEP OPERATOR DISTRIBUCIJSKOG SUSTAVA d.o.o.	725.199
5. HT d.d.	6.014.665	5. HEP-PROIZVODNJA D.O.O.	337.110
6. PETROL d.o.o.	4.872.836	6. KONSTRUKTOR-INŽENJERING d.d.	244.745
7. PLIVA HRVATSKA d.o.o.	3.971.429	7. KONZUM d.d.	234.604
8. PLODINE d.d.	3.879.338	8. JANAF d.d.	233.587
9. LIDL HRVATSKA d.o.o.k.d.	3.765.547	9. JAMNICA d.d.	231.510
10. PRVO PLINARSKO DRUŠTVO d.o.o.	3.752.368	10. HS PRODUKT d.o.o.	210.664

Tablica 9.7 Korporacijska ljestvica Hrvatske prema ukupnim prihodima i dobiti nakon oporezivanja u 2015. godini – u tisućama kuna (preuzeto iz Privredni vjesnik, broj 3940, 2016. godina)

poslovna djelatnost pokazuje tablica 9.7 koja sadrži rang listu Privrednog vjesnika iz 2015. godine⁷⁰ prema kojoj je Jamnica d.d. sa 231.510.200,00 kuna dobiti nakon oporezivanja čak 9. poduzeće u Hrvatskoj prema apsolutnoj dobiti iza poduzeća Adris grupa d.d., HEP d.d., HT d.d., HEP operator distribucijskog sustava d.o.o., Konstruktor-inženjering d.d., Konzum d.d. i JANAF d.d.

Prema ostalim rang listama iz istog izdanja Privrednog vjesnika u 2015. godini Jamnica d.d. je u izvozu tek 97. poduzeće u Hrvatskoj sa 200.601.900 kuna izvoza, što čini tek 12,12 % u ukupnim prihodima poduzeća, no Jamnica d.d. je još veći uvoznik jer je 64. poduzeće u Hrvatskoj sa čak 254.458.929 kuna uvoza. Ostali podaci rang liste Privrednog vjesnika u 2015. godini pokazuju da je prema ukupnim prihodima Jamnica tek 40. poduzeće u Hrvatskoj sa 1.665.451.600 kn, ima 1101 zaposlenu osobu, vrijednost imovine je 2.149.162.300 kn čime je 41. poduzeće u Hrvatskoj dok su kapital i rezerve 1.695.216.000 kn čime je 25. poduzeće u Hrvatskoj. Međutim najvažniji podatak iz rang lista Privrednog vjesnika je neto profitna marža u 2015. godini koja je najbolji pokazatelj profitabilnosti poslovanja i prema tom indikatoru je **Jamnica d.d. jedno on najprofitabilnijih poduzeća u Hrvatskoj**. Naime, udio neto dobiti u ukupnim prihodima ili neto profitna marža je 13,98 %, a veću neto profitnu maržu od najvećih 50 hrvatskih poduzeća prema prihodima imaju jedino Adris grupa d.d., HEP d.d. i HT d.d.

Jamnica d.d., u čijoj je strukturi poslovanja segment vode daleko najprofitabilniji poslovni segment, bitna je i za profitabilnost cijelog Agrokor koncerna koji je prema izvješću Deloittea⁷¹ sa oko 6,5 milijardi EUR godišnjih prihoda od prodaje daleko najveće poduzeće u Jugoistočnoj Europi te 11. najveće poduzeće u cijeloj Centralnoj Europi. Usporedbe radi, Konzum d.d. kao jedno od najvećih poduzeća u Agrokor koncernu je prema ranije spomenutim podacima iz Privrednog vjesnika u 2015. godi-

ni imao 14.940 milijuna prihoda, što je 9 puta više od prihoda Jamnice d.d. koji su bili 1.655 milijuna kuna, no dobit nakon oporezivanja im je bila otprilike ista tj. oko 230 milijuna kuna. O važnosti poslovanja s flaširanom vodom za cijeli Agrokor koncern pokazuje informacija iz medija prema kojoj je većinski vlasnik koncerna Ivica Todorčić prije više od 10 godina "izjavio da je voda Jana Agrokorov Sumamed, odnosno Agrokorova Vegeta"⁷².

9.2. Analiza profitabilnosti poslovanja ostalih hrvatskih proizvođača flaširane vode

Poduzeće Jamnica je dioničko društvo pa je dužna javno objaviti detaljan financijski izvještaj svake godine. Sljedeći najveći proizvođač flaširane vode u Hrvatskoj je Podravka d.d. koja ima oko 4 puta manju proizvodnju od Jamnice, no isto tako je dioničko društvo. Međutim, u godišnjem financijskom izvještaju Podravke za 2015. godinu se za razliku od Jamnice ne može vidjeti detaljna analiza prihoda, troškova i dobiti za poslovni segment voda niti bilo kakva informacija o tom segmentu poslovanja. Unatoč tome, može se pretpostaviti da posao flaširanja voda ne ide tako dobro kao Jamnici jer se upravo Podravke medijima još 2013. godine⁷³ žalila da joj proizvodnja flaširane vode zajedno s još nekim granama nije profitabilna, što je na kraju i dovelo do već spomenute prodaje poduzeća Studenac d.o.o. slovenskom poduzeću Radenska unutar češke Kofola grupe. Treći najveći proizvođač flaširane vode u Hrvatskoj je Naturalis d.o.o. koji je prema članku o poslovanju proizvođača flaširane vode u Poslovnom dnevniku⁷⁴ u 2015. godini ostvario prihod od 13,9 milijuna kuna i dobit od 0,7 milijuna, što čini dobru profitnu maržu od 5,04 %. Četvrti proizvođač flaširane vode u Hrvatskoj prema zahvaćenoj vodi u 2015. godini je poduzeće Sveti Rok d.o.o. koje su dugovi prema državi i ostalim vjerovnicima gurnuli u

stečaj, no koje prema medijskim člancima namjeravaju kupiti investitori iz Saudijske Arabije⁷⁵.

Peti najveći proizvođač flaširane vode u Hrvatskoj prema podacima Uprave vodnoga gospodarstva o količini zahvaćene vode u 2015. godini je Cedevisa d.o.o. u sastavu Atlantic grupe koja je dioničko društvo. Unatoč tome što izdaje detaljan financijski izvještaj svake godine, isti kao u slučaju Pođravke ne sadrži detaljnu analizu poslovanja za segment flaširane vode, no moguće je iz narativnog djela izvještaja saznati neke informacije o profitabilnosti poslovanja s flaširanom vodom. Prema konsolidiranom revidiranom financijskom izvješću Atlantic grupe za 2014. godinu⁷⁶, bilježili su dvoznamenkasti rast prihoda od prodaje voda s trgovačkim nazivima "Donat Mg" i "Kala". Prema istom izvještaju voda "Kala" je zauzela drugo mjesto na hrvatskom tržištu izvorskih voda što uključuje i prodaju u galonima, a voda "Kalnička" je zauzela treće mjesto u kategoriji mineralne vode na hrvatskom tržištu. S druge strane, prema konsolidiranom revidiranom financijskom izvješću Atlantic Grupe za 2015. godinu⁷⁷ dogodio se pad prodaje u kategoriji voda trgovačkog naziva "Kala" na hrvatskom tržištu (uzrokovan delistiranjem neprofitabilnih artikala) te blagi pad funkcionalnih voda "Donat Mg", koje su pad na ruskom tržištu većim dijelom nadoknadile rastom prihoda na tržištima Slovenije i Hrvatske. Nažalost, nije moguće iz istog financijskog izvještaja vidjeti koliko je poslovni segment flaširane vode pridonio ukupnoj operativnoj dobiti Atlantic grupe u sektoru pića u 2015. godini koja je bila oko 156 milijuna kuna. Šesti proizvođač flaširane vode prema količini zahvaćene vode je Kustura d.o.o. i nalazi zajedno sa poduzećima Naturalis, Sveti Rok i Cedevisa među po veličini srednjim proizvođačima flaširane vode koji crpe oko 15.000 m³ godišnje. Prema istom članku iz Poslovnog dnevnika o industriji flaširane vode Kustura d.o.o. je u 2015. godini ostvarila prihod od 8,3 milijuna kuna i dobit od 0,6 milijuna kuna, što čini dobru profitnu maržu od 7,23 %. Ostala poduzeća iz industrije flaširane vode, prema podacima Uprave vodnoga gospodarstva Ministarstva poljoprivrede, u 2015. godini crpila su tek oko 1000 m³ vode ili manje. Poslovali su sa skromnom dobiti ili gubitkom, a čak tri poduzeća u 2015. godini unatoč važećoj koncesiji uopće nisu zahvaćala vodu i nalaze se u stečaju.

Iz svega navedenog može se zaključiti da **Jamnica d.d. kao daleko najveći proizvođač flaširane vode u Hrvatskoj ima izuzetno profitabilan poslovni segment flaširane vode dok ostali proizvođači posluju sa manjom dobiti ili čak sa gubitkom.** Vjerojatni razlog tome, kao što je već pretpostavljeno u poglavlju o strukturi tržišta, u ekspanzivnom je marketingu i distribucijskoj mreži Jamni-

ce kroz ostala poduzeća u sastavu Agrokor grupe koja omogućuju dominantnu poziciju na domaćem tržištu. Ovdje treba napomenuti da iako je uvriježeno mišljenje da je Jamnica d.d. veliki izvoznik flaširane vode, velika većina ukupnih prihoda i dobiti poduzeća dolazi od prodaje flaširane vode u Hrvatskoj.

10. MODEL NAPLATE KONCESIJA ZA ZAHVAĆANJE VODE RADI PRODAJE NA TRŽIŠTU

Ovo poglavlje analizira prethodni i postojeći pravni okvir za obračun godišnje koncesijske naknade za flaširanje vode radi prodaje na tržištu u Hrvatskoj. Prema vladinim uredbama koje uređuju koncesije za gospodarsko korištenje voda propisana je jednokratna naknada koju je koncesionar dužan platiti na početku koncesije te godišnja naknada koja je predmet ovog poglavlja, a koncesionar ju je dužan plaćati na godišnjoj razini za vrijeme trajanja koncesije. Poglavlje započinje prikazom prethodnog modela za obračun godišnje koncesijske naknade za crpljenje vode radi flaširanja i prodaje na tržištu koji se temeljio na postotku prihoda od prodane flaširane vode. Slijedi prikaz nastanka i analiza posljedica postojećeg modela naplate godišnje koncesijske naknade za flaširanje vode prema količini zahvaćene vode koji je nastao nakon lobiranja industrije flaširanja vode. U poglavlju se nakon toga uspoređuju prednosti i nedostaci starog modela prema postotku prihoda i novog modela prema količini zahvaćene vode. Naposljetku, u poglavlju se uspoređuje postojeći model naplate koncesija za zahvaćanje vode radi prodaje na tržištu u Hrvatskoj s vrlo raznolikim modelima susjednih zemalja.

10.1. Prikaz nastanka postojećeg modela naplate koncesija za flaširanje vode u Hrvatskoj

Povijest pravnog okvira za davanje koncesija za zahvaćanje voda radi pakiranja i prodaje na tržištu kreće od Zakona o vodama (NN 107/95) kojim je uspostavljen pravni okvir za davanje koncesija za crpljenje mineralnih i termalnih voda, no bez preciziranja za kakve namjene. Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o vodama (NN 150/05) jasnije se precizirala namjena vode radi prodaje na tržištu pa je ista glasila "za zahvaćanje pitke, mineralne i termalne vode radi prodaje (u izvornom ili prerađenom obliku, ili kao drugog napitka) na tržištu u bocama i drugoj ambalaži". Važeći Zakon o vodama (NN 153/09, 63/11, 130/11, 56/13 i 14/14) koji je stupio na snagu 1. siječnja 2010. godine još jasnije odvaja namjenu zahvaćanja voda radi prodaje na tržištu od ostalih namjena tako da ista glasi: "zahvaćanje voda

namijenjenih za ljudsku potrošnju, uključujući mineralne i termalne vode, osim voda isporučenih putem isporučitelja vodne usluge javne vodoopskrbe, radi stavljanja na tržište u izvornom obliku, osim u slučaju iz članka 89. stavka 1. ovog Zakona, ili u prerađenom obliku, u bocama ili drugoj ambalaži".

Kako se mijenjao zakonski okvir za koncesije za zahvaćanje voda radi prodaje na tržištu, tako se mijenjao i model naplate tih koncesija, što je bilo uređeno vladinim uredbama. Nakon Zakona o vodama iz 1995. godine sljedeće godine je Vlada RH usvojila Uredbu o uvjetima i postupku za dodjelu koncesija na vodama i javnom vodnom dobru (NN 99/96, 11/98)⁷⁸. Člankom 10. propisan je obračun godišnje koncesijske naknade za crpljenje mineralnih i drugih voda radi stavljanja na tržište na način da "iznos naknade određuje se u visini od 2,5% prihoda ostvarenog prodajom te vode". Takav model naplate prema postotku prihoda i visina koncesijske naknade nisu odgovarali domaćoj industriji flaširane vode pa se tako predstavnici GIUPP-a u medijskom članku 2007. godine žale da "takav način obračuna godišnje koncesijske naknade Europa ne poznaje"⁷⁹. Nekoliko godina kasnije navedeni model obračuna godišnje koncesijske naknade je izmijenjen u obračun temeljem količine zahvaćene vode koji se primjenjuje od 27. srpnja 2010. godine kada je prema Ministarstvu poljoprivrede na snagu stupila Uredba o uvjetima davanja koncesija za gospodarsko korištenje voda (NN 89/10) koja je donesena na temelju novog Zakona o vodama iz 2009. godine (NN 153/09). Na izravno pitanje Instituta za političku ekologiju Upravi vodnoga gospodarstva Ministarstva poljoprivrede o uzrocima izmjene modela naplate koncesija od postotka prihoda prema količini vode u pisanom odgovoru 26. kolovoza 2016. godine koji je potpisala pomoćnica ministra Elizabeta Kos kazano je sljedeće:

"Do izmjene načina obračuna došlo je posljedično kao rezultat gospodarske krize i drastične prodaje vode na domaćem i inozemnom tržištu koja je zahvatila industriju prirodne mineralne i prirodne izvorske vode. Naime, sukladno tadašnjoj gospodarskoj situaciji, a na inicijativu Gospodarsko interesnog udruženja proizvođača pića (GIUPP), Hrvatske udruge poslodavaca, Hrvatske gospodarske komore kao i odluke Vlade Republike Hrvatske za rasterećenjem gospodarstva od neporeznih davanja donesena je odluka da se radi povećanja konkurentnosti domaćih gospodarstvenika te izjednačavanje

uvjeta za sve proizvođače koji stavljaju mineralne i prirodne izvorske vode na tržište odredi naknada u iznosu od 30 km/m³ zahvaćene vode radi prodaje na tržištu." (Uprava vodnoga gospodarstva Ministarstva poljoprivrede, kolovoz 2016.)

Prema članku 5. važeće Uredbe godišnja naknada se obračunava 30,00 kn po m³ zahvaćene vode, a prema članku 6. jednokratna naknada ne može biti manja od 50 % godišnje naknade obračunate prema količini vode na koju se koncesija daje. Uredba u članku 16. propisuje da se odredba iz članka 5. o modelu naplate godišnje naknade primjenjuje i na ugovore o koncesiji sklopljene do stupanja na snagu Zakona o vodama (NN 153/2009) 1. siječnja 2010. godine. Međutim, te odredbe o modelu naplate godišnje naknade neće se primijeniti na već postojeće ugovore o koncesiji sklopljene do 1. siječnja 2010. godine ako koncesionar u određenom roku izričito pisanim putem odbije primjenu odredbe članka 5. Uredbe. Tu pravnu mogućnost su iskoristili samo Viva d.o.o. i Naturalis d.o.o. pa su na godišnji obračun temeljem količine zahvaćene vode podnijeli žalbu i zatražili obračun temeljem 2,5 % prihoda ostvarenih prodajom vode na tržištu prema staroj Uredbi o uvjetima i postupku za dodjelu koncesija na vodama i javnom vodnom dobru (NN 99/96, 11/98).

U svakom slučaju, lobistički naponi GIUPP-a su se isplatili i izmijenjen je sustav obračuna koncesijske naknade, što očito odgovara svim proizvođačima flaširane vode izuzev ova dva spomenuta poduzeća. Pritom ne ubrajamo poduzeća Bumes d.o.o, 007 Miletić i GIS Sinac d.o.o. koji su nove koncesije dobili nakon donošenja Uredbe o uvjetima davanja koncesija za gospodarsko korištenje voda iz 2010. godine pa nisu imali mogućnost izbora i moraju plaćati po količini zahvaćene vode. Tablica 10.1 pokazuje

U tablici su za izračune razlike koncesijske naknade ova tri poduzeća korišteni podaci Uprave vodnoga gospodarstva o količini zahvaćene vode te iznosi koncesijske naknade u 2014. godini te za Jamnicu d.d. podatak o prihodima od prodaje flaširane vode koji je istaknut u financijskom izvještaju ovog poduzeća, no ne i drugih većih proizvođača flaširane vode poput Podravke i Cedevite. Isto tako, tri proizvođača flaširane vode koja se nalaze u tablici spadaju u tri različite kategorije proizvođača po količini proizvedene flaširane vode pa tako Viva d.o.o. s 2.693 m³ zahvaćene vode u 2014. godini spada u male proizvođače, Naturalis d.o.o. s 15.030 m³ spada u srednje proizvođače vode, a Jamnica d.d. s 285.804 m³ spada u velike proizvođače flaširane vode. U tablici su istaknuti iznosi koji su stvarno obračunati za godišnju koncesijsku naknadu u 2014. godini, a ostali iznosi su informativne prirode i izračunato je koliki bi bili primjenom drugačijeg modela naplate. Iz tablice se jasno vidi da su **sva tri proizvođača flaširane vode profitirala od odabranog modela za obračun godišnje koncesijske naknade**. Mali proizvođač flaširane vode Viva d.o.o. je iznimno dobro profitirao od odabira starog modela obračuna godišnje koncesijske naknade i tako uštedio oko 64.500 kn u odnosu na oko 16.300 kn koliko je bio obvezan platiti za koncesijsku naknadu kao 2,5 % prihoda od prodaje flaširane vode u 2014. godini. Srednji proizvođač flaširane vode Naturalis d.o.o. skromno je profitirao od odabira starog modela obračuna koncesijske naknade pa je u proračun na iznos koncesijske naknade u 2014. godini bio dužan platiti oko 74.000 kn manje u odnosu na oko 376.900 kn koliko mu je te godine iznosila godišnja naknada kao 2,5 % prihoda od prodaje flaširane vode. Jamnica d.d. je prema registru koncesija FINA-e sve tri trenutno važeće koncesije za zahvaćanje vode radi prodaje na tržištu dobila prije 2010. godine pa je mogla birati hoće li zadr-

	Viva d.o.o.	Naturalis d.o.o.	Jamnica d.d.
Koncesijska naknada po količini zahvaćene vode (30 kn/m ³) u 2014. (kn)	80.790,00	450.900,00	8.574.120,00
Koncesijska naknada po postotku prihoda (2,5 % prodaje) u 2014. (kn)	16.298,13	376.854,66	16.287.350,00
Razlika između dva modela koncesijske naknade u 2014. (kn)	64.491,87	74.045,34	7.713.230,00

Tablica 10.1 Izračun razlike godišnje koncesijske naknade primjenom dva modela obračuna za Naturalis d.o.o., Viva d.o.o. i Jamnica d.d. (korišteni podaci Uprave vodnoga gospodarstva i nekonsolidirani financijski izvještaj za Jamnica d.d. u 2014. godini)

kako je izmjena modela obračuna godišnje koncesijske naknade utjecala na visinu koncesijske naknade kroz primjer razlike u obračunu za dva poduzeća koja su odlučila koristiti i dalje stari model naplate te informativni obračun razlike za Jamnicu d.d. koja koristi novi model naplate.

žati stari model obračuna koncesijske naknade prema postotku od prihoda ili će ići na nov model obračuna prema količini zahvaćene vode. **Jamnica d.d.** kao veliki proizvođač flaširane vode je **znatno profitirala od odabira novog modela izračuna godišnje koncesijske naknade**, što nije iznenađujuće jer je Jamnica najveći član GIUPP koji je lobbirao za novi model obračuna. Prema novom modelu obračuna

Jamnica d.d. je uštedila gotovo 8 milijuna kuna u odnosu na oko 8,6 milijuna kuna koliko je bila dužna platiti za godišnju koncesijsku naknadu u 2014. godini. Ovdje treba napomenuti da je u 2014. godini ukupni iznos koncesijskih naknada za zahvaćanje vode radi prodaje na tržištu bio oko 12 milijuna kuna, a da je ostao stari model samo zbog Jamnice država i jedinice lokalne samouprave uprihodile bi oko 20 milijuna kuna.

Ukoliko se pogledaju podaci Uprave vodnoga gospodarstva za 2015. godinu nije moguće izračunati razliku iznosa koncesijske naknade prema različitim modelima za Viva d.o.o. i Naturalis d.o.o. jer podaci ne sadrže kolika im je bila koncesijska naknada u toj godini, no moguće je napraviti izračun razlike za Jamnicu prema nekonsolidiranom financijskom izvještaju za 2015. godinu. Naime, Jamnica d.d. je u 2015. godini bila dužna za godišnju koncesijsku naknadu platiti 9,435 milijuna kuna, a da je plaćala prema 2,5 % prihoda od prodaje vode taj iznos bi bio 19,105 milijuna kuna, što čini razliku od 9,67 milijuna kuna. Još jednom za usporedbu, ukupni iznos koncesijske naknade za zahvaćanje voda radi prodaje na tržištu svih proizvođača u Hrvatskoj je u 2015. godini bio 13,175 milijuna kuna. Otprilike toliki je iznos, prema nekonsolidiranom financijskom izvještaju⁸⁰, samo Jamnica d.d. plaćala za koncesijsku naknadu za zahvaćanje vode u 2008. godini prije uspostave novog modela naplate. Iz navedenih podataka dalo bi se zaključiti da se malim i srednjim proizvođačima flaširane vode više isplati stariji model prema postotku od prihoda, a velikim proizvođačima flaširane vode poput Jamnice d.d. noviji model prema količini zahvaćene vode jer zbog ekonomije razmjera mogu povećati produktivnost.

10.2. Usporedba različitih modela naplate godišnje koncesijske naknade za flaširanje vode

Nakon što je prikazano koji od modela naplate godišnje koncesijske naknade je bolji iz perspektive proizvođača flaširane vode, ostaje pitanje koji od modela je bolji iz drugih perspektiva. Oba modela obračuna godišnje koncesijske naknade imaju svoje prednosti i nedostatke iz perspektive raspolaganja općim dobrom i javnog interesa. Model naplate koncesijske naknade prema postotku od prihoda ima prednost da je lako utvrditi koncesijsku naknadu i da je mogućnost zlouporaba od strane koncesionara u vidu smanjenja koncesijske naknade teža. Naime, prihodi od prodaje flaširane vode su kontrolirani od strane Ministarstva financija i teško bi bilo lažno prikazati te podatke od strane koncesionara. S time se u intervjuu za potrebe ovog istraživanja sla-

že i prof.dr.sc. Nevenka Ožanić koja smatra da je puždanija kontrola prihoda od prodaje flaširane vode u odnosu na kontrolu prijavljene količine crpljene vode od strane koncesionara. Međutim, model naplate koncesijske naknade prema postotku prihoda ima nedostatak da koncesionar nema financijski poticaj da zbog ekoloških razloga smanji gubitak vode u tehnološkom procesu punjenja tj. flaširanja vode jer ne plaća prema količini zahvaćene vode. Uprava vodnoga gospodarstva je u pisanom odgovoru Institutu za političku ekologiju potvrdila da se godišnja naknada za koncesiju obračunava temeljem količine zahvaćene vode iz zdenca, a ne proizvedene tj. flaširane vode, što znači da koncesionar za gubitak vode u tehnološkom procesu punjenja isto tako plaća koncesijsku naknadu. Dodatni nedostatak koji je istaknut u medijima⁸¹ jest da ovakvim sustavom naplate država sudjeluje u poslovnom riziku privatnog poduzetnika.

S druge strane, model naplate prema količini zahvaćene vode ima glavni nedostatak u teškoj kontroli podataka o količini zahvaćene vode od strane koncesionara kako bi se izbjegle zlouporabe. Pravilnik o očevidniku zahvaćenih i korištenih količina voda propisuje da su koncesionari dužni putem vodomjera registrirati količine zahvaćene vode i o tome voditi očevidnik, a podatke moraju dostavljati Hrvatskim vodama mjesečno za godišnje količine zahvaćene vode od 10.000 m³ ili više, tromjesečno za godišnje količine zahvaćene vode između 1000 i 10.000 m³ te godišnje za godišnje količine zahvaćene vode od 1000 m³ ili manje. Kontrolu vodomjera i očevidnika Hrvatske vode mogu obaviti u vodnom nadzoru, a vjerodostojnost informacija o količini zahvaćene vode mogu provjeriti i inspekcije Ministarstva poljoprivrede i Ministarstva financija. Unatoč tome, analiza podataka o količini zahvaćene vode u 2014. i 2015. godini je u prethodnom poglavlju pokazala da čak i Hrvatske vode i Ministarstvo poljoprivrede imaju neusklađene podatke o količinama zahvaćene vode za nekolicinu proizvođača flaširane vode. Poseban problem što se tiče vjerodostojnosti podataka o količini zahvaćene vode stvaraju i mješovite koncesije za tehnološke vode i za prodaju na tržištu koje će biti analizirane u sljedećem poglavlju. Prema takvim koncesijama se na istom zdencu zahvaća voda koja se koristi za dvije različite namjene uz različite modele naplate godišnje koncesijske naknade koji čine stotruku razliku u iznosu naknada. U intervjuima su i prof. Ožanić i prof. Bonacci izrazili skepsu u sustav kontrole količine zahvaćene vode od strane koncesionara. Prema Pravilniku o očevidniku zahvaćenih i korištenih količina voda koncesionari koji zahvaćaju više od 10.000 m³ vode godišnje trebali su ugraditi opremu za telemetrijski nadzor koja registrira za-

hvaćenu količinu vode u stvarnom vremenu, čime bi se zasigurno unaprijedilo kontrolu količine crpljene vode. **Omogućavanjem javnosti da vidi podatke o količini crpljene vode proizvođača u stvarnom vremenu, povećala bi se transparentnost** i otklonile sumnje u vjerodostojnost podataka o količini crpljene vode. **Prednost modela naplate godišnje koncesijske naknade prema količini crpljene vode potiče koncesionara da racionalno koristi vodu**, a i osigurava državi koncesijsku naknadu koja ne ovisi izravno o poslovnom uspjehu koncesionara.

Komparativna analiza sa susjednim zemljama može pomoći u odabiru modela naplate godišnje koncesijske naknade za crpljenje vode radi flaširanja i prodaje na tržištu. Primjerice, nedavna praksa u Crnoj Gori pokazuje da je model obračuna godišnje koncesijske naknade određen prema postotku od prihoda od svake prodane litre flaširane vode s time da se potencijalni koncesionari natječu u javnom nadmetanju tko će ponuditi veću koncesijsku naknadu, što je razvidno iz javnog oglasa Uprave za vode iz svibnja 2016. godine⁸². U Srbiji je koncesijska naknada uređena na drugačiji način i propisana je "Uredbom o visini naknada za vode za 2016. godinu"⁸³ prema kojoj je model naplate postavljen na način da koncesionar plaća naknadu po svakoj litri prodane flaširane vode koja iznosi 1,3750 dinara. U Sloveniji je opet različit model sustava naplate godišnje koncesijske naknade uređen Zakonom o vodama na način da se bazira na kompleksnoj kombinaciji postotka od prihoda flaširane vode i umnoška količine prodane flaširane vode sa 2,66 EUR i još nekih faktora⁸⁴. U Bosni i Hercegovini je na prvi pogled na isti način uređen model naplate godišnje koncesijske naknade kao u Hrvatskoj. U Federaciji BiH "Odlukom o visini posebnih vodnih naknada"⁸⁵, a u Republici Srpskoj "Odlukom o stopama posebnih vodnih naknada"⁸⁶ je model uređen na način da se koncesija godišnje plaća prema količini zahvaćene vode i iznosi 2,00 KM po m³ zahvaćene vode. Ipak, javni natječaj za koncesiju Ministarstva poljoprivrede FBiH iz 2015. godine⁸⁷ pokazuje da se zapravo radi o početnoj naknadi od minimalno 2,00 KM po m³, a finalna visina naknade ovisi o rezultatu javnog nadmetanja. Komparativna analiza pokazuje da **susjedne zemlje imaju vrlo raznolike modele naplate godišnje koncesijske naknade za flaširanje voda**, što može pomoći u raspravi oko najboljeg mogućeg modela obračuna godišnje koncesijske naknade za Hrvatsku.

11. VISINA KONCESIJSKE NAKNADE ZA ZAHVAĆANJE VODE RADI PRODAJE NA TRŽIŠTU

U poglavlju se analizira visina koncesijske naknade za zahvaćanje vode radi prodaje na tržištu koju plaćaju domaći proizvođači flaširane vode. Poglavlje počinje pregledom različitih drugih naknada koje za zahvaćanje vode radi prodaje na tržištu prema postojećem pravnom okviru plaćaju proizvođači flaširane vode. Budući da predstavnici domaće industrije flaširane vode opetovano ističu u medijima kako plaćaju previsoku koncesijsku naknadu za zahvaćanje vode radi prodaje na tržištu, poglavlje nastavlja analizom udjela koncesijske naknade u ukupnim troškovima poslovanja s flaširanom vodom na primjeru najvećeg proizvođača Jamnice d.d. Nakon te analize, poglavlje završava komparativnom analizom visine koncesijskih naknada u susjednim zemljama prema kojoj se može zaključiti da je Hrvatska među zemljama s nižom koncesijskom naknadom.

11.1. Vrste i visine naknada koje plaćaju proizvođači flaširane vode

Prema Uredbi o uvjetima davanja koncesija za gospodarsko korištenje voda je u članku 5. određeno da je **visina godišnje koncesijske naknade** za zahvaćanje vode radi pakiranja i prodaje na tržištu **30,00 kn po m³** (1000 litara) zahvaćene vode tj. **3 lipe po litri**. Jednokratna naknada se plaća samo na početku koncesije i iznosi barem 50 % od iznosa godišnje koncesijske naknade kada bi se crpila maksimalno dozvoljena količina vode. U prethodnom poglavlju je opisano kako se promjena modela naplate godišnje koncesijske naknade 2010. godine dogodila upravo nakon lobiranja industrije flaširane vode okupljene u GIUPPH i drugim poslovnim udruženjima uz argument o gospodarskoj krizi koja je teško pogodila proizvođače flaširane vode. Analiza je pokazala da su od promjene modela obračuna koncesijske naknade profitirali proizvođači flaširane vode poput Jamnice d.d. koja bi plaćala dvostruko veću koncesijsku naknadu po starom modelu, a većina proizvođača je imala mogućnost odabrati između starog i novog modela naplate. Unatoč tome, u rujnu 2013. godine GIUPPH se i dalje žalio na previsoku koncesijsku naknadu za zahvaćanje vode radi prodaje na tržištu koja opterećuje industriju flaširane

vode zajedno sa drugim vodnim naknadama⁸⁸. Sve **spomenute vodne naknade nisu specifične za industriju flaširane vode, već vrijede i za ostale industrije, a neke čak i za kućanstva**. Primjerice, industrija flaširane vode, kao i sva druga industrija te kućanstva, dužna je plaćati "naknadu za zaštitu voda" koja prema Uredbi o visini naknade za zaštitu voda (NN 82/10, 83/12, 151/13)⁸⁹ iznosi 1,35 kuna za m³ ispuštene otpadne vode odnosno 0,00135 kuna za m³ ispuštene rashladne vode. Slično je i s "vodnim doprinosom" i "naknadom za uređenje voda" koje moraju plaćati svi poslovni subjekti i kućanstva i vezane su za obujam odnosno površinu nekretnine, no prva se plaća jednokratno, a potonja mjesečno. Za razliku od spomenutih vodnih naknada koje nisu vezane za količinu zahvaćene vode, drugačiji je slučaj sa "naknadom za korištenje voda" koju plaćaju pravne i fizičke osobe koje koriste vodu za različite namjene u industriji, poljoprivredi, uslužnim i komunalnim djelatnostima. Ovu naknadu je industrija flaširane vode dužna plaćati uz koncesijsku naknadu prema m³ korištene vode, no za razliku od koncesijske naknade plaća se Hrvatskim vodama, a ne u proračun. Naknada za korištenje voda prema članku 2. Uredbe o visini naknade za korištenje voda (NN 82/10, 83/12, 10/14)⁹⁰ iznosi 1,60 kuna po m³ zahvaćene podzemne mineralne, termalne i termomineralne vode. Ovdje treba napomenuti da **javna poduzeća za vodoopskrbu** nemaju koncesiju pa ne plaćaju koncesijsku naknadu, no dužna su plaćati spomenutu **naknadu za korištenje vode** koja za njih iznosi **2,85 kuna tj. gotovo dvostruko više nego za industriju flaširane vode**. Naknadu za korištenje vode uz posebnu godišnju koncesijsku naknadu plaćaju i neki proizvođači flaširane vode koji imaju koncesiju za zahvaćanje tehnoloških voda, no ista nije nužna u industriji flaširane vode jer se pogoni i boce uglavnom mogu prati i vodom iz javne vodoopskrbe. Upravo će koncesije za zahvaćanje vode za tehnološke potrebe koje koriste neki proizvođači flaširane vode biti predmet sljedećeg poglavlja.

Uz ove vodne naknade se hrvatski proizvođači flaširane vode često se žale i na druge naknade pa tako predstavnik Naturalis d.o.o. u medijima⁹¹ tvrdi da nije toliko problem u koncesijskoj naknadi, već više u naknadama za plastičnu ambalažu koje se plaćaju Fondu za zaštitu okoliša i energetske učinkovitost. Međutim, proizvodnja i zbrinjavanje plastične ambalaže ima svoju ekološku i ekonomsku cijenu i da se trošak ne bi prevalio na cijelo društvo kao eksterni trošak nužno je da onečišćivač plaća. Onečišćivač je u ovom slučaju proizvođač flaširane vode, a zapravo i potrošač koji taj trošak plaća u krajnjoj cijeni proizvoda. Često se u medijskim izjavama GIUPPH-a i ostalih proizvođača flaširane vode ističe pri-

mjer Coca Cole koja je obustavila proizvodnju flaširane vode u Hrvatskoj zbog visoke koncesijske naknade i ostalih naknada. Uz već spomenuti mogući razlog za obustavu proizvodnje Coca Cole vezan uz dominantnu tržišnu poziciju Jamnice d.d. zahvaljujući ekskluzivnoj distribucijskoj mreži, pojavljuje se i drugi mogući razlog. U intervjuu za potrebe istraživanja dr.sc. Željko Dadić iz Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo naveo je kako se "Bistra" proizvodila u Gotalovcu godinama prije nego je Coca Cola preuzela izvorište. Međutim, zbog spleta okolnosti došlo je do pucanja prvog zdenca iz kojeg se punila voda pa je Coca Cola krenuli bušiti novi zdenac na drugom mjestu gdje je voda bila toplija i drugačijeg sastava. U svakom slučaju, godišnja koncesijska naknada za flaširanje vode je višestruko veća od drugih vodnih naknada koje se plaćaju prema količini zahvaćene vode, a da bi mogli odgovoriti na pitanje je li je ta koncesijska naknada za proizvođače flaširane vode previsoka potrebno je analizirati udio koji koncesijska naknada ima u strukturi troškova industrije flaširane vode.

11.2. Analiza udjela koncesijske naknade u troškovima industrije flaširane vode

Glede rasprave o visini koncesijske naknade ponovno je uputno pogledati Jamnicu d.d. koja ima udio od oko 70 % proizvodnje flaširane vode u Hrvatskoj i čiji su financijski podaci o poslovnom se-

godine od 573,969 milijuna kuna vidi se da godišnja **koncesijska naknada čini samo 1,49 % ukupnih troškova u poslovanju s vodom** te godine. Isto tako ukoliko usporedimo trošak koncesijske naknade u 2014. godini sa operativnom dobiti u poslovanju s vodom Jamnice d.d. iste godine od 82,615 milijuna kuna vidi se da je godišnja koncesijska naknada tek 10,38 % operativne dobiti u poslovanju s vodom iste godine. To znači da je Jamnica d.d. imala **oko 10 puta veću operativnu dobit u poslovanju s vodom 2014. godine, nego što je platila u državni proračun za crpljenje te iste vode**. Sljedeće godine se stvar ponavlja i ukoliko se usporedi trošak koncesijske naknade u 2015. godini sa ukupnim troškovima u poslovanju s vodom Jamnice d.d. od 660,343 milijuna kuna vidi se da godišnja **koncesijska naknada čini samo 1,43 % ukupnih troškova u poslovanju s vodom** te godine. Isto tako, ukoliko se usporedi trošak koncesijske naknade u 2015. godini sa operativnom dobiti u poslovanju s vodom Jamnice d.d. iste godine od 103,902 milijuna kuna vidi se da je godišnja koncesijska naknada samo 9,08 % operativne dobiti u poslovanju s vodom te godine. To znači da Jamnica d.d. **imala oko 11 puta veću operativnu dobit u poslovanju s vodom 2015. godine nego što je platila u državni proračun za crpljenje te iste vode**. U poglavlju o profitabilnosti industrije flaširane vode je za Jamnicu d.d. izračunata prosječna cijena po litri proizvedene vode od 2,79 kn u 2015. godini, no to su isključivo prihodi od prodaje flaširane vode za Jamnicu. Prosječna cijena za

	2015. godina tisuće kuna	2014. godina tisuće kuna
Koncesija za izvorsku i mineralnu vodu	9.435	8.574
Ukupni troškovi u segmentu "Vode"	660.343	573.969
Operativna dobit u segmentu "Vode"	103.902	82.615

Tablica 11.1 Struktura troškova koncesijske naknade u ukupnim troškovima segmenta "Vode" u Jamnici d.d. u 2014. i 2015. godini – u tisućama kuna (Nekonsolidirani revidirani financijski izvještaj za Jamnica d.d. u 2015. godini, 22. i 24.str.)

gmentu flaširane vode javno dostupni. Nekonsolidirani revidirani financijski izvještaj za poduzeće Jamnica d.d. iz 2015. godine⁹² pokazuje da je u 2014. godini Jamnica platila za koncesijske naknade za mineralnu i izvorsku vodu 8,574 milijuna kuna, što vrlo precizno odgovara podacima Ministarstva poljoprivrede, a u 2015. godini 9,435 milijuna kn što u potpunosti odgovara i podacima Ministarstva poljoprivrede i Hrvatskih voda i prikazano je u tablici 11.1. koja prikazuje i ukupne troškove te operativnu dobit od proizvodnje flaširane vode.

Iz tablice 11.1. se vidi da ukoliko usporedimo trošak koncesijske naknade u 2014. godini sa ukupnim troškovima u poslovanju s vodom Jamnice d.d. iste

krajnjeg kupca zbog trgovačkih i ugostiteljskih marži, naknada i poreza je barem dvostruko veća i iznosi oko 7 kuna za litru flaširane vode. U toj **krajnjoj cijeni za kupca flaširane vode iznos od 3 lipe po litri za koncesijsku naknadu ima udio od oko 0,5 %**.

Zanimljivo je stoga pogledati na što odlaze troškovi uz već uobičajene troškove osoblja i sirovinna, što se može vidjeti iz tablice 11.2. koja prikazuje strukturu troškova usluga u financijskom izvještaju Jamnice d.d. za 2015. godinu.

Iz tablice 11.2. se vidi da su najveći trošak usluga Jamnice d.d. te trošak koji je najviše rastao iz 2014. u 2015. godini bile reklame tj. sa 138,885 milijuna kuna na 162,670 milijuna kuna. U ukupnim troškovima Ja-

	2015. godina tisuće kuna	2014. godina tisuće kuna
Reklama	162.670	138.885
Prijevozne usluge	53.600	44.895
Najamnine	28.238	32.531
Vanjske usluge održavanja	25.891	22.266
Grafičke usluge	2.717	2.910
Usluge tekuće zaštite na radu i troškovi zaštite okoliša	2.430	2.928
Poštarine, telefoni	2.111	2.378
Komunalne usluge	1.874	2.860
Istraživanje tržišta	626	705
Ostale usluge	2.599	2.985
Ukupno	282.756	253.343

Tablica 11.2 Struktura troškova usluga Jamnice d.d. u 2014. i 2015. godini – u tisućama kuna (Nekonsolidirani revidirani financijski izvještaj za Jamnica d.d. u 2015. godini, str. 23.)

mnice d.d. u svim poslovnim segmentima u 2015. godini od 1.374,982 milijuna kuna trošak reklama činio je čak 11,71 %. Ukoliko se taj trošak usporedi s troškom koncesijske naknade **u 2015. godini Jamnica d.d. potrošila je 17 puta više na reklame nego na koncesijsku naknadu za crpljenje vode** radi flaširanja i prodaje na tržištu. U troškove spadaju i troškovi povrata početne kapitalne investicije za postrojenje flaširane vode, što proizvođači često ističu u medijima. Stoga je zanimljiv podatak o visini ulaganja Jamnice d.d. za postrojenje za flaširanje izvorske/mineralne vode u Svetoj Jani, što se vidi iz Studije utjecaja na okoliš za to postrojenje iz 2001. godine⁹³ koju je za potrebe istraživanja dobio Dario Juričan, a pokazuje da je povrat ulaganja barem za neke proizvođače flaširane vode iznimno brz:

“Ukupni troškovi realizacije izgradnje punionice bezalkoholnih pića i izvorske vode Jamnice d.d. u Svetojanskim Toplicama procjenjuje se na oko 65 milijuna kuna. Ukupan budući godišnji prihod procjenjuje se na 110 milijuna kuna” (Studija utjecaja na okoliš nove punionice bezalkoholnih pića i izvorske vode Jamnice d.d. u Svetojanskim Toplicama, str. 56)

Ovdje valja napomenuti da se 15 godina kasnije godišnji prihod Jamnice d.d. samo od flaširanja i prodaje voda “Jana” na temelju prije iznesenih podataka procjenjuje na oko 300 milijuna kuna godišnje.

11.3. Komparativna analiza visine koncesijskih naknada za flaširanje vode

Komparativna analiza susjednih zemalja može pomoći pri procjeni o primjerenoj visini koncesijske

naknade za flaširanje vode u Hrvatskoj. Ukoliko se usporedi visina godišnje koncesijske naknada u Hrvatskoj od 30,00 kn po m³ što je otprilike 4,00 EUR po m³ sa zemljama u susjedstvu vidi se da su **koncesijske naknade u susjednim zemljama više u odnosu na Hrvatsku izuzev u Bosni i Hercegovini**. Primjerice, u Sloveniji prema Uredbi o koncesiji iz 2015. godine za Radensku d.d.⁹⁴ to poduzeće plaća godišnju koncesijsku naknadu po dosta kompleksnoj formuli koja je kombinacija 1 % prihoda od prodaje flaširane vode i 2,66 EUR po m³ proizvedene mineralne i izvorske vode te još nekih faktora što zsigurno ukupno ispada više nego u Hrvatskoj. U Bosni i Hercegovini se kao što je već opisanom u prethodnom poglavlju plaća samo 1,00 EUR po m³ zahvaćene mineralne i izvorske vode, no treba ponovno podsjetiti da je to samo početna koncesijska naknada za javno nadmetanje potencijalnih koncesionara. U Crnoj Gori se godišnja koncesijska naknada iz primjera “Koncesionog akta za davanje koncesije za korišćenje dijela voda sa izvorišta Veliki Maljen” iz studenog 2014. godine⁹⁵ plaća 3 % od prodajne cijene litre flaširane vode što je više nego što je bilo po starom modelu naplate u Hrvatskoj od 2,5 % prihoda nakon čega se koncesijska naknada za proizvođače poput Jamnice prepolovila. Ovdje treba dodati da se u Crnoj Gori uz koncesijsku naknadu isto kao u Hrvatskoj plaća i naknada za korišćenje voda prema “Odluci o visini i načinu obračunavanja vodnih naknada i kriterijumima i načinu utvrđivanja stepena zagađenosti voda”⁹⁶ koja iznosi čak 3,00 EUR po m³ flaširane vode u odnosu na 0,21 EUR po m³ zahvaćene vode u Hrvatskoj. Konačno, u Srbiji je visina koncesijske naknade regulirana već spomenutom Uredbom o visini naknada za 2016. godinu i iznosi 1,3750 dinara za svaku prodanu litru vode što je oko 11,00 EUR po m³ tj. **gotovo 3 puta veća koncesijska naknada nego u Hrvatskoj**. Usporedbe radi, u 2014. godini je prema medijskom članku⁹⁷ Srbija na račun

koncesijske naknade naplatila oko 7 milijuna EUR za prodaju oko 600 milijuna litara flaširane vode, a Hrvatska iste godine oko 1,6 milijuna EUR za zahvaćanje oko 400 milijuna litara vode za flaširanje.

Prema Izvješću o provedenoj politici koncesija za 2014. i 2015. godinu⁹⁸ koje je Ministarstvo financija podnijelo Vladi, ukupno je Republika Hrvatska uprihodila 2015. godine 1544,6 milijuna kuna od koncesijskih naknada pa se iznos od 13 milijuna kuna kao **prihod od koncesija za flaširanje vode čini zanemariv tj. manji od jednog promila u ukupnom iznosu od koncesijskih naknada države.** Treba napomenuti da se prema članku 180. Zakona o vodama koncesijska naknada od zahvaćanja vode radi pakiranja i prodaje na tržištu dijeli u jednakom omjeru 50 % - 50% između države i jedinica lokalne samouprave. Prema pisanom odgovoru Uprave vodnoga gospodarstva Ministarstva poljoprivrede nije zakonski određeno na što se treba namjenski trošiti novac od koncesijske naknade koji ide državi, no mo-

gao bi se trošiti na istraživanja podzemnih neobnovljivih i obnovljivih zaliha pitke vode. Iz svega navedenog može se zaključiti da bi se visina koncesijske naknade za flaširanje vode u Hrvatskoj trebala povećati s čime se u intervjuu za potrebe istraživanja slaže i prof. Ožanić. S druge strane, industrija flaširane vode u medijima često navodi argument kako je u nekim europskim zemljama koncesijska naknada niža te da to čini domaću industriju flaširane vode nekonkurentnom, no to se ne čini uvjerljivim argumentom jer su tržišta svih europskih zemalja već vrlo zasićena, a čak polovina izvoza domaće flaširane vode otpada na Bosnu i Hercegovinu⁹⁹ koja jedina od analiziranih susjednih zemalja ima nižu koncesijsku naknadu od Hrvatske. Isto tako, postavlja se pitanje je li javni interes, imajući u vidu globalne ekološke probleme poput klimatskih promjena, proizvoditi flaširanu vodu i transportirati je u SAD, Kanadu i druge zemlje koje imaju sasvim dovoljno vlastitih kvalitetnih vodnih resursa.

12. ZAHVAĆANJE MINERALNIH I IZVORSKIH VODA ZA TEHNOLOŠKE POTREBE

U ovom poglavlju obrađuju se koncesije za zahvaćanja voda radi tehnoloških potreba budući da je istraživanje pokazalo da su u praksi ove koncesije povezane s koncesijama za zahvaćanje voda radi flaširanja i prodaje na tržištu. Koncesije za tehnološke potrebe služe industrijama kako bi crpljenu vodu koristili ili za sirovinu u proizvodnji hrane ili kao rashladnu vodu u pogonu te za druge potrebe u tehnološkom postupku. Unatoč praksi povezivanja ove dvije vrste koncesija za gospodarsko korištenje voda, one imaju različitu namjenu i različitu visinu godišnje koncesijske naknade, pri čemu je naknada za flaširanje vode čak 187 puta veća. Naime, analiza je pokazala da uglavnom veći proizvođači flaširane vode u Hrvatskoj imaju pored koncesija za flaširanje vode i koncesije za tehnološke potrebe, a za većinu poduzeća su potonje dodijeljene na temelju iste odluke Vlade RH kojom su dodijeljene koncesije za flaširanje vode. Poduzeće Jamnica d.d. na temelju takve odluke iz jednog zdenca istu vodu koristi i za flaširanje i za tehnološke potrebe. Takve mješovite koncesije omogućuju da se za istu vodu koja se flašira plaća 187 puta veća koncesijska naknada nego za istu vodu koja se koristi kao sirovina za punjenje sokova ili za druge tehnološke namjene, što potencijalno otvara veći prostor za zlouporabe. Također, pravni okvir je nejasan oko visine koncesijske naknade za zahvaćanje mineralne i izvorske vode koja se koristi kao sirovina za proizvodnju aromatizirane vode. Naime, budući da aromatizirana voda službeno ne spada u kategoriju flaširane mineralne i izvorske vode, nije jasno da li se voda zahvaćena za proizvodnju aromatizirane vode plaća prema koncesijskoj naknadi za tehnološke vode ili prema koncesijskoj naknadi za prodaju vode na tržištu. Upitna je i praksa proizvođača poput Jamnice, Podravke i Cede vite koji na etiketama bezalkoholnih napitaka, uključujući i aromatizirane vode, ističu da su na bazi prirodne mineralne ili prirodne izvorske vode.

12.1. Koncesije za tehnološke potrebe proizvođača flaširane vode u Hrvatskoj

U prethodnim poglavljima su detaljno analizirane koncesije za zahvaćanje vode radi flaširanja i prodaje na tržištu koje se nalaze u točki 6. članka 5. Uredbe o uvjetima davanja koncesija za gospodarsko korištenje voda, no treba obratiti pozornost i na koncesije iz točke 3. pod nazivom "koncesije za zahvaćanje voda radi korištenja za tehnološke i slične potrebe u količini većoj od 10.000 prostornih metara (m^3) godišnje: u tehnološkom postupku (voda kao sirovina) i za slične namjene; te za potrebe hlađenja u tehnološkom postupku". Dakle, tehnološke vode mogu se koristiti kao sirovina u proizvodnji sokova tj. hrane u širom smislu te kao voda za hlađenje, ali i druge namjene u industrijskim pogonima. Člankom 2. Uredbe je propisano da se za obje vrste koncesija, tj. i za zahvaćanje vode radi prodaje na tržištu i za zahvaćanje vode za tehnološke potrebe, može dati koncesija na razdoblje do 30 godina, no visina koncesijske naknade za ove dvije vrste koncesija vrlo je različita. Već je nekoliko puta dosad spomenuto da prema članku 5. Uredbe, godišnja koncesijska naknada za zahvaćanje vode radi prodaje na tržištu iznosi 30,00 kuna po m^3 zahvaćene vode, no za zahvaćanja vode za tehnološke potrebe iznosi tek 10 % naknade za korištenje voda. Potonja naknada, kao što je spomenuto u prethodnom poglavlju, uređena je Uredbom o visini naknade za korištenje voda (NN 82/10, 83/12, 10/14) te prema članku 2. iznosi za podzemne vode samo 0,80 kuna za m^3 zahvaćene vode kategorije "dobro stanje" te 1,60 kuna za m^3 zahvaćene mineralne, termalne i termomineralne vode. Budući da je **koncesijska naknada zahvaćanja tehnoloških voda** propisana kao 10% naknade za korištenje voda, to u konačnici **iznosi samo 8 lipa odnosno 16 lipa za m^3 , što je čak oko 375, odnosno oko 187 puta manje** od koncesijske naknade za flaširanje vode radi prodaje na tržištu.

Kada se pogleda registar FINA-e i odabere kategorija "Koncesije za zahvaćanje voda za tehnološke potrebe", među mnogim proizvođačima u različitim industrijama može se uočiti i 5 poduzeća koja se bave proizvodnjom flaširane vode pa takve koncesije imaju Cedar d.o.o., Cede vita d.o.o. (Atlantic grupa), Jamnica d.d. (Agrokor koncern), Studenac (Podravka) i Trento promet d.o.o., što se može vidjeti u tablici 12.1.

Iz tablice 12.1. vidi se da koncesije za zahvaćanje vode za tehnološke potrebe imaju uglavnom veći proizvođači, što je razumljivo jer je prema Zakonu o vodama samo za količine veće od 10.000 m^3 godiš-

Poduzeće	Razdoblje	Lokacija	Naziv koncesije
Cedar d.o.o.	?	Obrovac	Koncesija za zahvaćanje voda za tehnološke svrhe na području općine Žgaer
Cedevita d.o.o.	03.06.2004.- 03.06.2034.	Križevci	Koncesija za zahvaćanje voda radi prodaje vode na tržištu i za tehnološke i slične potrebe
Cedevita d.o.o.	16.03.2006.- 16.03.2036.	Križevci	Koncesija za zahvaćanje voda radi prodaje vode na tržištu i za tehnološke i slične potrebe
Jamnica d.d.	09.04.1999.- 09.04.2019.	Pisarovina	Koncesija za zahvaćanje voda za tehnološke potrebe
Studenac d.o.o.	27.11.1998.- 27.11.2018.	Lipik	Koncesija za zahvaćanje voda za tehnološke potrebe
Studenac d.o.o.	27.07.2005.- 27.07.2035.	Lipik	Koncesija za zahvaćanje voda radi prodaje vode na tržištu i za tehnološke i slične potrebe
Trento promet d.o.o.	28.12.2003.- 28.12.2023.	Brestovac	Koncesija za zahvaćanje voda radi prodaje vode na tržištu i za tehnološke i slične potrebe

Tablica 12.1. Popis koncesija proizvođača flaširane vode u kategoriji "Koncesija za zahvaćanje voda za tehnološke potrebe" (Registar koncesija FINA-e, 2016. godina)

nje potrebna koncesija, a za korištenje manje od toga je dovoljna vodopravna dozvola za korištenje vode. U tablici nije naznačeno razdoblje za koncesiju koju ima Cedar d.o.o. jer iz nekog razloga isto nije naznačeno u registru FINA-e. Prema dostupnim podacima iz registra, već se iz naziva samih koncesija može vidjeti da se u slučaju obje koncesije za tehnološke potrebe od Cedevite d.o.o., novije koncesije od Studenac d.o.o. te one od Trento promet d.o.o. zapravo radi o **mješovitim koncesijama koje su u isto vrijeme i koncesije za zahvaćanje vode radi prodaje na tržištu i koncesije za zahvaćanje vode za tehnološke potrebe**, pa ih je u registru FINA-e moguće naći u obje kategorije. Međutim, u registru FINA-e postoji i kategorija "Koncesija za zahvaćanje termalnih i mineralnih voda". U toj kategoriji se u registru FINA-e osim očekivanih toplica i lječilišta mogu pronaći i tri proizvođača flaširane vode: Coca Cola Beverages Hrvatska d.d., Jamnica d.d. (Agrokor grupa) i Kalničke vode Bio Natura d.d. (Cedevita), što se može vidjeti u tablici 12.2.

Iz tablice 12.2. se prema nazivima koncesija jasno vidi da, iako su koncesije u kategoriji zahvaćanja termalnih i mineralnih voda, zapravo se isto tako radi o koncesijama za tehnološke potrebe. Nadalje, ukoliko se iz tablice primjerice analizira koncesija poduzeća Jamnica d.d., vidi se da se, unatoč što to nije ja-

sno iz naziva, isto tako radi o mješovitoj koncesiji. Naime, koncesija s istim datumima i lokacijom crpljenja nalazi se u registru FINA-e u kategoriji "Koncesija za zahvaćanje vode radi prodaje na tržištu", a detaljno je opisana u prethodnom poglavlju o podacima koncesija za flaširanje vode. Da je riječ o mješovitoj koncesiji pokazuje i "Odluka o dodjeli koncesije za **crpljenje termalnih voda za tehnološke potrebe i za prodaju na tržištu** društvu Jamnica d.d." (NN 83/02) koju je 11. srpnja 2002. godine donijela Vlada RH. Prema toj Odluci, Jamnica d.d. iz istog zdenca u Svetojanskim Toplicama godišnje smije crpiti najviše 66.000 m³ za tehnološke potrebe i najviše 200.000 m³ za prodaju na tržištu. Isto tako, analiza navedene koncesije u tablici 12.2. za Kalničke vode Bio Natura d.d. isto tako pokazuje da se radi o mješovitoj koncesiji. Naime, "Odluka o dodjeli koncesije društvu Kalničke vode Bio Natura d.d. Križevci, za crpljenje mineralnih voda radi prodaje (prirodne mineralne vode) na tržištu i korištenja u proizvodnom postupku (za tehnološke i slične potrebe)" (NN 28/09) koju je Vlada RH donijela 26. veljače 2009. godine jasno ukazuje da se radi o mješovitoj koncesiji. Prema toj odluci navedeno poduzeće, koje je godinu kasnije kupila Cedevita, može godišnje crpiti najviše 14.600 m³ vode za prodaju na tržištu, a najviše 10.000 m³ za tehnološke potrebe.

Poduzeće	Razdoblje	Lokacija	Naziv koncesije
Coca Cola Beverages Hrvatska d.d.	17.07.2008.- 02.06.2015.	Budinščina	Koncesija za crpljenje termalnih voda radi korištenja u proizvodnom postupku (tehnološke i slične potrebe)
Jamnica d.d.	19.07.2002.- 19.07.2032.	Jastrebarsko	Koncesija za crpljenje termalne vode za tehnološke potrebe
Kalničke vode Bio Natura d.d.	09.06.2009.- 09.06.2039.	Križevci	Koncesija za crpljenje termalnih voda radi korištenja u proizvodnom postupku (tehnološke i slične potrebe)

Tablica 12.2. Popis koncesija proizvođača flaširane vode u kategoriji "Koncesija za zahvaćanje termalnih i mineralnih voda" (Registar koncesija FINA-e, 2016. godina)

Prije svega, ostaje nejasno zašto se koncesije za zahvaćanje voda radi tehnoloških potreba koje koriste proizvođači flaširane vode nalaze u dvije različite kategorije unutar registra koncesija FINA-e tj. u kategoriji "Koncesije za zahvaćanje voda za tehnološke potrebe" i u kategoriji "Koncesije za zahvaćanje termalnih i mineralnih voda", iako se i potonje također odnose na zahvaćanje voda za tehnološke potrebe. Nadalje, analiza pokazuje da se za većinu tih koncesija za tehnološke potrebe zapravo radi o mješovitim koncesijama koje su u isto vrijeme i koncesije za zahvaćanje vode radi prodaje na tržištu. Takve mješovite koncesije temelje se na jednoj odluci o dodjeli koncesije i jednom ugovoru prema kojem se zahvaća voda iz jednog zdenca za dvije različite namjene, a za koje se plaća stotruko različita visina koncesijske naknade. Osim što takva praksa uzrokuje nepreglednost i netransparentnost cijelog sustava koncesija za flaširanje vode radi prodaje na tržištu, ona otvara i veću mogućnost za zlouporabe podacima o količini zahvaćene vode na istom zdencu. Samo nekolicina od ukupnog broja proizvođača flaširane vode u Hrvatskoj ima važeće koncesije za tehnološke vode pa se očito ne radi o vezanim koncesijama koje su nužne za obavljanje gospodarske djelatnosti flaširanja vode, a za hlađenje ili pranje pogona te druge industrijske namjene većina proizvođača može koristiti vodu iz javne vodoopskrbe. Nadalje, u Hrvatskoj je na snazi model obračuna koncesijske naknade za flaširanje vode prema količini zahvaćene vode, a ne proizvedene flaširane vode ili drugim riječima vode koja je završila u boci. Ukoliko proizvođači flaširane vode koji imaju koncesije za tehnološke potrebe imaju mogućnost otpisati gubitak vode u postupku flaširanja vode kao tehnološku vodu, gubi se jedna od glavnih prednosti postojećeg modela obračuna koja potiče proizvođače flaširane vode na racionalnije korištenje vode u tehnološkom postupku.

12.2. Korištenje mineralnih i izvorskih voda za proizvodnju aromatiziranih voda i sokova

Ukoliko koncesije za tehnološke vode nisu nužne za proizvodnju flaširane vode, postavlja se pitanje za koje namjene takve koncesije koristi nekolicina proizvođača flaširane vode. Prema podacima iz "Studije o utjecaju na okoliš nove punionice bezalkoholnih pića i izvorske vode Jamnice d.d. u Svetojanskim Toplicama" koju je izradio Interplan d.o.o. u prosincu 2001. godine, a dobio Dario Juričan za potrebe istraživanja, u pogonu "Jana" je planirana proizvodnja flaširane izvorske vode i bezalkoholnih napitaka od ukupno 47.300 m³ godišnje (str. 44.). U Studiji se jasno navodi da će se za proizvodnju flašira-

ne vode i bezalkoholnih napitaka koristiti izvorska voda iz zdenca u količini od 48.000 m³ godišnje, a za tehnološke potrebe tj. pranje boca, spremnika i pogona u količini od 62.000 m³, voda će se dobavljati "iz javne vodoopskrbne mreže, (ili iz crpilišta izvorske vode ukoliko se na tu količinu neće plaćati koncesija)" (str.45.). Nekoliko mjeseci kasnije, Jamnica d.d. s Državnom upravom za vode sklapa "Ugovor o koncesiji za crpljenje termalne vode za tehnološke potrebe i za prodaju na tržištu" (Klasa: 034-02/02-01/10., Ur.br.: 527-01-02/13-02-12), a koji je na zahtjev prema pravu na pristup informacijama dobio Dario Juričan u sklopu istraživanja za dokumentarni film "Gazda". Prema članku 1. Ugovora, a u skladu s Odlukom Vlade RH, određeno je da Jamnica d.d. iz bušotine Sveta Jana 1 u Svetojanskim Toplicama godišnje smije crpiti najviše do 66.000 m³ godišnje za tehnološke potrebe i čak do 200.000 m³ godišnje za prodaju na tržištu. Člankom 8. Ugovora je sukladno tada važećim propisima određeno da će visina godišnje koncesijske naknade za crpljenje termalne vode za tehnološke potrebe biti 10 % naknade za korištenje voda, što je tada bilo 0,08 kuna po m³ crpljene vode, a kao naknada za crpljenje termalne vode za prodaju na tržištu u visini od 2,5 % prihoda ostvarenog prodajom te vode. Proizvodnja u pogonu "Jana" je prema Internet stranici Jamnice¹⁰⁰ krenula s istoimenom izvorskom vodom u srpnju 2002. godine, a uskoro je krenula i proizvodnja bezalkoholnih napitaka te istoimene aromatizirane vode u ožujku 2003. godine. Uspjeh s prodajom i proizvodnjom flaširane izvorske vode i napitaka u pogonu Jana je vjerojatno iznenadio i samo poduzeće jer je već nakon 5 godina proizvodnja bila mnogo veća od planirane. Prema javno dostupnoj Vodopravnoj dozvoli (Klasa: UP/I-325-04/06-04/0099, Ur.br.: 374-21-4-08-2) koju su Jamnici d.d. izdale u lipnju 2008. godine Hrvatske vode, u pogonu Jana je u 2007. godini iz javne vodoopskrbe za tehnološke potrebe korišteno 38.352 m³, a iz zdenca za proizvodnju flaširane vode i bezalkoholnih napitaka je crpljeno čak 136.620 m³ mineralne vode, od čega je 125.532 m³ završilo u proizvodima. Ta količina proizvedene flaširane vode i bezalkoholnih napitaka je čak 3 puta veća od planirane količine prilikom izgradnje punionice pa je nekoliko godina kasnije Jamnica d.d. od nadležnih institucija zatražila povećanje količina vode koje smije crpiti prema koncesijama.

Rast proizvodnje prirodne izvorske vode i bezalkoholnih napitaka se nastavio što se vidi iz javno dostupnog elaborata "Zahtjev za ocjenu o potrebi procjene utjecaja na okoliš" za zahvat "Povećanje kapaciteta crpljenja mineralne vode u Sv. Jani za potrebe punionice bezalkoholnih pića i izvorske vode Jamnica d.d. u Svetojanskim Toplicama"¹⁰¹ koji je izradio

Institut za istraživanje i razvoj održivih eko sustava u listopadu 2013., a revidiran je u siječnju 2014. godine. Prema tom dokumentu je godišnja proizvodnja prema podacima Jamnice d.d. u pogonu Jana čak 93.831 m³ prirodne izvorske vode te 67.215 m³ bezalkoholnih napitaka (str.17). Podatak ne označava za koju godinu se odnosi količina, no vjerojatno se radi o 2012. godini. Juričan je prema pravu na pristup informacija došao i do godišnjih rješenja Hrvatskih voda o obračunu koncesijske naknade za Jamnicu d.d. u pogonu Jana. Prema rješenjima Hrvatskih voda (UP/I-325-03/13-09/0000265, Ur.br. 374-3501-2-12-2 i Ur.br. 374-3501-2-13-1) u 2012. godini je crpljeno 105.124 m³ za prodaju vode na tržištu za što je obračunata koncesijska naknada od oko 3 milijuna kuna tj. 3.153.720,00 kuna, a 78.812 m³ za tehnološke potrebe za što je obračunata naknada od oko 12 tisuća kuna tj. 12.609,92 kuna. Usporedbom ovih količina crpljene vode i količina proizvedene flaširane vode i bezalkoholnih napitaka izvjesno je da većina crpljene vode za tehnološke potrebe nije, kao što je planirano, korištena za pranje boca, spremnika i pogona, već za punjenje bezalkoholnih napitaka. To je u skladu s pravnim propisima jer se tehnološke vode mogu koristiti ne samo za pranje pogona i boca, već i kao sirovina za proizvodnju hrane tj. bezalkoholnih napitaka. Međutim, sporno je što količina crpljene vode za tehnološke potrebe od 78.812 m³ u 2012. godini premašuje najveću dozvoljenu količinu od 66.000 m³ prema ugovoru i prema odluci Vlade RH o dodjeli koncesije iz 2002. godine. Budući da se od 2010. godine koncesijska naknada za crpljenje voda za tehnološke potrebe plaća oko 187 puta više od naknade za flaširanje vode radi prodaje na tržištu, Jamnici je svakako bilo u interesu da od 200.000 m³ koje su joj na raspolaganju za crpljenje vode radi flaširanja i prodaje na tržište godišnje troši što manje i isključivo koristi za punjenje prirodne izvorske odnosno mineralne vode. Tako je Jamnica d.d., prema rješenjima Hrvatskih voda o obračunu koncesijskih naknada koja je dobio Juričan, u pogonu Jana u 2012. godini crpila oko polovinu dozvoljene količine vode odnosno 105.124 m³, u 2013. godini 99.218 m³, a u 2014. godini 106.183 m³. S druge strane, Jamnici je bilo u interesu da od 66.000 m³ koje su joj na raspolaganju za zahvaćanje vode za tehnološke potrebe godišnje troši što više kao sirovinu za punjenje bezalkoholnih napitaka jer je koncesijska naknada oko 187 puta manja. Tako je Jamnica d.d., prema rješenjima Hrvatskih voda koja je dobio Juričan, prekoračila ugovorom dozvoljenu količinu vode za tehnološke potrebe u sve tri analizirane godine jer je u 2012. godini crpila 78.812 m³, u 2013. godini 67.413 m³, a u 2014. godini 74.887 m³. Prema izjavama Jamnice i nadležnih institucija u medi-

jima¹⁰² prekoračenje godišnje količine crpljene vode za tehnološke potrebe u pogonu Jana nije problematično jer se ne prekoračuje ukupna količina vode koja se može crpiti iz istog zdenca za obje namjene, tj. i za tehnološke potrebe i za prodaju na tržištu, u iznosu od 266.000 m³ godišnje. Upravo ovakvo spajanje dozvoljenih količina iz dvije različite koncesije za koje se plaća vrlo različita koncesijska naknada je dodatni argument za napuštanje prakse dodjeljivanja mješovitih koncesija.

U 2016. godini se u pogonu Jana i dalje crpi mineralna voda za prodaju na tržištu i za tehnološke potrebe, a istom mineralnom vodom pune se proizvodi: prirodna mineralna voda "Jana", ledeni čaj "Jana Ice tea", napitak "Jana vitamin" te voda s okusom "Jana". Posljednji proizvod je najzanimljiviji jer bi prosječni građanin pomislio da je aromatizirana voda službeno kategorizirana kao voda, no na trenutnoj etiketi koja se nalazi na boci se proizvod deklarira kao "niskoenergetsko negazirano aromatizirano osvježavajuće bezalkoholno piće s okusom". To je u skladu s Pravilnikom o mineralnim, prirodnim izvorskim i stolnim vodama (NN 48/15) jer aromatizirane vode ne ispunjavaju pravne uvjete niti za jednu od tri zakonske kategorije vode. Međutim, Jamnica na istoj etiketi ističe vidljiv natpis kako je isti proizvod "na bazi prirodne mineralne vode". Iz natpisa je očito kako se za proizvodnju aromatizirane vode u pogonu Jana koristi mineralna voda, no ostaje nejasno da li je za zahvaćanje vode za njenu proizvodnju Jamnica koncesiju godišnje plaćala po visini naknade za tehnološke vode od 30,00 kuna za m³ tj. 3 lipe po litri ili samo 0,16 kuna za m³ tj. 0,016 lipa po litri. Isto pitanje vrijedi i za ostale proizvođače koji pred flaširane vode proizvode i aromatiziranu vodu poput Podravke i Cedevite. Tako Podravka proizvodi aromatiziranu vodu "Studena" koja je na etiketi također deklarirana kao "niskoenergetsko negazirano aromatizirano osvježavajuće bezalkoholno piće s okusom" te na etiketi sadrži natpis "proizvedeno od izvorske vode "Studena"". S druge strane, Cedevita proizvodi aromatiziranu vodu "Kala" koja je na etiketi deklarirana kao "negazirano aromatizirano osvježavajuće bezalkoholno piće s okusom", no ne ističe da je na bazi izvorske vode "Kala".

Juričan je prilikom istraživanja za dokumentarni film "Gazda" poslao direktan upit Upravi vodnoga gospodarstva Ministarstva poljoprivrede o tome tretira li se i naplaćuje prirodna mineralna voda koja se koristi za proizvodnju aromatiziranih voda kao tehnološka voda ili kao voda za prodaju na tržištu. Uprava vodnoga gospodarstva Ministarstva poljoprivrede odgovorila je Juričanu u siječnju 2016. godine (Klasa: UP/I-008—02/16-01/04, Ur.br.: 525-02/1380-16-3) na sljedeći način:

“Stoga, imajući u vidu naprijed navedene zakonske i podzakonske akte, a vezano za odredbe Zakona o vodama koji se odnose na koncesije za gospodarsko korištenje voda, voda koja se zahvaća i služi za proizvodnju **prirodne mineralne ili prirodne izvorske aromatizirane vode** radi stavljanja na tržište u izvornom, prerađenom obliku, u bocama ili drugoj ambalaži **nije tehnološka voda**, jer je prerađena mineralna voda s dodatkom arome. Dok voda koja se zahvaća u prehrambenoj industriji za proizvodnju hrane npr. soka i drugih prehrambenih proizvoda s različitim udjelima vode smatra tehnološkom vodom koja mora, za razliku od neke druge tehnološke vode u neprehrambenim industrijama biti ispravna sukladno Pravilniku o zdravstvenoj ispravnosti vode za piće” (Ministarstvo poljoprivrede, Uprava za vode, siječanj 2016.)

Međutim, u istom odgovoru Ministarstvo poljoprivrede navodi kako rješenja o iznosu naknade za koncesiju za gospodarsko korištenje voda pa i za zahvaćanje radi korištenja za tehnološke i slične potrebe izdaju Hrvatske vode. Upravo je Povjerenstvo za koncesijsku naknadu Hrvatskih voda u studenom 2015. godine na ista Juričanova pitanja odgovorilo na sljedeći način:

“Sva voda koja služi kao sirovina za neki novi proizvod treba se smatrati tehnološkom vodom. Povjerenstvo je stoga mišljenja da se **voda koja se koristi kao sirovina za pripremu aromatizirajućih voda** i sokova u smislu odredbi članka 163. Zakona o vodama **treba smatrati tehnološkom vodom**, te da je ta voda u aromatizirajućoj vodi i sokovima sirovina koja služi za pripremu bezalkoholnih osvježavajućih pića. Povjerenstvo je mišljenja da **davatelj koncesije treba procijeniti opravdanost i isplativost dodjele koncesije za zahvaćanje voda u tehnološke potrebe onih voda koje se mogu koristiti i za ljudsku potrošnju ili kao mineralne i termomineralne vode**. Ovakvo mišljenje Povjerenstva **ne odstupa od dosadašnjeg pravnog shvaćanja i tumačenja prilikom donošenja rješenja o iznosu koncesijske naknade**” (Hrvatske vode, Povjerenstvo za koncesijsku naknadu, studeni 2015. godine)

Iz ovih odgovora Ministarstva poljoprivrede i Hrvatskih voda jasno je da postoji neslaganje oko kategorizacije i naplate zahvaćenih mineralnih voda koje se koriste kao sirovina za aromatizirane vode. Budući da Hrvatske vode obračunavaju godišnju koncesijsku naknadu proizvođačima flaširanih voda i aromatiziranih voda, a i same navode da takvo pravno shvaćanje koriste prilikom donošenja godišnjih rješenja o iznosu koncesijske naknade, vjerojatnije je da se za proizvodnju aromatiziranih voda zahvaćena mineralna voda plaćala po 187 puta manjoj koncesijskoj naknadi nego ista mineralna voda koja je završila u boci bez dodatka arome. Ovdje treba istaknuti da u tom slučaju proizvođači flaširane vode nisu kršili propise jer plaćaju koncesijsku naknadu koju im obračunavaju nadležne institucije. Problem je u ne-logičnom i nejasnom pravnom okviru zbog kojeg i nadležne institucije imaju različita tumačenja.

S druge strane, iz odgovora Ministarstva poljoprivrede i Hrvatskih voda izvjesno je da se slažu kako se za korištenje mineralnih voda kao sirovine za proizvodnju sokova iste trebaju kategorizirati kao tehnološka voda pa tako i naplaćivati godišnju koncesijsku naknadu. Ukoliko se pogledaju etikete na boci ostalih bezalkoholnih napitaka koji se proizvode u pogonu Jana, na njima se također ističu slični natpisi o korištenju mineralne vode kao sirovine, iako su zasigurno punjena vodom za koju se plaća mnogo manja koncesijska naknada za tehnološke vode. Primjerice, napitak “Jana vitamin” koji se na etiketi deklarira kao “niskoenergetsko negazirano osvježavajuće bezalkoholno piće” na istoj ističe natpis “na bazi prirodne mineralne vode Jana”. Sličan slučaj je ledeni čaj “Jana ice tea” koji se na etiketi deklarira kao “negazirano osvježavajuće bezalkoholno piće s biljnim ekstraktima” te na istoj ističe natpis “na bazi vaše omiljene vode Jana”. Isto tako Podravka koja proizvodi ledeni čaj “Studena” koji se na etiketi deklarira kao “negazirano aromatizirano osvježavajuće bezalkoholno piće s okusom” na istoj etiketi ističe natpis “proizvedeno od izvorske vode “Studena””. **Reklamiranje bezalkoholnih napitaka kao napitaka na bazi mineralne ili izvorske vode, a plaćanje te vode kao tehnološke vode po koncesijskoj naknadi barem 187 puta manjoj od koncesijske naknade za flaširanje mineralne i izvorske vode, može se smatrati neetičnom praksom** proizvođača, no samo po sebi nije protivno propisima koji uređuju koncesije. Međutim, postavlja se pitanje je li ovakva praksa sukladna drugim propisima jer je označavanje prirodne mineralne i prirodne izvorske vode na etiketama za vode vrlo detaljno propisano za vode kako ne bi došlo do zabune kod potrošača, iako ostaje nejasno vrijede li iste odredbe i za pića koja se službeno ne deklariraju kao vode. Primjeri-

ce, u članku 25. Pravilnika o prirodnim mineralnim, prirodnim izvorskim i stolnim vodama (NN 48/15) je propisano:

“Zabranjeno je pri označivanju, reklamiranju i prezentiranju odnosno informiranju potrošača, korištenje trgovačkih naziva, žigova, naziva marki proizvoda, slikovnih prikaza ili drugih oznaka koje bi....
- u slučaju vode u ambalaži, koja ne udovoljava zahtjevima za prirodnu mineralnu vodu propisanim ovim Pravilnikom, mogle stvoriti zabunu u vezi s prirodnom mineralnom vodom, posebice oznaku “mineralna voda”, “mineral”, “kiselica” ili bilo koje izvedenice tih riječi.” (Članak 25., Pravilnik o prirodnim mineralnim, prirodnim izvorskim i stolnim vodama (NN 48/15)).

Slično je propisano istim Pravilnikom i za označavanje prirodne izvorske vode pa je tako člankom 37. stavkom 3. propisano sljedeće:

“U slučaju vode zapakirane u ambalažu koja ne udovoljava zahtjevima za prirodnu izvorsku vodu propisanim ovim Pravilnikom, zabranjeno je pri označivanju, reklamiranju i prezentiranju korištenje trgovačkih naziva, žigova, naziva marki proizvoda, slikovnih prikaza ili drugih navoda koji bi mogli dovesti do zamjene s prirodnom izvorskom vodom, a posebno navode poput “izvorska voda”, “izvor”, “vrelo” ili bilo koje izvedenice tih riječi, osim za prirodnu mineralnu vodu.” (Članak 27, Pravilnik o prirodnim mineralnim, prirodnim izvorskim i stolnim vodama (NN 48/15)).

Korištenje oznaka “na bazi prirodne mineralne vode” i “proizvedeno od izvorske vode”, posebice na etiketi aromatiziranih voda, zasigurno može stvoriti zabunu kod djela potrošača da se radi o prirodnoj mineralnoj ili izvorskoj vodi iako proizvod ne udovoljava uvjetima Pravilnika za takvu kategorizaciju. Upitna je i praksa oglašavanja na etiketi ostalih bezalkoholnih napitaka kao napitaka na bazi mineralne ili izvorske vode u kombinaciji s trgovačkim nazivima poznatih mineralnih i izvorskih voda. Poseban je slučaj Cedevitin flaširani napitak koji se na etiketi deklarira kao “multivitaminska zrnca s prirodnom izvorskom vodom, dodatak prehrani” i koji se, kao što i naziv govori, sastoji od odvojene kombinacije

Cedevita zrnca u čepu i prirodne izvorske vode u boci. Na boci tog napitka je vrlo vidljivo istaknut natpis “Prirodna izvorska voda” iako protivno Pravilniku nema trgovačkog naziva vode, naziva izvora iz kojeg se crpi i drugih propisanih informacija.

Iz svega navedenog proizlazi da bi trebalo prije svega razjasniti pravni okvir i praksu vezano uz plaćanje koncesijske naknade za mineralnu i izvorsku vodu koja se zahvaća za proizvodnju aromatiziranih voda. Isto tako bi trebalo razjasniti pravni okvir i praksu vezano uz oglašavanje bezalkoholnih napitaka, posebice aromatiziranih voda, kao napitaka na bazi mineralnih i izvorskih voda. Ukoliko će se isto dozvoliti, preporuka je ove analize da se za proizvođače koji oglašavaju bezalkoholne napitke kao napitke na bazi prirodne mineralne ili izvorske vode propiše obveza plaćanja godišnje koncesijske naknade za zahvaćanje mineralnih i izvorskih voda radi prodaje na tržištu, a ne koncesijske naknade za tehnološke potrebe koja je značajno niža. Isto tako, preporuka je da se napusti praksa dodjele mješovitih koncesija za zahvaćanje vode radi prodaje na tržištu i tehnološke potrebe jer iste čine sustav koncesija netransparentnim, što olakšava potencijalne zlouporabe.

13. FLAŠIRANA VODA NASPRAM VODE IZ JAVNE VODOOPSKRBE

U ovom poglavlju se iz perspektive javne politike upravljanja vodom kao općim dobrom uspoređuje flaširana voda s vodom iz javne vodoopskrbe. Prvo se daje pregled podataka o potrošnji flaširane vode u Hrvatskoj koji dosta variraju, no u svakom slučaju komparativni podaci pokazuju da je Hrvatska 12. zemlja u svijetu po potrošnji flaširane vode po stanovniku. Nakon toga se daje pregled količina vode koje se zahvaćaju, isporučuju i prodaju kućanstvima te za koje namjene prosječno kućanstvo koristi vodu iz javne vodoopskrbe. Poglavlje završava usporedbom flaširane vode i vode iz javne vodoopskrbe prema ekološkim, zdravstvenim, ekonomskim i socijalnim kriterijima. Usporedba pokazuje da je voda iz javne vodoopskrbe jednako zdravstvena ispravna kao i flaširana voda, a bolja je za društvo u cjelini prema ekološkim, ekonomskim i socijalnim kriterijima.

13.1. Potrošnja flaširane vode u Hrvatskoj

Podaci o potrošnji flaširane vode u Hrvatskoj se podosta razlikuju u raznim izvorima podataka. Na stručnom skupu koji je organizirao GIUPPH na Svjetski dan voda 2016. godine prema medijskom članku¹⁰³ predstavljeni su podaci o prosječnoj godišnjoj potrošnji prirodnih mineralnih i izvorskih flaširanih voda po stanovniku. Prema tim podacima svaki građanin Hrvatske godišnje u prosjeku potroši 26 litara, Portugala 129 litara, Njemačke 172 litre, a Italije 176 litara flaširanih mineralnih i izvorskih voda. Pretpostavlja se da podatak za Hrvatsku od 26 litara flaširane vode po stanovniku godišnje dolazi od Državnog zavoda za statistiku koji je u lipnju 2016. godine objavio priopćenje¹⁰⁴ povodom revidiranih podataka Ankete o potrošnji kućanstava za 2014. godinu prema kojoj je prosječni član kućanstva u Hrvatskoj te godine potrošio 26,5 litre mineralne ili izvorske vode. Međutim, metodologija Ankete jasno napominje kako se podatak odnosi isključivo na pića koja su kupljena za potrošnju u kućanstvu, potrošena pića iz vlastite proizvodnje te pića koja je kućanstvo primilo na dar. Anketa izričito navodi da podaci ne uključuju količine pića koja su kupljena i konzumirana u ugostiteljskim objektima na što sigurno odlazi znatan dio potrošnje flaširane vode i drugih

pića. Podaci o količini potrošene mineralne i izvorske vode su u tablici 13.1. prikazani s podacima o količini potrošenih drugih flaširanih pića prema istoj Anketi o kućanstvima DZS za 2014. godinu kako bi se vidjela relativna usporedba.

Piće	Potrošnja po članu kućanstva (L)
Mineralna ili izvorska voda	26,5
Osvježavajuća gazirana pića	14,0
Voćni sokovi	10,3
Sirupi za pripremu napitaka	3,2
Vino	9,0
Pivo	15,6

Tablica 13.1 Podaci o količini potrošnje flaširanih pića prema članu kućanstva u 2014. godini u Hrvatskoj – u litrama (Revizija podataka o osnovnim karakteristikama potrošnje kućanstva u 2014. godini, priopćenje Državnog zavoda za statistiku, 1. travnja 2016. godine)

Iz tablice 13.1. se jasno vidi da je u relativnim odnosima potrošnja flaširane mineralne i izvorske vode bila barem dva puta veća u odnosu na sva flaširana bezalkoholna i alkoholna pića. Već iz ovih apsolutnih brojki za ostala pića vidi se da potrošnja flaširane vode prema Anketi o kućanstvima Državnog zavoda za statistiku ne daje dobre podatke o ukupnoj potrošnji flaširane vode u Hrvatskoj. Osim što ne uključuje potrošnju flaširane vode u ugostiteljskim objektima, ne uključuje niti potrošnju vode u poslovnim objektima na što zasigurno odlazi znatan dio flaširane vode koja se pakira u galonima i postavlja na aparate za vodu. Ovakav podatak ne uključuje niti potrošnju flaširane vode stranih turista jer oni nisu obuhvaćeni anketom DZS. S druge strane, podaci GIUPPH o potrošnji flaširane vode u 2015. godini koji su predstavljeni na istom stručnom skupu za Svjetski dan voda pokazuju da je potrošnja flaširane mineralne i izvorske vode u Hrvatskoj u 2015. godini bila oko 300 milijuna litara. Taj iznos se dobije kada se od ukupno proizvedenih 374 milijuna litara mineralne i izvorske vode oduzme 87,7 milijuna litara koje su otišle na izvoz, a doda uvezenih 13,5 milijuna litara mineralne i izvorske vode. Ukoliko se tih oko 300 milijuna litara podijeli sa 4,19 milijuna stanovnika Hrvatske prema zadnjoj procjeni DZS¹⁰⁵ ispada da je prema podacima GIUPPH potrošnja flaširane mineralne i izvorske vode u Hrvatskoj u 2015. godini bila oko 71 litara po stanovniku godišnje, a na to još treba dodati i manju količinu stolne vode.

Međunarodne podatke o potrošnji flaširane vode u Hrvatskoj i drugim državama svijeta objavljuje u godišnjim izvješćima za to specijalizirano poduzeće – Beverage Marketing Corporation (BMC), čije podatke često koristi Međunarodno udruženje proizvođača flaširane vode (The International Bottled

Water Association - IBWA). Najvažnije podatke o globalnom tržištu flaširane vode u 2014. godini je sumirao BMC-ov direktor John G. Rodwan i objavio u članku za IBWA¹⁰⁶. Prema tim podacima koji prikazuju godišnju potrošnju flaširane vode po stanovniku za prvih 20 zemalja svijeta, **Hrvatska je 2014. godine bila 12. zemlja u svijetu prema godišnjoj potrošnji flaširane vode po stanovniku s 29,1 galona tj. oko 110 litara**, što je gotovo trostruko više od svjetskog prosjeka koji je te godine bio 10,3 galona tj. 39 litara po stanovniku godišnje. Komparativni podaci IBWA o potrošnji flaširane vode za 2013. godinu nalaze se u izvještaju o politici flaširanja vode u Kini¹⁰⁷ i smještaju Hrvatsku opet na 12. mjesto u svijetu prema godišnjoj potrošnji flaširane vode po stanovniku. Komparativne podatke BMC-a o potrošnji flaširane vode za 2010. godinu iznosi IBWA u medijskom članku¹⁰⁸ i prema njima je te godine Hrvatska bila 14. zemlja u svijetu prema godišnjoj potrošnji flaširane vode po stanovniku s 26,7 galona tj. oko 101 litara po stanovniku godišnje. Prema podacima BMC-a godišnja potrošnja flaširane vode po stanovniku u Hrvatskoj od oko 110 litara je veća od podatka DZS i podatka GIUPPH. Na međunarodnoj konferenciji o industriji flaširane vode "HA DVA O" koju je u Rovinju u svibnju 2012. godine organizirao Europapress holding (EPH) raspravljalo se prema medijskom članku¹⁰⁹ upravo o količini potrošnje flaširane vode u Hrvatskoj te se navodi kako se "izlagači nisu mogli složiti oko podatka koliko litara vode troše Hrvati po glavi stanovnika pa se baratalo brojkama od 29, 70 i 100 litara". Zbog svega navedenog, podaci o količini potrošnje flaširane vode u Hrvatskoj kojima raspolaže Beverage Marketing Corporation čine se najuvjerljivijima, a svakako su zbog iste metodologije za sve zemlje jedini korisni u komparativnoj analizi potrošnje flaširane vode u Hrvatskoj s drugim državama svijeta.

13.2. Potrošnja vode iz javne vodoopskrbe u Hrvatskoj

Prema podacima koje je u intervjuu za potrebe istraživanja iznio dr.sc. Željko Dadić u Hrvatskoj je 83 % građana spojeno na javnu vodoopskrbu, a ostatak pije vodu ili iz tzv. "lokalnih vodovoda" kojima upravljaju sami građani ili iz vlastitih bunara, cisterne, gustjerni i izvora. U intervjuu za istraživanje dr.sc. Danko Biondić naglašava da su tehničke mogućnosti za spajanje građana na mrežu javne vodoopskrbe i veće jer su magistralni cjevovodi izgrađeni, no nisu izgrađene vodoopskrbne mreže po nekim naseljima. Naime, izvjesno je da su građani koji su odlučili da se ne spoje na vodoopskrbnu mrežu takvu odluku donijeli jer im je previsok iznos naknade za priključak

te je mišljenje dr. Biondića da bi priključenje trebalo biti besplatno. Najnovije podatke o potrošnji vode u javnoj vodoopskrbi sadrži priopćenje Državnog zavoda za statistiku¹¹⁰ koje je citirano u poglavlju o količini i korištenju vodnih resurse, a podaci su prikazani u tablici 13.2.

U tablici 13.2. se vidi kako su u 2015. godini jav-

2015. godina	m ³ (1000)
Isporučeno vode – ukupno	314 906
Prodana voda – ukupno:	270 701
Kućanstvima	179 586
Gospodarstvu – ukupno:	91 115
Distribuirana nenaplaćena voda	18 423
Distribuirana drugim vodovodnim sustavima	25 782
Ukupni gubici vode	193 635

Tablica 13.2 Podaci o isporučenoj vodi iz javne vodoopskrbe za 2015. godinu – u tisućama m³ (Skupljanje, pročišćavanje i distribucije vode u 2015., priopćenje Državnog zavoda za statistiku, 4. srpnja 2016.)

na poduzeća kroz javnu vodoopskrbu isporučila oko 315 milijuna m³ vode, a od toga je oko 270 milijuna m³ vode prodano potrošačima u Hrvatskoj. Kućanstvima su javna poduzeća prodala oko 180 milijuna m³, a poslovnim subjektima oko 90 milijuna m³ vode. Oko 18 milijuna m³ vode je kroz javnu vodoopskrbu isporučeno, ali nije naplaćeno, a oko 25 milijuna m³ je distribuirano drugim vodovodnim sustavima. Međutim, čak **oko 194 milijuna m³ je "iscurilo" kroz neispravne cijevi tj. toliki je bio ukupni gubitak vode u javnoj vodoopskrbi**, što čini čak 61 % u odnosu na isporučenu količinu vode. Prema podacima iz članka u stručnom časopisu¹¹¹ donedavnog direktora Hrvatskih voda, Ivica Plišića, razlog za tolike gubitke vode u sustavu javne vodoopskrbe je starost i dotrajalost infrastrukture te su potrebna znatna ulaganja za što je dio osiguran iz EU fondova.

U istom Plišićevom članku naveden je i podatak da je prosječna dnevna potrošnja vode iz javne vodoopskrbe po stanovniku u Hrvatskoj 120 litara. Prosječnu dnevnu potrošnju vode u kućanstvima možemo i izravno izračunati tako da se iz tablice 13.2 podijeli 179.586 milijuna litara prodane vode kućanstvima godišnje sa oko 4,19 milijuna stanovnika i dobije se oko 42.860 litara godišnje tj. oko 117 litara vode dnevno po članu kućanstva. Treba napomenuti da je navedena potrošnja vjerojatno malo veća jer se u izračun nije uvrstilo 25.782.000.000 litara nenaplaćene, ali distribuirane vode kućanstvima i gospodarstvu. Prema medijskom članku¹¹² iz 2014. godine koji iznosi nešto veću dnevnu potrošnju u kućanstvu po osobi od 130 litara dnevno, na higijenu, kupanje i tuširanje otpada 46 litara dnevno, na zahodski vodokotlić 35 litara, na pranje odjeće 16 litara, na pranje posuđa 8 litara, na održavanje doma

8 litara, a na piće i pripremanje hrane samo 6 litara dok ukupno ukupno 11 litara dnevno odlazi na ostale potrebe. Unatoč tome što se vrlo mali udio vode iz javne vodoopskrbe koristi za piće i pripremu hrane, sva voda iz javne vodoopskrbe kao voda za ljudsku potrošnju mora biti zdravstveno ispravna tj. ispravna za piće.

13.3. Usporedba flaširane vode i vode iz javne vodoopskrbe

Pri uspoređivanju flaširane vode s vodom iz javne vodoopskrbe može se gledati ekološki, zdravstveni, ekonomski i socijalni aspekt. Pri **uspoređivanju iz ekološkog aspekta** u intervjuu za potrebe istraživanja Marko Košak iz Zelene akcije smatra da **javna vodoopskrba ima mnogo manji ekološki otisak nego flaširana voda** prvenstveno zbog jednokratne plastične ambalaže. Kad je riječ o potrošnji vode prema podacima Državnog zavoda za statistiku predstavljenim u 3. poglavlju, poduzeća za javnu vodoopskrbu su u 2015. godini zahvatila 472.568.000 m³, a industrija flaširane vode je iste godine zahvatila oko 1000 puta manje tj. 455.052 m³ vode radi flaširanja. Kao što je već spomenuto, voda iz javne vodoopskrbe se u vrlo malom udjelu koristi kao voda za piće i pripremu hrane pa se vodni otisak na ovaj način ne može izravno usporediti. Nadalje, treba imati na umu da dio industrije flaširane vode, kao što je opisano u prethodnom poglavlju, koristi i dodatnu količinu vode na temelju koncesija zahvaćanja vode za tehnološke potrebe, a dodatna voda se troši i u cijelom ciklusu proizvodnje i recikliranja plastične ambalaže ili ponovne upotrebe staklene ambalaže. Najveća razlika u ekološkom otisku između vode iz javne vodoopskrbe i flaširane vode je zbog razlike u potrošnji energije i emisijama stakleničkih plinova te izravnom utjecaju ambalaže na okoliš. Najveći problem predstavlja jednokratna plastična PET ambalaža u kojoj je pakirana većina flaširane vode u Hrvatskoj, a za čiju proizvodnju je potrebna nafta i energija. U proizvodnji, transportu i odlaganju flaširane vode koristi se energija, a u cijelom tom ciklusu se ispuštaju i staklenički plinovi koji utječu na klimatske promjene. Energija se koristi i u proizvodnji i transportiranju vode kroz sustav javne vodoopskrbe, no to je neusporedivo manja količina energije u odnosu na flaširanu vodu, a prilikom isporuke vode se ne koristi nikakva ambalaža. Tako su Gleick i Coley u znanstvenom članku¹³ iz 2007. godine izračunali da je razlika u utrošku energije između flaširane vode i vode iz javne vodoopskrbe oko 2000 puta. Zbog ekoloških razloga je San Francisco 2014. godine usvojio propis¹⁴ kojim se zabranjuje prodaja flaširane vode u pakiranju manjem od 0,6 litara

na zemljištu u vlasništvu grada. U Hrvatskoj se flaširana negazirana voda prodaje ne samo u standardnim plastičnim bocama od 0,5 litara, već i u bocama od 0,25 litara. Primjer iz susjedstva je Slovenija u kojoj zbor komunalnih poduzeća pri Gospodarskoj komori Slovenije primarno iz ekoloških razloga vodi kampanju "Voda iz pipe"¹⁵ nasuprot flaširane vode.

Zdravstveni aspekt usporedbe flaširane vode i vode iz javne vodoopskrbe odnosi se na utjecaj na zdravlje koji ove dvije kategorije voda imaju. Prema navodima dr.sc. Željka Dadića u intervjuu za potrebe ovog istraživanja **i voda iz javne vodoopskrbe i flaširana voda su u Hrvatskoj zdravstveno ispravne**, što se redovno provjerava od strane nadležnih laboratorija. Zdravstvena ispravnost vode iz javne vodoopskrbe se u praksi provjerava i kontrolira čak i češće od flaširane vode. Prema podacima Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo objavljenim u medijskom članku¹⁶ oko 8 % uzoraka vode za piće u 2014. godini nije odgovaralo zakonskim odredbama vezanim uz zdravstvenu ispravnost, no uglavnom se radi o uzorcima iz lokalnih vodovoda koji su izvan sustava javne vodoopskrbe i njima ne upravljaju javna poduzeća. Raširena percepcija u javnosti je da je voda iz javne vodoopskrbe štetna za zdravlje jer je tvrda pa doprinosi razvoju bubrežnih kamenaca. Dadić objašnjava da je tvrdoća vode izražena u sumi kalcijevih i magnezijevih anorganskih soli, upravo suprotno, pogodna za ljudsko zdravlje te da nije povezana s razvojem bubrežnih kamenaca jer su oni organskog podrijetla. Temeljna razlika između flaširane mineralne i izvorske vode s jedne strane i vode iz javne vodoopskrbe jest što se potonja dezinficira klorom, no Dadić pojašnjava da kloriranje vode u javnoj vodoopskrbi nije štetno za ljudsko zdravlje i da su dozvoljene količine klora koje se koriste u vodoopskrbi zemalja EU čak 8 puta manje nego u SAD-u.

Ekonomski aspekt usporedbe flaširane vode i vode iz javne vodoopskrbe odnosi se primarno na odnos cijene i prihoda javnih poduzeća i proizvođača flaširane vode. Cijene flaširane vode dosta variraju, najviše zbog različitih veličina pakiranja u rasponu od 0,25 litara do 18,9 litara te različitih vrsta trgovačkih objekata koji prodaju flaširanu vodu, od diskontnih trgovina do benzinskih crpki i ugostiteljskih objekata, pa je teško izračunati podatak o prosječnoj cijeni flaširane vode u Hrvatskoj. Većina autora uzima podatak od oko 7 kuna po litri flaširane vode u Hrvatskoj iako se cijene kreću od oko 3 kune po litri u bidonu za aparat pa do oko 40 kuna po litri za male flaširane boce u ugostiteljskim objektima. Isto tako, teško je izračunati prosječnu cijenu vode iz javne vodoopskrbe u Hrvatskoj, no "Plan upravljanja vodnim područjima 2016.-2021." (NN 66/16)¹⁷ koji je Vlada RH usvojila u srpnju 2016. godine navo-

di da je prosječna cijena vode za kućanstva u 2013. godini bila 14,79 kuna po m³ što uključuje uslugu vodoopskrbe, ali i odvodnje i pročišćavanja otpadnih voda (str.134.). Primjerice, u Gradu Zagrebu je varijabilna cijena vode prema cjeniku javnog isporučitelja vodne usluge¹⁸ nešto skuplja tj. 15,2887 kuna po m³, no ukoliko se pogleda samo cijena usluge vodoopskrbe s PDV-om i naknadom za korištenje voda tj. bez usluga odvodnje i pročišćavanja otpadnih voda i lokalnih naknada za razvoj, cijena ispada oko 7-8 kuna po m³ tj. za 1000 litara. Usporedbom se dobiva odnos po kojem je **za građane flaširana voda do 1000 puta skuplja od vode iz javne vodoopskrbe**. Unatoč tome, prema ispitivanju javnog mnijenja¹⁹ iz 2015. godine čak 60 % građana Hrvatske smatra da preskupo plaća vodu iz javne vodoopskrbe. Nadalje, Plan navodi podatak da su prihodi svih javnih isporučitelja vodnih usluga od kućanstva iste godine iznosili prosječno 10,55 kuna po m³ jer su ostalo bile naknade koje ne idu javnim poduzećima. Ukoliko se taj iznos pomnoži sa količinom prodane vode kućanstvima u 2015. godini iz tablice 13.2 ispada da su prihodi javnih poduzeća od usluga vodoopskrbe, ali i odvodnje te pročišćavanja otpadnih voda kućanstvima u 2015. godini iznosili oko 1,89 milijarde kuna. Prihodi Jamnice d.d. su prema prije spomenutom financijskom izvještaju u 2015. godini bili oko 764 milijuna kuna pa, budući da Jamnica d.d. ima udio od oko 70 % proizvedene flaširane vode, može se procijeniti da su prihodi industrije flaširane vode iste godine bili oko 1 milijardu kuna. To znači da su **godišnji prihodi javnih poduzeća za usluge vodoopskrbe, odvodnje i pročišćavanja otpadnih voda kućanstvima od oko 1,89 milijardi kuna tek nešto veći od prihoda privatnih poduzeća za proizvodnju flaširane vode od oko 1 milijarde kuna**. Kao što je već ranije spomenuto, u javnoj vodoopskrbi nedostaje novac za saniranje postojeće vodoopskrbne mreže te za sufinanciranje nužnih investicija za koje su sredstva djelom osigurana iz EU zbog čega je prema članku²⁰ u stručnom časopisu Hrvatska vodoprivreda u posljednje 3 godine naknada za korištenje voda koju plaćaju korisnici javne vodoopskrbe podignuta s 0,80 kuna po m³ na 2,85 kuna po m³.

Socijalni aspekt usporedbe flaširane vode i vode iz javne vodoopskrbe odnosi se primarno na osiguravanje pristupa vodi svim građanima. Opća skupština Ujedinjenih naroda je 2010. godina usvojila Rezoluciju 64/292²¹ kojom prepoznaje ljudsko pravo na vodu tj. čistu vodu za piće i sanitarne potrebe za sve ljude. Budući da privatna poduzeća prodaju flaširanu vodu po istoj cijeni za sve građane s ciljem ostvarivanja dobiti, jasno je da se na taj način ne može ostvariti svim građanima pristup vodi

za piće, već je to uloga javne vodoopskrbe. U Hrvatskoj je Zakonom o vodama propisano da samo javna poduzeća mogu pružati uslugu vodoopskrbe i trebaju se u tome voditi načelom povrata troškova. Nadalje, osiguranje pristupa vodi kao ljudskom pravu temelji se na načelu solidarnosti pa tako prije spomenuti cjenik javnog isporučitelja vodoopskrbe u Zagrebu pokazuje posebnu varijabilnu cijenu vode za socijalno ugrožene građane koja je 40 % manja, a odnosi se na količinu vode nužnu za osnovne potrebe kućanstva koja iznosi 70 litara dnevno po članu kućanstva. Preporuka prije spomenute publikacije "Naša voda" jest da voda iz javne vodoopskrbe kućanstvima ne bude besplatna zbog ekoloških razloga, ali da besplatna bude određena količina vode koja je nužna za minimalne dnevne potrebe, a da se nakon toga povećanje potrošnje progresivno naplaćuje kako bi se osigurala veća socijalna pravednost u pristupu vodi.

Iz svega navedenog može se zaključiti da je voda iz javne vodoopskrbe jednako zdravstveno ispravna kao i flaširana voda, a bolja je za društvo u cjelini iz raznih ekoloških, ekonomskih i socijalnih razloga. Unatoč tome što je flaširana voda do 1000 puta skuplja od vode iz javne vodoopskrbe građani se i dalje odlučuju na potrošnju iste. Jedan od mogućih razloga za to je svakako tradicija korištenja gazirane vode za razne medicinske svrhe pa i za miješanje s alkoholnim pićima. Potrošnja gazirane flaširane vode za razliku od negazirane flaširane vode nema alternativu u vidu javne vodoopskrbe, a ima i manji ekološki otisak jer se u većoj mjeri pakira u povratnu staklenu ambalažu. Tropan i Karleuša u članku²² objavljenom u časopisu Hrvatske vode smatraju da se toliko negazirane flaširane vode u Hrvatskoj pije radi određenih medijskih članaka zbog kojih potrošači sve manje vjeruju institucijama koje provjeravaju zdravstvenu ispravnost vode iz slavine iako za to nema nikakve osnove. Autori smatraju da javna poduzeća i javne institucije ne smiju biti u sukobu interesa na način da u svojim objektima i na svojim događajima koriste flaširanu vodu te navode kako bi se trebala osigurati veća dostupnost vode u javnom prostoru kako bi se smanjila potražnja građana za flaširanom vodom. San Francisco je spomenutim propisom, osim prodaje flaširane vode na javnom zemljištu, zabranio i trošenje javnog novca na kupnju flaširane vode te propisao razne mjere za pristupačnost javnih česmi tj. crpki za vodu u zgradama i javnim prostorima. Istovremeno, Zagreb, prema Udruzi za interdisciplinarna i interkulturalna istraživanja²³, zapušta i ukida svoje javne česme, a Rijeka, prema medijskim člancima²⁴, provodi projekt kojim će na 51 gradskoj lokaciji otvoriti nove javne česme kojima će se u javnom prostoru građanima, ali

i stranim turistima omogućiti besplatna i kvalitetna voda za piće. **Preporuka** ove analize, iz perspektive javne politike korištenja vode kao općeg dobra, je da se **manji potreba za potrošnjom negazirane flaširane vode** mjerama kao što su javne česme i pumpe za vodu, a da **društvo financijske resurse usmjeri prema širenju i unapređenju javne vodoopskrbe** koja je ekološki prihvatljivija i socijalno pravednija.

14. ZAKLJUČAK

U Hrvatskoj je voda određena kao opće dobro te nije predmet prava vlasništva. Svatko ima pravo pod jednakim uvjetima koristiti vodu za osobne potrebe u količinama koje ne isključuju druge korisnike, a za korištenje vode preko tih granica potrebna je koncesija ili vodopravna dozvola za korištenje voda. Koncesija je potrebna za crpljenje vode radi flaširanja i prodaje na tržištu. U javnosti je uvriježeno mišljenje da Hrvatska raspolaže gotovo neograničenim vodnim resursima i često se navodi podatak o ukupnim obnovljivim vodnim resursima od oko 32.000 m³ po stanovniku godišnje. Međutim, ova analiza pokazala je da je primjerenije navoditi podatak o podzemnim obnovljivim vodnim resursima od oko 2000m³ po stanovniku godišnje. Naime, za ljudsku potrošnju, u što se ubrajaju i javna vodoopskrba i flaširanje voda, crpe se gotovo isključivo podzemne vode koje su u stvari najkvalitetniji vodni resurs. U Hrvatskoj se za ljudsku potrošnju u 2015. godini crpilo oko 5 % obnovljivih zaliha podzemnih voda. To se može činiti malo, no ti su resursi nejednako raspoređeni u vremenu i prostoru širom zemlje, dok se određeni dio zaliha ne može ili ne smije koristiti zbog tehničkih i ekoloških razloga. Imajuć i isto tako u vidu sve prisutnije posljedice klimatskih promjena, vodne resurse bi u Hrvatskoj trebalo koristiti racionalnije, a podatke o vodnom bogatstvu u javnosti iznositi transparentnije i odgovornije.

Javna politika koncesija za crpljenje vode radi flaširanja i prodaje na tržištu se razvija proteklih dvadesetak godina usporedo s pravnim okvirom koji uređuje ovo područje. Pravni okvir koji uređuje kategorizaciju flaširane vode na mineralnu, izvorsku i stolnu vodu je usklađen s pravnim okvirom Europske unije, no ipak ne propisuje jasno različite kriterije za priznavanje statusa mineralne u odnosu na izvorsku vodu. Zakonski okvir koji definira postupak za dodjelu koncesija za flaširanje vode se nekoliko puta mijenjao u tom razdoblju vezano za obvezu raspisivanja javnog natječaja. Praksa međutim pokazuje da se koncesije uglavnom dodjeljuju na zahtjev, iako je to propisano kao iznimka. Analiza također sugerira da bi trebalo promijeniti i praksu dodjeljivanja koncesija za zahvaćanje vode za tehnološke potrebe proizvođačima flaširane vode. Koncesije se u tom slučaju često dodjeljuju zajedno s koncesijama za flaširanje vode pa se ista mineralna ili izvorska voda koristi za dvije različite namjene. Time se povećava mogućnost za zlouporabe jer je koncesijska naknada čak 187 puta manja ukoliko se voda koristi za tehnološke potrebe tj. kao sirovina ili u tehnološ-

kom postupku nego da se kao izvorna voda flašira i prodaje na tržištu. Pravni okvir pokazuje se također prilično nejasnim kad je riječ o aromatiziranim vodama. Budući da pravno gledano nisu flaširane vode, nadležne institucije imaju različita mišljenja da li njihovi proizvođači trebaju plaćati koncesijsku naknadu za tehnološke vode ili 187 puta veću za flaširane vode. Nadležne institucije se s druge strane slažu da se za mineralnu i izvorsku vodu koja se koristi kao sirovina za proizvodnju bezalkoholnih napitaka poput sokova treba plaćati koncesijska naknada za tehnološke vode. Unatoč tome što plaćaju mnogo manju koncesijsku naknadu za takvu vodu, neki proizvođači poput Cedevite, Podravke i Jamnice oglašavaju na etiketi svojih napitaka da su na bazi ili proizvedeni od mineralne i izvorske vode, što bi ubuduće svakako trebalo bolje regulirati.

U posljednjih se dvadesetak godina može primjetiti porast transparentnosti u sferi koncesija za flaširanje vode, no tu i dalje postoji veliki prostor za poboljšanje. Iako nadležne institucije ne objavljuju javno informacije o količini zahvaćene vode proizvođača flaširane vode prema kojima se plaća koncesijska naknada, iste su dostupne tek na zahtjev prema pravu na pristup informacijama. Posebno je zanimljivo da se podaci o količini zahvaćene vode za flaširanje koje su nadležne institucije dostavile za potrebe ovog istraživanja ne podudaraju za nekoliko poduzeća i u 2014. i u 2015. godini što pokazuje da bi takve podatke institucije trebale javno objavljivati. Transparentnost bi se najviše povećala kada bi se podaci o količini zahvaćene vode pojedinih proizvođača flaširane vode javno objavljivali u stvarnom vremenu korištenjem opreme za telemetrijski nadzor. Isto tako, postoje i manje nepodudarnosti između nadležnih institucija vezano za podatke o koncesijama za flaširanje vode. Ukoliko bi se zakonskim izmjenama ugovori o koncesijama za korištenje općeg dobra definirali ne više kao građanskopravni već kao upravni ugovori, povećala bi se transparentnost i javna kontrola koncesija za flaširanje vode.

Domaći proizvođači flaširane vode su godišnju koncesijsku naknadu do 2010. godine plaćali prema 2,5 % od prihoda od prodaje flaširane vode, no nakon njihovog lobiranja se od tada koncesijska naknada plaća prema količini zahvaćene vode od tri lipe po litri. Većina proizvođača flaširane vode se odlučila plaćati naknadu prema tom novom modelu, a primjer Jamnice pokazuje da na taj način plaćaju manju koncesijsku naknadu. Komparativna analiza pokazuje da se koncesijska naknada u susjednim zemljama plaća po različitim modelima, no uglavnom je visina koncesijske naknade veća u odnosu na Hrvatsku. Od domaćih proizvođača koji crpe i flaširaju vodu, Jamnica d.d. prema količini zahvaćene vode

ima udio od čak 70 % proizvodnje te je sukladno tome potpuno nadmoćna na tržištu. U 2015. godini je proizvodnja flaširane mineralne i izvorske vode u Hrvatskoj bila 374 milijuna litara, a uvezeno je samo 13,5 milijuna litara flaširane vode. Jamnica je te godine oko tri četvrtine flaširane vode prodala na domaćem tržištu, a jednu četvrtinu izvezla. Neki proizvođači flaširane vode posluju sa skromnom dobiti ili čak gubitkom dok Jamnica d.d. upravo u poslovnom segmentu flaširane vode ostvaruje najveću dobit zbog čega je jedno od najprofitabilnijih poduzeća u Hrvatskoj.

Politička ekologija kao istraživački pristup analizira tko u društvu ima koristi, a tko snosi troškove od korištenja nekog prirodnog resursa. S jedne strane se voda flašira od strane privatnih poduzeća radi ostvarivanja dobiti, a s druge strane se voda isporučuje putem javne vodoopskrbe od strane javnih poduzeća radi ostvarivanja ljudskog prava na pristup vodi. Ukoliko se usporedi flaširana voda s vodom iz javne vodoopskrbe obje su zdravstveno ispravne, no flaširana voda ima veći ekološki otisak, a time i vanjski trošak koji snosi društvo u cjelini. Flaširana voda ima istu cijenu za sve potrošače dok je cijena vode iz javne vodoopskrbe subvencionirana te manja za socijalno ugrožena kućanstva zbog načela solidarnosti. Prema tom načelu se širi i unapređuje sustav javne vodoopskrbe za što nedostaje financijskih sredstava, a u isto vrijeme građani izdvajaju financijska sredstva za do 1000 puta skuplju flaširanu vodu. Tako se u 2015. godini prihodi privatnih poduzeća od prodaje flaširane vode procjenjuju na oko 1 milijarde kuna, a prihodi javnih poduzeća od javne usluge vodoopskrbe, odvodnje i pročišćavanja otpadnih voda kućanstvima na oko 1,89 milijarde kuna. Zbog navedenih razloga javna politika upravljanja vodom trebala bi poticati smanjenje potrošnje posebice negazirane flaširane vode te usmjeriti financijska sredstva prema javnoj vodoopskrbi za što je jedan od instrumenata i povećanje koncesijske naknade za flaširanje vode.

15. PREPORUKE

Naredne preporuke su kao rezultat analize prvenstveno usmjerene nadležnim državnim institucijama, ali i nedržavnim akterima s ciljem unapređenja javne politike koncesija za crpljenje vode radi flaširanja i prodaje na tržištu.

15.1. Transparentnost

- koristiti podatke o količini vodnog bogatstva s kojim Hrvatska raspolaže konzistentnije i odgovornije jer najčešće korišteni podatak od oko 33.000 m³ ukupnih obnovljivih vodnih resursa po stanovniku godišnje je oko 16 puta veći od godišnje količine obnovljivih podzemnih voda koje se gotovo isključivo u Hrvatskoj koriste za ljudsku potrošnju pa i za flaširanje voda, što daje varljivu sliku o dostupnosti vodnih resursa za budućnost
- razjasniti razliku između uvjeta za kategorizaciju prirodne mineralne vode s jedne strane i prirodne izvorske vode s druge strane radi veće transparentnosti u postupku priznavanja i kategorizacije voda te korištenju podataka za ove dvije kategorije vode
- uskladiti registar koncesija FINA-e u kategoriji "za zahvaćanje voda radi prodaje na tržištu" u aspektu godišnje koncesijske naknade sa zakonskim promjenama koje su nastupile vezano uz model plaćanja godišnje koncesijske naknade za ovu kategoriju
- objaviti i voditi na Internet stranici nadležnih institucija registar koncesija za zahvaćanje vode radi prodaje na tržištu koji bi sadržavao nazive koncesionara, detaljne lokacije zdenaca, razdoblje trajanja koncesije, maksimalno dozvoljene količine vode za zahvaćanje, količinu zahvaćene vode u prošloj i tekućoj godini (po mogućnosti u stvarnom vremenu), financijske obveze koncesionara za zahvaćanje vode u prošloj godini kao i uplaćen iznos koncesionara na ime koncesijske naknade u prošloj godini

15.2. Pravni okvir

- razjasniti pravni okvir za postupak dodjele koncesija za zahvaćanje voda radi prodaje na tržištu jer trenutni pravni okvir omogućuje iznimke od javnog nadmetanja koje se u pravilu gotovo uvijek koriste
- definirati ugovore u koncesiji korištenja općeg dobra zakonskim izmjenama kao upravne ugovore koje bi mogli osporavati i treće osobe zbog jav-

nog interesa, a i kako bi položaj države kao davalca koncesije bio povoljniji u odnosu na koncesionara

- urediti pravni okvir na način da ukoliko se proizvođačima bezalkoholnih napitaka dozvoljava da oglašavaju kako napici kao sirovinu koriste prirodnu mineralnu ili izvorsku vodu u tom slučaju plaćaju i godišnju koncesijsku naknadu za crpljenje prirodne mineralne ili izvorske vode radi prodaje na tržištu, a ne koncesijsku naknadu za crpljenje vode za tehnološke vode koja je oko 187 puta manja
- prekinuti praksu odluka o davanju mješovitih koncesija koje na istom zdencu propisuju korištenje iste vode i za tehnološke potrebe i za flaširanje vode radi prodaje na tržištu jer ista dovodi do veće nepreglednosti koncesija za flaširanje vode što povećava mogućnost zlouporaba na štetu proračuna države i jedinica lokalne samouprave

15.3. Javno dobro

- koristiti novac od koncesijskih naknada za crpljenje vode radi flaširanja i prodaje na tržištu prvenstveno za istraživanje količine i kakvoće podzemnih vodnih resursa koji su pogodni za korištenje vode za ljudsku potrošnju u Hrvatskoj
- poticati smanjivanje potrošnje negazirane flaširane vode u plastičnoj ambalaži zbog niza ekonomskih, socijalnih i ekoloških razloga te povisiti iznos koncesijske naknade za flaširanje vode
- otvoriti i održavati što više javnih česmi tj. crpki za vodu u javnom prostoru gradova i općina, posebice na obali, kako bi se smanjila potreba za flaširanom vodom prilikom boravka u javnom prostoru

1.

16. POPIS KORIŠTENE LITERATURE I DOKUMENATA

- 1
FAO.org (2016.) "Concepts and Definitions". Preuzeto s: <http://www.fao.org/docrep/005/y4473e/y4473e06.htm>
- 2
Tportal.hr/Hina (2016.) "Proizvodnja vode u Hrvatskoj lani osam posto veća". Preuzeto s: <http://m.tportal.hr/421425/Proizvodnja-vode-u-Hrvatskoj-lani-osam-posto-veca.html>
- 3
Jatrgovac.com (2012.) "Hrvatske flaširane vode jedan od izvoznih potencijala". Preuzeto s: <http://www.jatrgovac.com/2012/03/hrvatska-ima-cak-12-posto-voda-visoke-kvalitete/>
- 4
Poslovni.hr (2007.). "Hrvatska treća u Europi po bogatstvu vode". Preuzeto s: <http://www.poslovni.hr/domace-kompanije/hrvatska-treca-u-europi-po-bogatstvu-vode-51234>
- 5
UNESCO (2006.) "Water, a shared responsibility: The United Nations World Water Development Report 2". UNESCO i Berghahn Books, Barcelona, str. 132. Preuzeto s: <http://unesdoc.unesco.org/images/0014/001454/145405E.pdf#page=547>
- 6
UNESCO (2003.) "Water For People, Water For Life: The United Nations World Water Development Report", UNESCO i Berghahn Books, Barcelona, str.71. Preuzeto s: <http://unesdoc.unesco.org/images/0012/001297/129726e.pdf>
- 7
Mayer, D. (2004.) "Voda: od nastanka do upotrebe". Prosvjeta, Zagreb, str. 157. - 166.
- 8
FAO (2003.) "Review Of Water Resources By Country". FAO, Rim, str. 79. Preuzeto s: <ftp://ftp.fao.org/agl/aglw/docs/wr23e.pdf>
- 9
World Bank Group (2016.) "Renewable internal freshwater resources per capita (cubic meters)". Preuzeto na: http://data.worldbank.org/indicator/ER.H2O.INTR.PC?year_high_desc=true
- 10
FAO, AQUASTAT (2016.) "Computation of long-term annual renewable water resources (RWR) by country (in km³/year, average)". Preuzeto s: http://www.fao.org/nr/water/aquastat/data/wrs/readPdf.html?f=HRV-WRS_eng.pdf
- 11
Biondić, D. (ur.) (2009.) "Strategija upravljanja vodama". Hrvatske vode, Zagreb. Preuzeto s: http://www.voda.hr/sites/default/files/dokumenti/strategija_upravljanja_vodama.pdf
- 12
Bonacci, B., Horvat, B. (2003.) "Bilanca voda Hrvatske: dostignuća i potrebe", u: Gereš, D. (ur.), "3. Hrvatska konferencija o vodama: Hrvatske vode u 21. stoljeću". Hrvatske vode, Osijek, str. 33.-43. Preuzeto s: http://www.voda.hr/sites/default/files/3._hrvatska_konferencija_o_vodama.compressed.pdf
- 13
Šimić, Z. (2012.) "Ognjen Bonacci 'Navodnjavanje je za nas preskupo, puno je jeftinije naprosto sakupljati kišnicu'". Preuzeto s: <http://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/ognjen-bonacci-navodnjavanje-je-za-nas-preskupo-puno-je-jeftinije-naprosto-sakupljati-kisnicu.../1551756/>
- 14
HZJZ.hr (2015.) "Voda i održivi razvoj: središnja tema 19. Znanstveno-stručnog skupa 'Voda i javna vodoopskrba'": Preuzeto na <http://www.hzjz.hr/novosti/voda-i-odrzivi-razvoj-sredisnja-tema-19-znanstveno-strucnog-skupa-voda-i-javna-vodoopskrba/?print=print>
- 15
Gnjidić, L. (2014.) "Ognjen Bonacci: Nije istina da smo bogati vodom". Preuzeto s: <http://www.slobodnadalmacija.hr/novosti/hrvatska/clanak/id/233109/ognjen-bonacci-nije-istina-da-smo-bogati-vodom>
- 16
Kolovrat, I. (2016.) "Stanje vodoopskrbe u Republici Hrvatskoj", *Hrvatska vodoprivreda*, br. 214, str. 34., Preuzeto s: http://www.voda.hr/sites/default/files/casopis/hr_vodoprivreda_214_web.pdf
- 17
Bonacci, O. (2004.) "Koliko je Hrvatska stvarno bogata vodom!?", *Gospodarstvo i okoliš*, br. 71., str. 671. – 679.
- 18
Council Directive 98/83/EC on the quality of water intended for human consumption (1998L0083). Preuzeto s: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:01998L0083-20151027&from=EN>
- 19
Directive 2009/54/EC of the European parliament and of the Council on the exploitation and marketing of natural mineral waters (L 164/45). Preuzeto s: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:32009L0054&from=EN>

- 20
Commission Directive 2003/40/EC establishing the list, concentration limits and labelling requirements for the constituents of natural mineral waters and the conditions for using ozone-enriched air for the treatment of natural mineral waters and spring waters (OJ L 126). Preuzeto s: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:32003L0040&from=EN>
- 21
Zakon o vodama - pročišćeni tekst (NN 153/09, 63/11, 130/11, 56/13, 14/14). Preuzeto s: <http://www.zakon.hr/z/124/Zakon-o-vodama>
- 22
Uredba o uvjetima davanja koncesija za gospodarsko korištenje voda - pročišćeni tekst (NN 89/10, 46/12, 51/13, 120/14). Preuzeto s: <http://www.propisi.hr/print.php?id=3916>
- 23
Orešić, B. (2015.) "Nacionalno blago na slobodnom tržištu: tko za pravo ima hrvatsku vodu". Preuzeto s: <http://www.jutarnji.hr/nacionalno-bлаго-na-slobodnom-trzistu--tko-ima-hrvatsku-vodu/1340190/>
- 24
Pravilnik o sadržaju, obliku i načinu vođenja vodne dokumentacije (NN 120/10). Preuzeto s: http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2010_10_120_3122.html
- 25
Pravilnik o očevidniku zahvaćenih i korištenih količina voda (NN 81/10). Preuzeto s: http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2010_06_81_2318.html
- 26
Pravilnik o prirodnim mineralnim, prirodnim izvorskim i stolnim vodama (NN 48/15). Preuzeto s: http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2015_04_48_943.html
- 27
Popis priznatih prirodnih mineralnih voda i prirodnih izvorskih voda koje se crpe iz tla Republike Hrvatske ili države koja nije članica Europske unije (NN 06/16). Preuzeto s: http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2016_01_6_80.html
- 28
Europska komisija (2016.) "List of natural mineral waters recognized by member states". Preuzeto s: https://ec.europa.eu/food/sites/food/files/safety/docs/labelling-nutrition_mineral-waters_list_eu-recognised.pdf
- 29
Popis priznatih prirodnih mineralnih voda i prirodnih izvorskih voda koje se crpe iz tla Republike Hrvatske ili države koja nije članica Europske unije (NN 29/13). Preuzeto s: http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2013_03_29_517.html
- 30
Popis priznatih prirodnih mineralnih i prirodnih izvorskih voda koje se crpe iz tla Republike Hrvatske ili države koja nije članica Europske unije, NN 106/2013. Preuzeto s: http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2013_08_106_2383.html
- 31
Kekez Koštro, A., Koštro, M., Tomašević, T. (ur.) (2014.) "Naša Voda: analiza upravljanja vodnim uslugama u Hrvatskoj". Zelena akcija, Zagreb.
- 32
Divona.hr (2016.) "O divoni". Preuzeto s: <http://divona.hr/#!/odivoni>
- 33
Livajić, S. (2008.) "Potrošnja mineralne vode u Hrvatskoj smanjena 9%". Preuzeto s: <http://www.poslovni.hr/domace-kompanije/potrosnja-mineralne-vode-u-hrvatskoj-smanjena-9-87894>
- 34
Bumes.hr (2016.) "O nama!". Preuzeto s: <http://www.bumes.hr/#about>
- 35
Aquaviva.hr (2016.). "Aquaviva voda – voda s vizijom" Preuzeto s: <http://www.aquaviva.hr/onama.htm>
- 36
Ista referenca kao pod brojem 23
- 37
Ista referenca kao pod brojem 23
- 38
Babić, B. (2016.) "Izvoz voda i dalje uspješno tuče uvoz". Preuzeto s: <http://www.poslovni.hr/hrvatska/izvoz-voda-i-dalje-uspjesno-tuce-uvoz-310572>
- 39
Rtvslo.si (2014.) "Radenska prodana češki kofoli in družini polič". Preuzeto s: <https://www.rtvslo.si/gospodarstvo/radenska-prodana-ceski-kofoli-in-druzini-polic/354005>
- 40
1obestwater.com (2016.) "10 best water brands". Preuzeto s: <https://www.1obestwater.com/brands/>
- 41
Rak Šajn, J. (2010) "Izvorska voda gazi 'kiselu'- domaće tržište teško 1.4 mlrd. kn". Preuzeto s: <http://www.vecernji.hr/kompanije-i-trzista/izvorska-voda-gazi-kiselu-domace-trziste-tesko-14-mlrd-kn-188504>

- 42
Jatrgovac.com (2012.) "Prodaja izvorskih voda od 2008. pala 14 %". Preuzeto s: <http://www.jatrgovac.com/2012/12/prodaja-izvorskih-voda-od-2008-pala-14/>
- 43
Ista referenca kao po brojem 38
- 44
Jatrgovac.com (2016.). „Proizvodnja vode u Hrvatskoj lani osam posto veća“. Preuzeto s: <http://www.jatrgovac.com/2016/03/proizvodnja-vode-u-hrvatskoj-lani-osam-posto-veca/>
- 45
Paparella, S. (2016.). „Sveti Rok presušio, priliku u vodi traže i zaštitari, branitelji...“. Preuzeto s: <http://www.poslovni.hr/hrvatska/dobra-zarada-ali-samo-za-velike-mali-propadaju-315227>
- 46
Grgić, I. (2015.) "Voda – strateški proizvod Hrvatske". Preuzeto s: <http://www.privredni.hr/vijesti/22-istrazivanja/1354-voda-strateški-proizvod-hrvatske>
- 47
Ista referenca kao pod brojem 30
- 48
EFBW.eu (2016.) "Key statistics". Preuzeto s: <http://www.efbw.eu/index.php?id=90>
- 49
FINA.hr (2016.) "Poslovanje poduzetnika u djelatnosti proizvodnje osvježavajućih napitaka, proizvodnje mineralne vode i drugih flaširanih voda u 2015. godini". Preuzeto s: <http://www.fina.hr/Default.aspx?art=12151&sec=1800>
- 50
Agrokor.hr (2016.) "Kompanije". Preuzeto s: <http://www.agrokor.hr/hr/kompanije/>
- 51
Jatrgovac.com (2015.) "Agrokor prebacio Jamnici vlasništvo nad Roto Dinamicom". Preuzeto s: <http://www.jatrgovac.com/2015/01/agrokor-prebacio-jamnici-vlasnistvo-nad-roto-dinamicom/>
- 52
Poslovni.hr/HINA (2012.) "Coca cola HBC zatvara punionicu u Gotalovcu". Preuzeto s: <http://www.poslovni.hr/hrvatska/coca-cola-hbc-zatvara-punionicu-u-gotalovcu-223609>
- 53
Babić, B. (2016.) "Podravka prodala Studenac Kofoli". Preuzeto s: <http://www.poslovni.hr/domace-kompanije/podravka-prodala-studenu-318059>
- 54
Zakon o koncesijama (NN 143/12). Preuzeto s: http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2012_12_143_3027.html
- 55
Odluka o utvrđivanju interesa Republike Hrvatske za izgradnju tvornice kalničke mineralne i izvorske vode u k.o. Apatovac (NN 124/03). Preuzeto s: http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2003_08_124_1792.html
- 56
Odluka o dodjeli koncesije za crpljenje termalnih voda za tehnološke potrebe i za prodaju na tržištu društvu Jamnica d.d., Zagreb (NN 83/02). Preuzeto s: http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2002_07_83_1381.html
- 57
Zakon o vodama (NN 107/95). Preuzeto s: http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/1995_12_107_1769.html
- 58
Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o vodama (NN 150/05). Preuzeto s: http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2005_12_150_2901.html
- 59
Zakon o vodama (NN 153/09). Preuzeto s: http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2009_12_153_3744.html
- 60
Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o vodama (NN 56/13). Preuzeto s: http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2013_05_56_1139.html
- 61
Odluka o davanju suglasnosti na prijenos Ugovora o koncesiji za crpljenje mineralnih voda s društva Podravka d.d., Koprivnica na društvo Studenac d.o.o., Lipik (bunari: B-7 i B-8) (NN 70/16). Preuzeto s: http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2016_07_70_1671.html
- 62
Ista referenca kao pod brojem 23
- 63
Pravilnik o sadržaju, obliku i načinu vođenja vodne dokumentacije (NN 120/10). Preuzeto s: http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2010_10_120_3122.html
- 64
Ista referenca kao pod brojem 25

- 65
Financijski izvještaji za 2015. godinu, godišnje izvješće uprave o stanju društva i izvješće neovisnog revizora - Jamnica d.d. (2016.), str. 22. Preuzeto s: <http://www.zse.hr/userdocsimages/financ/JMNC-fin2015-1Y-REV-N-HR.pdf>
- 66
Financijski izvještaji za 2014. godinu i izvješće neovisnog revizora - Jamnica d.d. (2015.), str. 23. Preuzeto s: <http://zse.hr/userdocsimages/financ/JMNC-fin2014-1Y-REV-N-HR.pdf>
- 67
Financijski izvještaji za 2012. godinu i izvješće neovisnog revizora - Jamnica d.d. (2013.), str. 20. Preuzeto s: <http://zse.hr/userdocsimages/financ/JMNC-fin2012-1Y-REV-N-HR.pdf>
- 68
Financijski izvještaji za 2013. godinu i izvješće neovisnog revizora - Jamnica d.d. (2014.), str. 21. - 23. Preuzeto s: <http://zse.hr/userdocsimages/financ/JMNC-fin2013-1Y-REV-N-HR.pdf>
- 69
Konsolidirani financijski izvještaji za 2015. godinu, godišnje izvješće uprave o stanju grupe i izvješće neovisnog revizora – Jamnica grupa (2016.), str. 26. Preuzeto s: <http://zse.hr/userdocsimages/financ/JMNC-fin2015-1Y-REV-K-HR.pdf>
- 70
Privredni vjesnik, Bisnode (2016.) "Korporacijska ljestvica za 2015.", *Privredni vjesnik*, br. 3940, str. 22.
- 71
Deloitte Central Europe (2016.) "Central Europe Top 500: An era of digital transformation", str. 50. Preuzeto s: <https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/hu/Documents/about-deloitte/HU-CETop-500-finalreport-2016.pdf>
- 72
National.hr (2002.) "Jamnica, Podravka i Coca Cola u bici za hrvatske izvore pitke vode". Preuzeto s: <http://arhiva.nacional.hr/clanak/16525/jamnica-podravka-i-coca-cola-u-bici-za-hrvatske-izvore-pitke-vode>
- 73
Manitašević, P. (2013.) "Podravka više neće proizvoditi Studenu, sokove Lero i Ital-Ice". Preuzeto s: <http://www.24sata.hr/news/podravka-vise-ence-proizvoditi-studenu-sokove-lero-i-ital-ice-320313>
- 74
Ista referenca kao pod brojem 45
- 75
Varošaneć, S. (2016.) "Arapi bi kupili Sveti Rok. Najbolja je to, kažu, voda na svijetu". Preuzeto s: <http://www.poslovnih.hr/hrvatska/arapi-bi-kupili-sveti-rok-najbolja-je-to-kazu-voda-na-svijetu-319274>
- 76
Konsolidirani revidirani financijski rezultati u 2014. godini – Atlantic grupa (2015.), str. 7. Preuzeto s: <http://www.atlantic.hr/media/files/fileitem/Konsolidirani-revidirani-financijski-rezultati-u-2014/Konsolidirani%20revidirani%20financijski%20rezultati%20Atlantic%20Grupe%20u%202014.%20godini.pdf>
- 77
Konsolidirani revidirani financijski rezultati u 2015. godini – Atlantic grupa (2015.), str. 7. Preuzeto s: http://www.atlantic.hr/media/files/fileitem/Konsolidirani-revidirani-financijski-rezultati-u-2015/Konsolidirani%20revidirani%20financijski%20rezultati%20Atlantic%20Grupe%20u%202015.%20godini_1.pdf
- 78
Uredba o uvjetima i postupku za dodjelu koncesija na vodama i javnom vodnom dobru (NN 99/96). Preuzeto s: http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/1996_11_99_1938.html
- 79
Ranogajec, B. (2007.) "Potrošnja vode sa 36 litara po stanovniku povećana na 39 litara". Preuzeto s: <http://www.poslovnih.hr/hrvatska/potrosnja-vode-sa-36-litara-po-stanovniku-povecana-na-39-litara-49474>
- 80
Izvješće Uprave o financijskom položaju i analizi rezultata poslovanja u 2009. godini - Jamnica d.d. (2010.), str. 12. Preuzeto s: <http://zse.hr/userdocsimages/financ/JMNC-fin2009-1Y-REV-N-HR.pdf>
- 81
Županić, S. (2012.) "Istina o vodi". Preuzeto s: <http://www.forum.tm/clanak/istina-o-vodi-597>
- 82
Uprava za vode.gov.me (2016.) "Javni oglas za davanje koncesije za korišćenje mineralne vode s izvorišta 'Čeoče' u Opštini Bijelo Polje za flaširanje, odnosno pakovanje ili dopremanje vode u komercijalne svrhe". Preuzeto s: <http://www.upravazavode.gov.me/vijesti/161534/Javni-oglas-za-davanje-koncesije-za-koriscenje-mineralne-vode-s-izvorista-ceoce-u-Opstini-Bijelo-Polje-za-flasiranje-odnosno-pak.html>
- 83
Uredba o visini naknada za vode za 2016. godinu (Sl.gl. RS 10/2016.). Preuzeto s: http://www.rdvode.gov.rs/doc/dokumenta/podzak/uredba_visina_naknada_za_vode2016.pdf

- 84
Zakon o vodah (Uradni list RS, št. 67/02, 2/04 – ZZdrl-A, 41/04 – ZVO-1, 57/08, 57/12, 100/13, 40/14 in 56/15). Preuzeto s: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO1244#>
- 85
Odluka o visini posebnih vodnih naknada (Službene novine FBiH, br. 46-07). Preuzeto s: http://fmpvs.gov.ba/upload_files/1440534182-190_63_b.pdf
- 86
Odluka o stopama posebnih vodnih naknada (Sl. glasnik RS br. 53/11). Preuzeto s: http://www.voders.org/images/PDF/odluke/Odluka_53_11.pdf
- 87
Javni konkurs za dodjelu koncesije za istražne radove, eksploataciju, preradu, flaširanje i prodaju na tržištu pitke vode sa izvorišta Husića vrelo, na lokalitetu MZ Vesela, općina Bugojno - Ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva (2015.). Preuzeto s: <http://www.akta.ba/bs/Tender/javni-konkurs-za-dodjelu-koncesije-za-istrazne-radove-eksploataciju-preradu-flasiranje-i-prodaju-na-trzistu-pitke-vo%C2%ADde-sa-izvorista-husica-vrelo-na-lokalitetu-mz-vesela-opcina-bug/228653>
- 88
Babić, B. (2013.), „Voda ipak (ni) je biznis budućnosti“. Preuzeto s: <http://www.poslovni.hr/hrvatska/voda-ipak-nije-biznis-buducnosti-250990>
- 89
Uredba o visini naknade za zaštitu voda – urednički pročišćeni tekst (NN 82/10, 83/12, 151/13). Preuzeto s: <http://www.propisi.hr/print.php?id=10432>
- 90
Uredba o visini naknade za korištenje voda – urednički pročišćeni tekst (NN 82/10, 83/12, 10/14). Preuzeto s: <http://www.propisi.hr/print.php?id=10433>
- 91
Filipović, L. (2012.) "Kod nas niti biznis s vodom nije isplativ!". Preuzeto s: <http://www.tportal.hr/biznis/gospodarstvo/230562/Kod-nas-niti-biznis-s-vodom-nije-isplativ.html>
- 92
Financijski izvještaji za 2015. godinu, godišnje izvješće uprave o stanju društva i izvješće neovisnog revizora - Jamnica d.d. (2016.), str. 24. Preuzeto s: <http://www.zse.hr/userdocsimages/financ/JMNC-fin2015-1Y-REV-N-HR.pdf>
- 93
Studija o utjecaju na okoliš nove punionice bezalkoholnih pića i izvorske vode Jamnice d.d. u Svetojanskim Toplicama – Interplan d.o.o. (2001.), str. 56.
- 94
Uredba o koncesiji za rabo vode za proizvodnju pijač v Radenski d. d. iz vrtin V-G, V-H, V-J, P-Z, Vp-3č, V-L, V-P, V-S in V-T (Uradni list RS, št. 103/2015). Preuzeto s: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?sop=2015-01-4100>
- 95
Koncesioni akt za davanje koncesije za korišćenje dijela voda sa izvorišta 'Veliki Maljen', Gornja Bukovica, opština Šavnik, za flaširanje, odnosno pakovanje ili dopremanje vode u komercijalne svrhe – Uprava za vode (2014.). Preuzeto s: <http://www.upravazavode.gov.me/ResourceManager/FileDownload.aspx?rid=188286&rType=2>
- 96
Odluka o visini i načinu obračunavanja vodnih naknada i kriterijumima i načinu utvrđivanja stepena zagađenosti voda (Službeni list CG, br. 29/2009). Preuzeto s: <http://www.minpolj.gov.me/ResourceManager/FileDownload.aspx?rid=198238&rType=2>
- 97
Ekapija.com (2014.) "Proizvođači traže smanjenje naknada za vodu". Preuzeto s: <http://www.ekapija.com/website/sr/page/1006237/Proizvodaci-traze-smanjenje-naknada-za-vodu>
- 98
Izvjeshće o provedenoj politici koncesija za 2014. i 2015. godinu – Ministarstvo financija (2016.). Preuzeto s: <https://vlada.gov.hr/UserDocImages/Sjednice/2016/13%20sjednica%20Vlade/13%20-%2010.pdf>
- 99
Lončar, J. (2010.) "Voda u bocama – novi društveni i kulturni fenomen". Preuzeto s: <http://www.geografija.hr/aktualno/voda-u-bocama-novi-drustveni-i-kulturni-fenomen/>
- 100
Jamnica.com (2016.) "Povijest: Prođite s nama kroz povijest Jamnice". Preuzeto s: <http://www.jamnica.company/o-nama/povijest/16-22/?lang=>
- 101
Zahtjev za ocjenu o potrebi procjene utjecaja na okoliš: Povećanje kapaciteta crpljenja prirodne mineralne vode u Sv. Jani za potrebe punionice bezalkoholnih pića i izvorske vode Jamnica d.d. u Svetojanskim Toplicama – Institut za istraživanje i razvoj održivih sustava (2014.). Preuzeto s: http://mzoip.hr/doc/elaborat_zastite_okolisa_31.pdf

102

Čimić, I. (2016.) "Indeks dobio potvrdu: Todoriceva Jamnica godinama crpi više vode nego što smije". Preuzeto s: <http://www.index.hr/vijesti/clanak/index-dobio-potvrdu-todoriceva-jamnica-godinama-crpi-vise-vode-nego-sto-smije/935155.aspx>

103

Ista referenca kao pod brojem 38

104

DZS.hr (2016.) "Anketa o potrošnji kućanstava – Revizija podataka o osnovnim karakteristikama potrošnje kućanstava u 2014.", Priopćenje 1. travnja 2016. Preuzeto s: http://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2015/14-01-04_01_2015.htm

105

DZS.hr (2016.) "Prvi rezultati – Kretanje stanovništva Republike Hrvatske u 2015.". Preuzeto s: <http://www.dzs.hr/>

106

Rodwan, G.J. (2015.) "Bottled Water 2014: Reinvigorated", str. 18. – 19. Preuzeto s: http://www.bottledwater.org/public/BWR%20JulyAug%202015%20Issue_BMC_2014%20Bottled%20Water%20Statistics%20Article.pdf#overlay-context=economics/industry-statistics

107

Liu, H. (2015.) "Bottled Water in China – Boom or Bust", str.13. Preuzeto s: <http://chinawaterrisk.org/wp-content/uploads/2015/09/CWR-Bottled-Water-In-China-Boom-Or-Bust-Sep-2015-ENG.pdf>

108

Bottledwatermatters.org (2011.) "Erroneous article in National Geographic's online Green Living section". Preuzeto s: <http://www.bottledwatermatters.org/article/erroneous-article-national-geographic-s-online-green-living-section>

109

Horvat, N. (2012.) "Drugi dan Festivala vode Jutarnjeg i EPH: Hrvatskoj je osnovna konkurentna prednost iznimna kvaliteta vode". Preuzeto s: <http://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/video-fo-to-drugi-danfestivala-vode-jutarnjeg-i-ephrvatskoj-je-osnovna-konkurentskaprednost-iznimna-kvaliteta-vode/1525575/>

110

DZS.hr (2016.) "Skupljanje, pročišćavanje i distribucija vode u 2015.", Priopćenje 4. srpnja 2016. Preuzeto s: http://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2016/06-01-02_01_2016.htm

111

Plišić, I. (2015.) "Proslov Generalnog direktora Hrvatskih voda", *Hrvatska vodoprivreda*, br. 210, str. 4. - 6. http://www.voda.hr/sites/default/files/casopis/hr_vodoprivreda_210_web.pdf

112

Tomašić, Ž. (2014.) "Savjetujemo vas kako uštedjeti na potrošnji vode u kućanstvu". Preuzeto s: <http://www.vecernji.hr/hrvatska/savjetujemo-vas-kako-ustedjeti-na-potrosnji-vode-u-kucanstvu-963290>

113

Gleick, P.H., Cooley, H.S. (2009.) "Energy implications of bottled water", *Environmental Research Letters*, br. 4., str. 1. – 16. Preuzeto s: <http://www.ewp.rpi.edu/hartford/~ernesto/S2014/SHWPCE/Papers/SHW-Introduction/Gleick-Cooley2009-Energy-BottledWater.pdf>

114

SFEnvironment.org (2014.) "Bottled Water Ordinance". Preuzeto s: <http://sfenvironment.org/download/bottled-water-ordinance>

115

GZS.si (2015.) "Voda iz pipe". Preuzeto s: https://www.gzs.si/zbornica_komunalnega_gospodarstva/vsebina/Skupaj-za-boljso-druzbo/Voda-iz-pipe

116

Dadić, Ž. (2015.) "Sve što vas je ikada zanimalo o vodi za piće". Preuzeto s: <http://vijesti.hrt.hr/289313/voda-za-pice-20-najcescih-pitanja-i-odgovora>

117

Plan upravljanja vodnim područjima 2016. – 2021. (NN 66/16). Preuzeto s: http://www.propisi.hr/files/file/641_115link.pdf

118

VIO.hr (2016.) "Cijena vode". Preuzeto s: <http://www.vio.hr/default.aspx?id=41>

119

Bukulin, I., Dunaj, I., Bruči, I. (2015.) "U nekim dijelovima RH plaćaju vodu kao da je suho zlato". Preuzeto s: <http://vijesti.hrt.hr/288939/voda-na-otocima-i-cijene-vode>

120

Jelašić Braun, G. (2016.) "Korištenje voda – VGO za srednju i donju Savu", *Hrvatska vodoprivreda*, br. 216., str. 54. Preuzeto s: http://www.voda.hr/sites/default/files/casopis/hr_vodoprivreda_216_web.pdf

121

Resolution adopted by the General Assembly on 28th of July 2010: 64/292 The human right to water and sanitation (A/RES/64/292 – 2010.). Preuzeto s: <http://www.un.org/es/comun/docs/?symbol=A/RES/64/292&lang=E>

122

Tropan, L.J., Kareluša, R. (2009.) "Voda za piće u bocama: povod za raspravu", *Hrvatske vode*, vol. 17., br. 69/70, str. 297. – 300. Preuzeto s: http://www.voda.hr/sites/default/files/pdf_clanka/hv_69-70_2009_297_tribina.pdf

123

Vizkultura.hr (2016.) "Nova zagrebačka česma". Preuzeto s: <https://vizkultura.hr/nova-zagrebacka-cesma/>

124

Rijecan.in (2016.) "Novi ukras grada: Riječani oduševljeni projektom kojim će na 51 gradskoj lokaciji osvanuti špine u tradicijskom stilu". Preuzeto s: <http://rijecanin.rtl.hr/novi-ukras-grada-rijecani-odusevljeni-projektom-kojim-ce-na-51-gradskoj-lokaciji-osvanuti-spine-u-tradicijskom-stilu/>

BILJEŠKE

A series of horizontal dotted lines for writing notes.

BILJEŠKE

A series of horizontal dotted lines for writing notes.

BILJEŠKE

A series of horizontal dotted lines for writing notes, spanning the width of the page.

BILJEŠKE

A series of horizontal dotted lines for writing notes, spanning the width of the page.

BILJEŠKE

A series of horizontal dotted lines for writing notes.

BILJEŠKE

A series of horizontal dotted lines for writing notes.

BILJEŠKE

A series of horizontal dotted lines for writing notes.

BILJEŠKE

A series of horizontal dotted lines for writing notes.

BILJEŠKE

A series of horizontal dotted lines for writing notes.

Ova publikacija nastala je u okviru projekta "Povećanje transparentnosti u upravljanju vodnim i prostornim resursima – INTRA WASP", koji financira Europska unija u sklopu I. komponente programa IPA, a sufinancira Ured za udruge Vlade Republike Hrvatske. Za sadržaj odgovara isključivo Zelena akcija i isti se ne može smatrati službenim stavom Europske unije niti Ureda za udruge Vlade Republike Hrvatske.

FOND ZA ZAŠTITU OKOLIŠA I
ENERGETSKU UČINKOVITOST

Zajedno čuvamo okoliš

Sufinancirano sredstvima Fonda za zaštitu
okoliša i energetske učinkovitost

PORUKA U BOCI

VLADA REPUBLIKE HRVATSKE
Ured za udruge

HEINRICH BÖLL STIFTUNG

pravonagrad

multimedijalni institut

Art radionica Lazareti

ZELENA STRA

udruge za zaštitu prirode i okoliša
ZELENA AKCIJA

INSTITUT ZA
POLITIČKU EKOLOGIJU

NE DAMO
NAŠE!

ZELENA AKCIJA
FRIENDS OF THE EARTH CROATIA